

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI AMASYA SOSYAL BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU- I
16-18 MAYIS 2024

**“ABDİZÂDE HÜSEYİN HÜSAMEDDİN
YASAR & AMASYA TARİHİ”**

PROGRAM KİTAPÇIĞI & ÖZETLER

AMASYA 2024

AMASYA
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

KİTABIN ADI

Uluslararası Amasya Sosyal Bilimler
Araştırmaları Sempozyumu-I 16-18 Mayıs 2024
“Abdizâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar & Amasya
Tarihi”

Program Kitapçığı & Özetler

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Doç. Dr. Önder ERYILMAZ

KAPAK TASARIMI

Dr. Öğr. Üyesi Aysel GÜNEY TÜRKEÇ

YAYIN YÖNETMENİ

Timur YILMAZ

ISBN: 978-625-94732-1-5

YAYIN NO: 12

BASKI SAYISI VE TARİHİ

1. Baskı / Haziran 2024

Baskı

Amasya Üniversitesi Yayınları

DÜZENLEME KOMİTESİ

Doç. Dr. Hasan Yerkazan, Amasya Üniversitesi

Doç. Dr. Önder Eryılmaz, Amasya Üniversitesi

Prof. Dr. Serap Taşdemir, Amasya Üniversitesi

Prof. Dr. Songül Keçeci Kurt, Amasya Üniversitesi

Prof. Dr. Recep Orhan Özel, Amasya Üniversitesi

Doç. Dr. Metin Hakverdioğlu, Amasya Üniversitesi

Doç. Dr. Murat Polat, Amasya Üniversitesi

Doç. Dr. Volkan Kukul, Amasya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin Gedik, Amasya Üniversitesi

Öğr. Gör. Muhammed Murat Gümüş, Amasya Üniversitesi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Bahtiyar Feyzullayev - Hocand Üniversitesi,
Tacikistan

Prof.Dr. Cafer Giyasi - Milli Bilimler Akademisi, Azerbaycan

Prof. Dr. Erdal Toprakyaran - Tübingen Üniversitesi,
Almanya

Prof.Dr. Gafar Cebiyev - Milli Bilimler Akademisi,
Azerbaycan

Prof.Dr. Habil Memmedov - Bakü Slavyan Üniversitesi,
Azerbaycan

Prof.Dr. Kübra Aliyeva - Milli Bilimler Akademisi,
Azerbaycan

Prof.Dr. Minehanım Nuriyeva-Tekleli - Devlet Pedagoji
Üniversitesi, Azerbaycan

Prof.Dr. Nergiz Aliyeva - Milli Azerbaycan Tarihi Müzesi,
Azerbaycan

Prof. Dr. Roin Kavrelişvili - Akhaldsiche Üniversitesi,
Gürcistan

Prof.Dr. Şıkar Gasımov - Azerbaycan Teknik Üniversitesi,
Azerbayca

Prof. Dr. Yunusova Firdevs Braiyeva - Rusya Bilimler
Akademisi, Baskurdistan/Rusya

Doç. Dr. Engin Jable - Priştine Üniversitesi, Kosova

Doç. Dr. Gülnaz Sattarova - Taşkent İlimler Akademisi,
Özbekistan

Doç. Dr. Irakli Baramıdze - Batum Shota Rustaveli Devlet
Üniversitesi, Gürcistan

Doç. Dr. Melahat Abdullayeva - Pedagoji Üniversitesi,
Azerbaycan

Doç. Dr. Rustem Salimov - Oş Kırgız-Özbek Devlet Üniversitesi, Kırgızistan

Dr. Fariz Khalilli - Milli Bilimler Akademisi, Azerbaycan

Dr. Günel Seyidahmedli - Devlet Kültür Ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Azerbaycan

Dr. Habibe Aliyeva - Milli Azerbaycan Tarihi Müzesi, Azerbaycan

Dr. Sefer Hasanov - Yüksek İslam Enstitüsü, Bulgaristan

Doç. Dr. Piotr Nykiel - Jagiellon Üniversitesi, Polonya

Prof. Dr. Ahmet Yıldırım - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Ali Akpınar - Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Eyüp Baş - Ankara Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Halil Apaydın - Amasya Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Hatice Kerpetin Alpagoş - Marmara Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Hicabi Gülgen - Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Hüseyin Akgün - Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. İbrahim Serbestoğlu - Amasya Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Kadir Gürler - Hitit Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Nevzat Aydın - Amasya Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Osman Çetin (Emekli Öğretim Üyesi) - Uludağ Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Safi Arpaguş - Marmara Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Süleyman Uludağ (Emekli Öğretim Üyesi) - Uludağ Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Őuayip zdemir - Amasya Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Yakup Civelek - Bartın Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Davut Ağbal - Amasya Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Fatih Koca - Ankara Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Mehmet Şaşa - Amasya Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Turan Açık - Aksaray Üniversitesi, Türkiye

İletiŐim Bilgileri:

Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Akbilek Mah. Hakimiyet Cad. No:4/3 PK:05100
Merkez/AMASYA

0358 211 50 45

asbas@amasya.edu.tr

Bu 'Sempozyum zet Kitabı'nda yer alan sunum yazılarının sorumluluğu yazarlarına aittir. The responsibility of the presentation papers in this 'Symposium Abstract Book' belongs to the authors

İÇİNDEKİLER

PROGRAM AKIŞ PLANI.....	9
TARİHSEL BİYOGRAFİ YAZARI OLARAK ABDİZÂDE HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR.....	19
<i>Songül KEÇECİ KURT</i>	
AMASYA TARİHİ'NİN KAYIP CİLTLERİNDEN BİRİ DAHA BULUNDU	22
<i>Mehmet Fatih KÖKSAL</i>	
ABDİZÂDE HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR (V. 1939) VE AMASYA TARİHİ'NİN BASIM SÜREÇLERİ	25
<i>Hasan YERKAZAN</i>	
AMASYA TARİHİNDE İSMİ GEÇEN DİNİ GRUPLAR.....	28
<i>Abdulhamit BUDAK</i>	
AMASYA TARİHİNDE AY ADLARININ KÖKEN BİLİMSSEL İNCELEMESİ.....	31
<i>Sibel MURAD</i>	
ŞEHZADELER ŞEHİRİ AMASYA'NIN TARİHSEL KİMLİĞİNİ TEMSİL EDEN BİR YAPIT: BEYLER SARAYI.....	34
<i>Hadi BELGE & Gürkan CEVGER</i>	
ABDİZADE HÜSEYİN HÜSAMEDDDİN YASAR'IN "AMASYA TARİHİ" ADLI ESERİNDE GEÇEN MUTASARRIF ZİYA PAŞA'NIN BAŞLATTIĞI BAYINDIRLIK İŞLERİ: GEÇ OSMANLI DÖNEMİ HELKİS MAHALLESİ'NİN DÖNÜŞÜMÜ.....	37
<i>Duygu KALKAN AÇIKKAPI</i>	

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSAMEDDÎN YASAR'IN GÖZÜNDEN
FERHAT SU KANALI..... 40**

Aygün KALINBAYRAK ERCAN

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN'İN AMASYA TARİHİ ADLI
ESERİNDE MOĞOL İSTİLASI ALGISI..... 43**

Çetin KAYA

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN'İN EMEVÎLER'E BAKIŞI
(AMASYA TARİHİ ÖZELİNDE) 46**

Ramazan TOPAL

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR'IN AMASYA TARİHİ
ADLI ESERİNDE YÖNETİCİ SINIFIN İŞLEDİĞİ SUÇLAR 49**

Bilgen KELEŞ & Songül KEÇECİ

**ABDİZADENİN AMASYA TARİHİNDE YER ALAN ASLEN
VEZİRKÖPRÜLÜ ALİM, BÜROKRATLAR 51**

Ahmet KAZAN

**HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN'İN AMASYA TARİHİ'NDEN HAREKETLE
AMASYALI MÜELLİFLERE AİT ESERLER İNDEKSİ..... 54**

Zeynep KAYAPINAR

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR'IN TASAVVUF TARİH
YAZICILIĞINA KATKISI..... 57**

Mustafa Salih EDİS

**ABDÎZÂDE'NİN GÖZÜNDEN AMASYA'DA KIRÂAT İLMİ
FAALİYETLERİ..... 60**

Adem YEŞİLDAĞ

AMASYA TÜRKÜLERİNE YANSIYAN AMASYA 63

Feyzan GÖHER BALÇIN

19. YÜZYILIN İLK YARISINDA AMASYA SANCAĞI'NDA BAZI VAKIF ESERLERE YAPILAN ATAMA KAYITLARI..... 65

Arzu ŞAHİN

1940'LI YILLARIN BİR AMASYALI ŞAİRİ: NACİ GÜRSES..... 67

Arda KORKMAZ

AMASYA MÂNİLERİNDE GEÇEN BİTKİ ADLARI ÜZERİNE KÖKEN BİLİMSEL BİR İNCELEME..... 70

Asena YALNIZ

AMASYA ŞAİRLERİNDEN BERİN TAŞAN'IN ŞİİRLERİNDE DEĞERLER..... 73

Ahmet AKÇAY & Yasemin ÇELİK

AMASYA SULTAN II. BÂYEZİD CÂMİİ VE KÜLLİYESİNİN İNŞÂ TARİHİ PROBLEMİ..... 76

Recep Orhan ÖZEL

AMASYA TARİHİ'NİN ŞAİRLER TEZKİRESİ YÖNÜ 79

Metin HAKVERDİOĞLU

AMASYALI COĞRAFYACI STRABON'UN ALBANYA NOTLARI VE AZERBAJCAN ARKEOLOJİSİ..... 82

Fariz KHALİLLİ

AMASYALI BİR KADIN ŞAİR: AFET KIRAT'IN ŞİİRLERİNE TEMATİK BİR BAKIŞ 85

Esra ÇINAR

AMASYA'DA TEFSİRLE İŞTİGAL EDEN ALİMLER VE TEFSİR FAALİYETLERİ: AMASYA TARİHİ ESERİ ÇERÇEVESİNDE BİYOĞRAFİK BİR İNCELEME..... 87

Mustafa Murat BATMAN

AMASYA'NIN İLHANLI HAKİMİYETİNDE SİYASÎ, İKTİSADÎ VE KÜLTÜREL DURUMU	87
<i>Firdevs ÖZEN</i>	
BEDREDDİN MAHMÛD AMASYAVÎ'NİN VESİLETÜ'L-MAHMÛDİYE ESERİNDEN TARAMA SÖZLÜĞÜNE KATKILARI	93
<i>Mehmet ÇIRAKLI</i>	
DANIŞMEND GAZİ DESTANI'NDA AMASYA HAKKINDAKİ BİLGİLER	96
<i>Filiz AKÇAY</i>	
MİLLÎ MÜCADELEDE AMASYA BASINI	100
<i>Nazan KAHRAMAN</i>	
MERZİFONLU MUALLİM İBRÂHİM CÛDÎ DÎVÂNINDAKİ AHLAKİ MANZUMELER ÜZERİNE BİR ANALİZ	103
<i>Hatice ÇELİK</i>	
MUSTAFA AYVALI'NIN KARLI DAĞLARIN MOR MENEKŞESİ ADLI ŞİİR KİTABINDA TABİATIN İZLERİ	106
<i>Burcu ALGAN</i>	
AMASYA'DA VALİLİK YAPAN HANEDAN MENSUPLARI	108
<i>Filiz YILDIRIM</i>	
OSMANLI AMASYA'SINDA VASİLİK MÜESSESESİ (24 VE 25 NUMARALI AMASYA ŞER'İYE SİCİLLERİNE GÖRE)	110
<i>Fulya ÖZDEMİR</i>	
PİR HAMDULLAH EFENDİ VE GELENEKSEL AMASYA ALEVİLİĞİNİN KOLEKTİF HAFIZASINDAKİ YERİ	113
<i>Emrah ÖZDEMİR</i>	

**SELÇUKLU-MOĞOL İLİŞKİLERİDE AMASYA KADISI FAHREDDİN
ALİ B. MUHAMMED EL-BUHARİ'NİN ROLÜ..... 116**

Yasemin KAYA

**AMASYALI UZMAN ÇAVUŐUN SEMİZ EŞKIYA'YA ŞÖYLE BİR
BAKTIĞIDIR ŐİRİ EKSENİNDE SÜLEYMAN ÇOBANOĞLU ŐİRİNDE
İDEOLOJİK SÖYLEM 118**

Muhammed HÜKÜM

**TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA TÜRK MİTOLOJİSİNDE SU KÜLTÜ
VE AMASYA'DAKİ İZLERİ 121**

Ali TORAMAN

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA AVCILIK VE AMASYA 124

Mahmut DEMİR

**SABUNCUOĞLU'NA AKAN MEMBA'IN BAŞLANGICI -HEKİM
BEREKET..... 127**

Mehmet Emir GÜLTEKİN

**MUSHAF TARİHİNDEKİ DÖNÜŞÜMLERİN AMASYALI ŞEYH
HAMDULLAH MUSHAFINDAKİ YANSIMALARI..... 130**

Hasan YÜCEL

**AZERBAJCAN COĞRAFYASINDAN AMASYA BÖLGESİNE TAŞINAN
DİNİ-KÜLTÜREL BİR OLUŞUM: MİR HAMZA NİĞÂRİ, BAĞLILARI
VE HALK İNANIŞLARI..... 133**

Rıza KARABAĞ

**OSMANLI SARAY BANİYELERİNDEN BÜLBÜL HATUN VE
MEKTEPLERİ (1905-1908-1913 YIL SONU İMTİHAN CETVELLERİ
)..... 137**

Sevda FİŞNE & Feray BIÇAKÇI

ŞEHZADE AHMED'İN AMASYA SANCAK BEYLİĞİ 140

İnan DEMİRTAŞ

KİTÂBELERLE AMASYA TARİHİ (11 VE 14. YÜZYIL) 143

Mesut ÇITAK

**AMASYA-TOKAT KERVAN YOLU ÜZERİNDE KONAKLAMA YAPISI:
EZİNEPAZAR HANI..... 146**

Ayşegül SONDAŞ, Betül ZOBİ & Mazlum KALAK

**14.YÜZYILDA ANADOLU'DA DİNİ POLİTİKALAR VE AMASYA'NIN
DİNİ HAYATINA ETKİLERİ..... 149**

Sinan DOĞAN

1965 NÜFUS SAYIMINDA AMASYA 153

İbrahim Halil TANIK

2000 KUŞAĞI ŞAİRLERİNDEN SALİH AYDEMİR..... 156

Asena Yağmur ÇELİK

**AMASYALI MAHMÛD BİN EDHEM'İN GÜLŞEN-İ İNŞÂ ADLI
ESERİNDE YER ALAN AKIL VE GÖNÛL MÛNÂZARASI 158**

Ahmet AKDAĞ

MİHRÎ HATUN'UN DİVANI'NDA "DİDİ(M)-DİDİ"Lİ ŞİİRLER..... 161

Zeliha AÇAR

**SOMUT OLMAYAN BİR KÜLTÜREL MİRAS: AMASYA İLİNDE
OYNANAN BİR GELENEKSEL ÇOCUK OYUNUNUN MATEMATİĞE
UYARLANMASI 163**

Mihriban HACISALİHOĞLU-KARADENİZ

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÛSÂMEDDÎN YASAR'IN AMASYA TARİHİ
ESERİ BAĞLAMINDA ANADOLU'DA ŞİİLİK..... 166**

Ümit ERKAN

**SON DÖNEM OSMANLI KARADENİZİ'NDE YABANCI SERMAYE
YATIRIMI: AMASYA REJİ MÜDÜRLÜĞÜ (1883-1923)..... 169**

Mustafa DAĞ

**TURGUT ÖNAL'IN "GÖNÜL PENCEREMDEN AMASYA" ADLI ŞİİR
KİTABI..... 172**

Ece SERRİCAN KABALCI

**EVKÂF-I HÜMAYÛN NEZARETİNİN TARİHÇE-İ TEŞKİLATI VE
NÜZZÂRİN TERACİM-İ AHVALİ'NİN GENEL BİR
DEĞERLENDİRMESİ..... 175**

Nesrin YILDIRIM

AZERBAJCAN'DAN AMASYA'YA GÖÇ VE NEDENLERİ 177

Feride MİRİŞOVA

**AYŞE HUBBÎ HATUN'UN HURŞİD Ü CEMŞİD'İNDE MESNEVİ DIŞI
NAZİM BİÇİMLERİYLE YAZILMIŞ ŞİİRLERİN KAYNAKLARI..... 180**

Ömer ARSLAN

**AZERBAJCAN VE TÜRKİYE'NİN AMASYA İLİNDEKİ ZURNA-DAVUL
İLE İLGİLİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR..... 183**

Elçin GALİBOĞLU

**MİR HAMZA NİGARİ ÖĞRETİLERİ KARAPAPAKLAR VE MEYHANE
GELENEĞİ 186**

Faruk TORUNOĞLU

**HALİMÎ'NİN AMASYA BEYAZİT KÜTÜPHANESİ 138/02 NO İLE
KAYITLI RİSÂLE Fİ'N-NAHV ADLI ESERİ VE DEĞERLENDİRMESİ
..... 189**

İbrahim EKİCİ

**AMASYA'DAN DERLENEN EFSANELERİN BASCOM'UN İŞLEVSEL
KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ..... 192**

Türkan ÇELİK

**HİMAYE İLİŞKİLERİNDE NÜFUZ SAHİBİ BİR ŞAİRE: AYŞE HUBBÎ
HATUN..... 196**

Yasemin KARAKUŞ

19. YÜZYILDA AMASYA'DA AÇILAN İPTİDAİ MEKTEPLERİ 198

Öznur ATALAN

NAHÇIVAN VE AMASYA KÜLTÜRÜNDE DÜĞÜN RİTÜELLERİ..... 201

Meleyke MEMMEDOVA

**AMASYA'DA KURULAN İKİ BÖLÜK: LAHANACILAR VE
BAMYACILAR BAĞLAMINDA CİRİT OYUNU VE RESİM SANATINA
YANSIMALARI 204**

Şura KAVALCI SANA

PROGRAM AKIŞ PLANI

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI AMASYA SOSYAL BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU - II
“ABDİZADE HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR”**

**I. GÜN
24 Nisan 2024, Çarőamba**

Açılıő konuşmaları 9.30–10.00

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABI

Amasya Üniversitesi Rektörü

Av. Turgay SEVİNDİ

Amasya Belediye Başkanı

Yılmaz DORUK

Amasya Valisi

Açılıő Oturumu 10.15–11.30

Kongre ve Kültür Merkezi

**Prof. Dr. Ahmet Hakkı
TURABI**

Oturum Başkanı

**Prof. Dr. Songül KEÇECİ
KURT**

Bir Tarihsel Biyografi Yazarı
Olarak Abdizade Hüseyin
Hüsameddin Yasar

**Prof. Dr. Mehmet Fatih
KÖKSAL**

Amasya Tarihi'nin Kayıp
Ciltlerinden Biri Daha
Bulundu

Prof. Dr. Recep Orhan ÖZEL	Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ı Amasya Tarihi'ni Telif Etmeye Götüren Etkenler
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU	Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın Amasyalı Şairler Hakkındaki Yorumları
Doç. Dr. Hasan YERKAZAN	Amasya Tarihi'nin Basım Süreçleri
II. OTURUMLAR 16 Mayıs 2024 13.30-14.45	
Salon 1	
Prof. Dr. Serap TAŞDEMİR	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Abdulhamit BUDAK	Amasya Tarihi'nde İsmi Geçen Dini Gruplar
Doç. Dr. Sibel MURAD	Amasya Tarihi'nde Ay Adlarının Köken Bilimsel İncelemesi
Doç. Dr. Hadi BELGE Dr. Öğr. Üyesi Gürkan CEVGER	Şehzadeler Şehri Amasya'nın Tarihsel Kimliğini Temsil Eden Bir Yapıt: Beyler Sarayı
Dr. Öğr. Üyesi Duygu KALKAN AÇIKKPI	Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın "Amasya Tarihi" Adlı Eserinde Geçen Mutasarrıf Ziya Paşa'nın Başlattığı Bayındırlık İşleri: Geç Osmanlı Dönemi Helkis Mahallesi'nin Dönüşümü

Salon 2	
Prof. Dr. Őuayip ÖZDEMİR	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Aygün KALINBAYRAK ERCAN	Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar'ın Gözünden Ferhat Su Kanalı
Dr. Öğr. Üyesi Çetin KAYA	Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin'in Amasya Tarihi Adlı Eserinde Moğol İstilas Algısı
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan TOPAL	Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin'in Emevîler'e Bakışı (Amasya Tarihi Özelinde)
Bilgen KELEŞ Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT	Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar'ın Amasya Tarihi Adlı Eserinde Yönetici Sınıfın İşlediği Suçlar
Salon 3	
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU	Oturum Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAZAN	Abdizâde'nin Amasya Tarihi'nde Yer Alan Aslen Vezirköprülü Alim, Bürokratlar
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KAYAPINAR	Hüseyin Hüsâmeddin'in Amasya Tarihi'nden Hareketle Amasyalı Müelliflere Ait Eserler İndeksi
Arş. Gör. Dr. Mustafa Salih EDİS	Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar's Contribution to the Historiography of Sufism

Dr. Öğr. Üyesi Âdem YEŞİLDAĞ	Abdizâde'nin Gözünden Amasya Kırâat İlmi Faaliyetleri
Salon 4	
Doç. Dr. Erkan ÇER	Oturum Başkanı
Prof. Dr. Feyzan GÖHER BALÇIN	Amasya Türkülerine Yansıyan Amasya
Dr. Öğr. Üyesi Arzu ŞAHİN	19. Yüzyılın İlk Yarısında Amasya Sancağı'nda Bazı Vakıf Eserlere Yapılan Atama Kayıtları
Arda KORKMAZ	1940'lı Yılların Bir Amasyalı Şairi: Naci Gürses
Asena YALNIZ	Amasya Mânilerinde Geçen Bitki Adları Üzerine Köken Bilimsel Bir İnceleme
II. OTURUMLAR	
16 Mayıs 2024	
15.00-16.15	
Salon 1	
Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Ahmet AKÇAY Yasemin ÇELİK	Amasya Şairlerinden Berin Taşan'ın Şiirlerinde Değerler
Prof. Dr. Recep Orhan ÖZEL	Amasya Sultan II. Bâyezîd Câmii ve Külliyesinin İnşâ Tarihi Problemi
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU	Amasya Tarihi'nin Şairler Tezkiresi Yönü

Fariz KHALİLLİ

Amasyalı Coğrafyacı
Strabon'un Albanya Notları
ve Azerbaycan Arkeolojisi

Salon 2

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

Oturum Başkanı

Esra ÇINAR

Amasyalı Bir Kadın Şair: Afet
Kırat'ın Şiirlerine Tematik Bir
Bakış

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa
Murat BATMAN

Amasya'da Tefsirle İştigel
Eden Alimler ve Tefsir
Faaliyetleri (Amasya Tarihi
Eseri
Çerçevesinde Biyografik Bir
İnceleme)

13

Dr. Öğr. Üyesi Firdevs
ÖZEN

Amasya'nın İlhanlı
Hâkimiyetinde Siyasî, İktisadî
ve Kültürel Durumu

Salon 3

Doç. Dr. Mehmet ŞAŞA

Oturum Başkanı

Dr. Mehmet ÇIRAKLI

Bedreddin Mahmûd
Amasyavî'nin Vesîletü'l-
Mahmûdiye Eserinden
Tarama Sözlüğü'ne Katkıları

Dr. Öğr. Üyesi Filiz
AKÇAY

Danişmend Gazi Destanı'nda
Amasya Hakkındaki Bilgiler

Salon 4	
Doç. Dr. Yusuf Kemal ÖZTÜRK	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Nazan KAHRAMAN	Millî Mücadelede Amasya Basını
Dr. Hatice ÇELİK	Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî Dîvânındaki Ahlaki Manzumeler Üzerine Bir Analiz
Burcu ALGAN	Mustafa Ayvalı'nın Karlı Dağların Mor Menekşesi Adlı Şiir Kitabında Tabiatın İzleri

IV. OTURUMLAR
16 Mayıs 2024
16.30-17.45

Salon 1	
Prof. Dr. Asım ÇOBAN	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Filiz YILDIRIM	Amasya'da Valilik Yapan Hanedan Mensupları
Arş. Gör. Fulya ÖZDEMİR	Osmanlı Amasya'sında Vasilik Müessesesi (24 ve 25 Numaralı Amasya Şer'îye Sicillerine Göre)
Dr. Öğr. Üyesi Emrah ÖZDEMİR	Pir Hamdullah Efendi ve Geleneksel Amasya Aleviliğinin Kolektif Hafızasındaki Yeri
Yasemin KAYA	Selçuklu-Moğol İlişkilerinde Amasya Kadısı Fahreddin Ali B. Muhammed El-Buhârî'nin Rolü

Salon 2	
Doç. Dr. Adem GÜNEŞ	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Muhammed HÜKÜM	Amasyalı Uzman Çavuş'un Semiz Eşkiya'ya Şöyle Bir Baktığıdır Şiiri Ekseninde Süleyman Çobanoğlu Şiirinde İdeolojik Söylem
Dr. Öğr. Üyesi Ali TORAMAN	Türkistan'dan Anadolu'ya Türk Mitolojisinde Su Kültü ve Amasya'daki İzleri
Dr. Mahmut DEMİR	Türkiye Selçuklularında Avcılık ve Amasya
Mehmet EMİR GÜLTEKİN	Sabuncuoğlu'na Akan Memba'ın Başlangıcı -Hekim Bereket
Salon 3	
Prof. Dr. Oktay ESER	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Hasan YÜCEL	Mushaf Tarihindeki Dönüşümlerin Amasyalı Şeyh Hamdullah Mushafındaki Yansımaları
Dr. Rıza KARABAĞ	Azerbaycan Coğrafyasından Amasya Bölgesine Taşınan Dinî-Kültürel Bir Oluşum: Mir Hamza Nigârî, Bağlıları ve Halk İnanışları
Sevda FİŞNE Feray BIÇAKÇI	Osmanlı Saray Baniyelerinden Bülbül Hatun ve Mektepleri (1905-1908-1913 Yıl Sonu İmtihan Cetvelleri)
İnan DEMİRTAŞ	Şehzade Ahmed'in Amasya Sancak Beyliği

Salon 4	
Doç. Dr. Nazan KAHRAMAN	Oturum Başkanı
Mesut ÇITAK	Kitâbelerle Amasya Tarihi (11 ve 14. Yüzyıl)
Arş. Gör. Ayşegül SONDAŞ Arş. Gör. Betül ZOBİ Arş. Gör. Mazlum KALAK	Amasya-Tokat Kervan Yolu Üzerinde Konaklama Yapısı: Ezinepazar Hanı
Sinan DOĞAN	14.Yüzyılda Anadolu'da Dini Politikalar ve Amasya'nın Dini Hayatına Etkileri
ÇEVİRİMİÇİ OTURUMLAR 17 Mayıs 2024 10.00-11.15	
Sanal Sınıf 1	
Prof. Dr. Yılmaz KARADENİZ	Oturum Başkanı
Doç. Dr. İbrahim Halil TANIK	1965 Nüfus Sayımında Amasya
Asena Yağmur ÇELİK	2000 Kuşağı Şairlerinden Salih Aydemir
Ahmet AKDAĞ	Amasyalı Mahmûd Bin Edhem'in Gülşen-i İnşâ Adlı Eserinde Yer Alan Akıl ve Gönül Münâzarası
Sanal Sınıf – 2	
Prof. Dr. Engin EROĞLU	Oturum Başkanı
Dr. Zeliha AÇAR	Mihri Hatun'un Divanı'nda "Didi(M)-Didi"li Şiirler

---

Doç. Dr. Mihriban HACISALİHOĞLU- KARADENİZ	Somut Olmayan Bir Kültürel Miras: Amasya İlinde Oynanan Bir Geleneksel Çocuk Oyununun Matematiğe Uyarlanması
Dr. Öğr. Üyesi Ümit ERKAN	Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın Amasya Tarihi Eseri Bağlamında Anadolu'da Şiflik
Arş. Gör. Dr. Mustafa DAĞ	Son Dönem Osmanlı Karadenizi'nde Yabancı Sermaye Yatırımı: Amasya Reji Müdürlüğü (1883-1923)

Sanal Sınıf – 3

Doç. Dr. Ahmet YILMAZ	Oturum Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Ece SERRİCAN KABALCI	Turgut Önal'ın "Gönül Penceremden Amasya" Adlı Şiir Kitabı
Nesrin YILDIRIM	Evkâf-I Hümayûn Nezaretinin Tarihçe-i Teşkilatı ve Nüzzârın Teracim-i Ahvali'nin Genel Bir Değerlendirmesi
Öğr. Gör. Feride MİRİŞOVA	Azerbaycan'dan Amasya'ya Göç ve Nedenleri
Dr. Öğr. Üyesi Ömer ARSLAN	Ayşe Hubbî Hatun'un Hurşîd ü Cemşîd'inde Mesnevi Dışı Nazım Biçimleriyle Yazılmış Şiirlerin Kaynakları

Sanal Sınıf – 4	
Doç. Dr. Hadi BELGE	Oturum Başkanı
Doç. Dr. Elçin GALİBOĞLU	Azerbaycan ve Türkiye'nin Amasya İlindeki Zurna-Davul ile ilgili Benzerlikler ve Farklılıklar
Faruk TORUNOĞLU	Mir Hamza Nigari Öğretileri Karapapaklar ve Meyhane Geleneği
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim EKİCİ	Halîmî'nin Amasya Beyazıt Kütüphanesi 138/02 No ile Kayıtlı Risâle Fi'n-Nahv Adli Eseri ve Değerlendirmesi
Dr. Öğr. Üyesi Türkan ÇELİK	Amasya'dan Derlenen Efsanelerin Bascom'un İşlevsel Kuramına Göre İncelenmesi
Sanal Sınıf – 5	
Dr. Öğr. Üyesi Ali TORAMAN	Oturum Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KARAKUŞ	Himaye İlişkilerinde Nüfuz Sahibi Bir Şaire: Ayşe Hubbî Hatun
Öznur ATALAN	19. Yüzyılda Amasya'da Açılan İptidai Mektepleri
Doç. Dr. Meleyke MEMMEDOVA	Nahçıvan ve Amasya Kültüründe Dügün Ritüelleri
Şura KAVALCI SANA	Amasya'da Kurulan İki Bölük: Lahanacılar ve Bamyacılar Bağlamında Cirit Oyunu ve Resim Sanatına Yansımaları

**TARİHSEL BİYOGRAFİ YAZARI OLARAK ABDİZÂDE
HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR**

Songül KEÇECİ KURT*

Öz

Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn “Amasya Tarihi” adlı eserini şairliği ve edebi kişiliğinin dışında bir tarihçi disiplini içerisinde de kaleme aldığı görülmektedir. Türklerin tarihi ve kültürü hakkında ayrıntılı bilgiler vermek amacıyla geniş bir kaynak literatürü kullanmıştır. Vakanüvis tarihlerinden arşiv vesikalarına, mahkeme kayıtlarından kitabelere birinci elden pek çok kaynağa ulaşmıştır. Bunun yanı sıra genel tarih, biyografi, coğrafya, lûgat, dini bilimler gibi farklı alanlarda ve Arapça, Farsça gibi farklı dillerde yazılmış pek çok eseri de tahlil ve tenkid ederek, karşılaştırmalar yapıp çeşitli sonuçlara ulaşmıştır. Özellikle tarih biliminin önemli unsurlarından kronoloji konusundaki hassasiyeti de dikkate değerdir. Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn’in “Amasya Tarihi” adlı eserinin büyük bir bölümünü biyografiler oluşturmaktadır. Biyografiler insanın tarih içerisindeki rolünün önemli oluşu nedeniyle tarih yazıcılığı içerisinde en kadim türlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu tür bir tarih yazıcılığı aslında oldukça zor bir iştir. Çünkü tarih akışını bozmadan objektif bir biçimde ferdin kendi tarihi gerçeklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu çalışmada Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn, bir biyografi yazarı olarak tanıtılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın sonucunda Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn’in biyografi eserlerinde bulunması gereken tarafsız olmak, gerçekçi olmak, bilgi, belge ve tanıklara dayanmak, kronolojik akışı dikkate almak ve kişinin benzerlerinden ayrılan yanlarını belirlemek gibi hususlara

* Prof., Dr., Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, songul.kurt@amasya.edu.tr

mümkün merteye dikkat ettiği, fakat zaman zaman bazı şahısların Amasyalı olduğunu kanıtlamak için olağanüstü bir çaba içerisine girdiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Hüseyn Hüsameddin Yasar, Biyografi, Tarihçilik.

Abdizade Hüseyn Hüsameddin Yasar as a Historical Biographer

Abstract

It is seen that Abdizade Hüseyn Hüsameddin wrote his work "The History of Amasya" in the discipline of a historian besides his poetry and literary personality. He used a wide range of source literature to provide detailed information about the history and culture of the Turks. Many first-hand sources have been accessed, from chroniclers to archive documents, from court records to inscriptions. In addition, he analyzed and criticized many works written in different fields such as general history, biography, geography, dictionary, religious sciences and in different languages such as Arabic and Persian, made comparisons and reached various conclusions. His sensitivity to chronology, one of the important elements of historical science, is also noteworthy. A large part of Abdîzâde Hüseyn Hüsameddîn's work called "Amasya History" consists of biographies. Biographies are considered one of the most ancient genres in historiography due to the importance of the role of humans in history. This kind of historiography is actually a very difficult task. Because it is necessary to reveal the individual's own historical facts objectively without disturbing the flow of history. In this study, Abdîzâde Hüseyn Hüsameddîn will be introduced as a biography historian. As a result of the study, it was concluded that Abdîzâde Hüseyn Hüsameddîn paid as much attention as possible to the issues that should be included in his biography works, such as being impartial, being realistic, relying on information, documents and witnesses, taking into account the chronological flow and determining the aspects that distinguish the person from his

peers, but from time to time he tried to prove that some people were from Amasya. It is possible to say that he made an extraordinary effort.

Keywords: Amasya, Hüseyn Hüsameddin Yasar, Biography, Historiography

AMASYA TARİHİ'NİN KAYIP CİLTLERİNDEN BİRİ DAHA BULUNDU

Mehmet Fatih KÖKSAL*

Öz

Bilindiği üzere Amasya Tarihi, ilk beş cildi tarih, diğer yedi cildi Amasyalı veya Amasya'da görev yapan mühim kimselerin biyografilerinden oluşan muhaccem bir eserdir. Müellifin bizzat kendi ifadesine göre eserin biyografiler kısmının ayın harfinden sonraki kısmı "kâmilen" yanmıştır. Vaktiyle Hüseyin Hüsâmeddîn'in bu eksikleri tamamlamak gayesiyle oluşturduğu anlaşılın altı adet defteri bir sahaf vasıtasıyla temin etmiş, 2017 yılında yine Amasya'da düzenlenen bir sempozyumda bu ciltleri tanıtan bir bildiri sunmuştuk. O bildirimizin sonunda ifade ettiğimiz "694'ü hakkında ayrıntılı denebilecek bilgi bulunan ve toplamda 1330 maddenin yer aldığı bu altı defterin ortaya çıkması kuşkusuz önemli bir gelişmedir. Bundan sonraki gayretimiz, bir yandan bu ciltlerin Latin harflerine kazandırılması, bir yandan da eksik olduğunu belirlediğimiz diğer 2 cildin bulunması doğrultusunda olacaktır." cümlesi, metnin yayına hazırlanması noktasında -henüz- bir neticeye ulaşmamışsa da diğer gayretimizin kısmen de olsa netice vermiş olması galiba konuyla ilgilenenler için calib-i dikkat bir gelişme olacaktır. Ankara'da bir sahaftan aldığımız altı ciltten sonra bulmayı ümit ettiğimiz iki ciltten biri yine inanılmaz bir tevafuk olarak bu sefer İstanbul'da bir sahaf eliyle bizi buldu. Bu yeni bulunan cilt, ön kapağındaki etikete göre "9" numaralı defter olup "Mûsâ - Hindî" adları arasındaki kişileri kapsamaktadır. Defter, çoğu boş ve aralardan bazı sayfalar kesilmiş olmakla birlikte verilen sayfa numarasına göre 340 sayfadan ibarettir. Defterde 56'sı tam biyografi, 36'sı tamamlanmamış / eksik biyografi

---

* Prof. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, m.koksal@iku.edu.tr.

ve 96'sı sadece başlık hâlinde olmak üzere madde başı olarak toplamda 188 kişinin kaydı bulunmaktadır. Böylece elimizdeki 7 ciltte; 904'ü hakkında az veya çok bilgi bulunan kişiler olmak üzere ismi kayıtlı kişi sayısı toplam 1518'e ulaşmış durumdadır. Bu bildiri Amasya Tarihi'nin söz konusu kayıp cildi ayrıntılı olarak tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Hüseyin Hüsâmeddîn, Kayıp Ciltler, Biyografi

One of the Lost Volumes of the History of Amasya Is Found

Abstract

As it is known, History of Amasya is a huge work, the first five volumes of which consist of history and the other seven volumes of biographies of important people from Amasya or who served in Amasya. According to the author's own statement, the part of the biographies section of the work after the letter "ayn" was "completely" burned. We obtained six notebooks, apparently created by Hüseyin Hüsâmeddîn in order to complete these deficiencies, through a second-hand bookseller, and presented a paper introducing these volumes at a symposium held in Amasya in 2017. As we stated at the end of that declaration, "The emergence of these six notebooks containing a total of 1330 items, 694 of which have detailed information, is undoubtedly an important development. Our next effort will be to translate these volumes into Latin letters, and to find the other 2 volumes that we have determined are missing." Although this sentence has not yet reached a conclusion regarding the preparation of the text for publication, the fact that our other efforts have yielded results, at least partially, will probably be a noteworthy development for those interested in the subject. After the six volumes we bought from a second-hand bookstore in Ankara, one of the two volumes we had hoped to find found us again, by an incredible coincidence, this time by a second-hand bookstore in Istanbul. This newly found volume is a notebook numbered

"9" according to the label on the front cover and includes people named "Mûsâ - Hindî". The notebook consists of 340 pages, according to the page number given, although most of them are blank and some pages have been cut out. In the notebook, there are records of a total of 188 people per item, 56 of which are full biographies, 36 of which are incomplete / incomplete biographies, and 96 of which are just titles. Thus, in the 7 volumes we have; The total number of people whose names are registered has reached 1518, 904 of whom have little or little information about them. In this paper, the lost volume of Amasya History will be introduced in detail.

Keywords: Amasya History, Hüseyin Hüsâmeddîn, Lost Volumes, Biography

ABDİZÂDE HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR (V. 1939) VE AMASYA TARİHİ'NİN BASIM SÜREÇLERİ

Hasan YERKAZAN*

Öz

Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn, 1869 yılında Amasya'nın Çeribaşı Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta ilim tahsiline başlayan Abdîzâde, dönemin önde gelen âlimlerinden ders alarak kendini yetiştirmiştir. Hüseyin Hüsametdin Yasar'ın Amasya Tarihi'ne duyduğu merak, çocukluk yıllarına dayanmaktadır. Şehnâme, Vefeyâtü'l'A'yân, Şakâyik-i Nûmaniyye gibi biyografik eserlerle ilgilenmesi, o dönemdeki ilim adamlarının hayatlarını araştırma isteğini oluşturmuştur. Hüseyin Hüsametdin Yasar'ın bu ilmi tutkusu zamanla Amasya'nın tarihini ve geçmişteki şahsiyetlerini yazma çabasına dönüşmüştür. Bu amaç doğrultusunda Amasya'daki kütüphaneleri, mezarları, türbeleri ve kitabeleri incelemeye başlamıştır. Bu süreçte ilmi merakı, Amasya Tarihi'nin öncülerinden sayılan Mustafa Vâzih Efendi'nin eseri Belâbilür'r-râsiye fî riyâzı mesâli'l-Amâsiyye ile buluşmasına sebep olmuştur. Vâzih Efendi'nin eserinde anlatılan hâdise ve hikâyeler, Hüseyin Hüsametdin Yasar'ın Amasya'ya olan araştırma sevgisini daha da pekiştirmiştir. Yıllar içinde büyük emek ve gayret sonucunda biriktirdiği bilgileri bir araya getirerek şehir tarih kitapları içerisinde en müstesna yere sahip olan Amasya Tarihi isimli eserini kaleme almıştır. Amasya Tarihi'nin ilk dört cildi, Abdîzâde'nin hayatta olduğu dönemde, 1912-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesi harfleriyle basılmıştır. Ancak beşinci cildin basımı sırasında, matbaada çıkan bir yangında zarar gördüğü ve yok olduğu rivayet edilmektedir. Altıncı ila

* Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimler Bölümü, hasan.yerkazan@amasya.edu.tr

on ikinci ciltler arasındaki kısımlar, müellif tarafından uzun yıllar boyunca (1931-1939) titizlikle temize çekilmiş, ancak basım imkânı bulunamadığı için 2022 yılına kadar el yazması halinde kalmıştır. Bu tebliğde, Abdizâde Hüseyin Hüsametdin Yasar'ın (ö. 1939) hayatı ve Amasya Tarihi'nin basım süreçleri ayrıntılı bir şekilde tetkik edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Abdizâde, Şehir Tarihi, Amasya Tarihi'nin Basımı.

Abdîzâde Husayin Husameddîn Yasar (D. 1939) and the Printing Processes of Amasya History

Abstract

Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn was born in 1869 in the Çeribaşı neighborhood of Amasya. Starting his scholarly journey at a young age, Abdizâde educated himself under the guidance of leading scholars of his time. Huseyin Husameddin Yasar's fascination with the history of Amasya traces back to his childhood. His interest in biographical works such as Shahnâme, Vefayâtu al-A'yân, and Shakâyik al-Nûmaniyye fueled his desire to explore the lives of scholars from that era. Over time, Huseyin Husameddin Yasar's passion for knowledge evolved into a commitment to document the history and personalities of Amasya. With this goal in mind, he began studying libraries, graves, mausoleums, and inscriptions in Amasya. His intellectual curiosity led him to Mustafa Vâzih Efendi's work, Belâbilür'r-râsiye fî riyâzı mesâli'l-Amâsiyye, solidifying his love for Amasya's history. Over the years, he diligently collected and compiled the information he gathered through significant effort, ultimately penning the distinguished work titled 'History of Amasya,' which holds a unique place among city history books. The first four volumes of 'Amasya Tarihi' were printed with Ottoman Turkish letters during the period when Abdizâde was alive, between 1912 and 1928. However, it is rumored that the printing of the fifth volume suffered damage and was lost in a fire at the printing house. The sections between the sixth and twelfth volumes

were meticulously revised by the author over many years (1931-1939), but due to the lack of printing opportunities, they remained in manuscript form until 2022. This paper will thoroughly examine the life of Abdizâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar (d. 1939) and the printing processes of 'Amasya Tarihi' in detail.

Keywords: Amasya, Abdizâde, Urban History, The Printing of the History of Amasya.

AMASYA TARİHİNDE İSMİ GEÇEN DİNİ GRUPLAR

Abdulhamit BUDAK*

Öz

Toplumsal gruplar toplumsal yapıyı meydana getiren önemli unsurlarından biri olmaları nedeniyle sosyolojinin inceleme alanlarından biri olarak görülmektedir. Toplumsal gruplar farklı şekillerde sınıflandırılmış olsa da en kullanışlı olanı toplumsal işlevlerine göre yapılan sınıflandırmadır. Aile, eğitim, ekonomi, siyaset ve din gibi gruplar işlevlerine göre sınıflandırılan temel gruplardır. Toplumsal grupların özel bir türünü meydana getiren dini gruplar grup bağının en yoğun yaşandığı toplum yapıları olup mensuplarına güçlü bağlılık duygusu verebilmektedir. Bunun yanında dini gruplar dinin metafizik doğasından yararlanarak maddi unsurların yanında manevi motivasyon kaynakları sunabilmekte, kültürel anlamda toplumsal yapıyı şekillendirmektedir. Hüseyin Hüsameddin Yasar Amasya Tarihi'nde şehrin toplumsal yapısını etkilemiş pek çok dini grubun isminden bahsetmektedir. Bu dini gruplar şehrin sosyal ve dini hayatının şekillenmesinde önemli işlevler yerine getirmiş şehrin bugün ki toplumsal yapısının oluşmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Bu dini grupların sosyal ve dini etkileri şehirle sınırlı kalmamış tarih içinde bağlı bulunduğu devletlerin inanç coğrafyasını ve toplumsal yapılarını da etkilemişlerdir. Bu çalışma dini grupların toplumsal anlamda ne kadar etkin olduklarını, şehrin sosyo kültürel ve dini hayatını nasıl etkileyebildiklerini göstermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca konu Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın düşünce dünyasında dini grupların ne ifade ettiğini ortaya koymasından da önem arz etmektedir. Müellifin eserinin taranması, dini grupların belirlenmesi ve değişik kaynaklardan da

---

* Doç. Dr., Amasya üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı. abdulhamit.budak@amasya.edu.tr

yararlanılarak haklarında bilgi toplanması gibi süreçleri içeren bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Hüseyin Hüsameddin Yasar, Dini Gruplar

Religious Groups Named In The History of Amasya

Abstract

Social groups are seen as one of the research areas of sociology because they are one of the important elements that create the social structure. Although social groups are classified in different ways, the most useful is the classification based on their social functions. Groups such as family, education, economy, politics and religion are basic groups classified according to their functions. Religious groups, which constitute a special type of social groups, are the social structures where group bonding is most intense and can give their members a strong sense of loyalty. In addition, religious groups can benefit from the metaphysical nature of religion and provide spiritual sources of motivation as well as material elements, shaping the social structure in a cultural sense. In his History of Amasya, Hüseyin Hüsameddin Yasar mentions the names of many religious groups that affected the social structure of the city. These religious groups have fulfilled important functions in shaping the social and religious life of the city and played important roles in the formation of the city's current social structure. The social and religious influences of these religious groups were not limited to the city; they also affected the belief geography and social structures of the states to which they were affiliated throughout history. This study aims to show how socially active religious groups are and how they can influence the socio-cultural and religious life of the city. In addition, the subject is important in terms of revealing what religious groups mean in Hüseyin Hüsameddin Yasar's world of thought. Document analysis method was used in this study, which includes processes

such as scanning the author's work, identifying religious groups and collecting information about them by using different sources.

Keywords: Amasya, Hüseyin Hüsameddin Yasar, Religious Groups

AMASYA TARİHİNDE AY ADLARININ KÖKEN BİLİMSEL İNCELEMESİ

Sibel MURAD*

Öz

Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar (ö. 1939); tarihçiliği, edipliği ve şairliği yanında bir dilci olarak da nitelendirilecek özelliklere ve çalışmalara sahiptir. Hüseyin Hüsâmeddîn, Tarih-i Osmanî Encümeni üyesi olarak Türk diliyle ilgili yaptığı çalışmalarla Mustafa Kemal Atatürk'ün dikkatini çekmiştir. Türk dilinin ve Anadolu'daki Türk varlığının ne kadar eskiye dayandığını ispat etmeye yönelik çalışmalarıyla bu alana katkı sağlayacağına inanılan Hüseyin Hüsâmeddîn, Atatürk'ün kendisini dil kurultaylarında görmek isteyeceği kadar dil ve tarih konularında yetkinliğine güvendiği bir Türk aydınıdır. Hüseyin Hüsâmeddîn, dil konusundaki birikimini yapmış olduğu Türk dilindeki harflerin durum ve manalarını, kelimelerin "teşkilat ve iştikaklarına" dair yazmış olduğunu belirttiği Temel, "paşa" kelimesinin kökeninin Türkçe olduğunu göstermek maksadıyla yazdığı Paşa Armağanı, Dîvân-ı Lügâti't-Türk'ün ilk dizini olan Dîvân Anahtarı, Kitâbü't-Tasrif (Temel Külliyyatından Fiiller Hakkında Mülâhazât-ı Sarfîyye) ve Türk Çavları (Türk Sıfatları), Türk Takvimi, Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi-Lugati't-Türkiyye Çevirisi çalışmalarıyla ortaya koymuştur. Amasya Tarihi'nde de birçok sözcüğün köken bilimsel incelemesini yapan Hüseyin Hüsâmeddîn'in, bu incelemeleri çoğunlukla yer, kişi, boy, kavim adları hakkındadır. Hüseyin Hüsâmeddîn, tarihî bilgi birikiminin yanında bu tahlillere millî hissiyatını yansıtıran bunları bir delile dayandırmaya, bilimsel bir ispata çalışmıştır. Amasya Tarihi'nde İslamiyet'ten önce Türklerin kullandıkları on iki hayvanlı Türk takvimi

* Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sibel.murad@amasya.edu.tr

hakkında bilgi vermiş ve Türklerin yıllara, aylara, günlere verdikleri adlardan bahsetmiştir. Çalışmamızda Hüseyin Hüsâmeddîn'in Amasya Tarihi'nde ay adlarıyla ilgili etimolojik tahlilleri sunulacaktır. Hüseyin Hüsâmeddîn'in bu sözcüklerin kökenlerine dair yaptığı açıklamalar araştırılarak bu bilgilerin geçmiş ve güncel kaynaklarda izleri sürülecek ve günümüzde bilinen-kullanılan sözcükler olup olmadıkları araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, Etimoloji, Ay Adları

Etymological Study of Month Names in Amasya History

Abstract

Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar (d. 1939); In addition to being a historian, writer and poet, he also has characteristics and works that can be described as a linguist. Hüseyin Hüsâmeddîn attracted the attention of Mustafa Kemal Atatürk with his studies on the Turkish language as a member of the History of Ottoman Committee. He is a Turkish intellectual who is believed to contribute to this field with his works to prove how old the Turkish language and the Turkish presence in Anatolia are, and who Atatürk would like to see in language meetings and trusts in his competence in language and history. Hüseyin Hüsâmeddîn stated that he had accumulated knowledge in the field of language and wrote about the status and meanings of the letters in the Turkish language and the "organization and affiliation" of the words. He also wrote Pasha Armağanı, Dîvân-ı Lügâti't-Türk, which he wrote to show that the origin of the word "pasha" is Turkish. He put forward his first directory with his works Dîvân Key, Kitabü't-Tasrif (Considerations About Verbs from the Basic Collection) and Türk Çavları (Turkish Adjectives), Turkish Calendar, Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi-Lugati't-Türkiyye Translation. . Hüseyin Hüsâmeddîn, who made an etymological examination of many words in the History of Amasya, is

mostly about the names of places, people, clans and tribes. While Hüseyin Hüsâmeddîn reflected his national feeling in these analyzes as well as his historical knowledge, he tried to base them on evidence and scientific proof. In Amasya History, he gave information about the twelve-animal Turkish calendar used by the Turks before Islam and talked about the names the Turks gave to the years, months and days. In our study, Hüseyin Hüsâmeddîn's etymological analyzes regarding the month names in Amasya History will be presented. By researching Hüseyin Hüsâmeddîn's explanations about the origins of these words, this information will be traced in past and current sources and it will be investigated whether they are words known and used today.

Keywords: The History of Amasya, Hüseyin Hüsameddîn Yasar, Etymology, Month Names

ŞEHZADELER ŞEHRİ AMASYA'NIN TARİHSEL KİMLİĞİNİ TEMSİL EDEN BİR YAPIT: BEYLER SARAYI

Hadi BELGE*

Gürkan CEVGER**

Öz

Amasya kent tarihinin en önemli devirlerinden birini şüphesiz şehzadelerin eğitim ve idarî deneyim gibi amaçlarla şehirde buldukları dönem oluşturmaktadır. 14. ve 17.yüzyıllar arasına tarihlenen bu süreç bilindiği üzere Amasya'nın "şehzadeler şehri" olarak anılmasının da başlıca nedenini teşkil etmektedir. Klasik dönem Osmanlı padişahlarının önemli bir bölümü ya Amasya'da eğitim almış, ya bu şehirde doğmuş ya da sefer güzergâhında olması nedeniyle burada konaklamıştır. Dolayısıyla sebepleri farklı olsa da belirtilen dönemdeki pek çok padişahın yolları bir şekilde Amasya ile kesişmiştir. Bununla birlikte Amasya tarihinin şehzadeler dönemine ait bölümüyle ilgili bilinenler oldukça sınırlıdır. Şehzadelere ait saray yapıları, eğitimleri, düşünce dünyalarını besleyen eserler, hocaları, kıyafetleri ve gündelik yaşamları maalesef bugün halâ muammadır. Takdir edilir ki bu araştırma başlıklarının merkezinde şehzadelerin hem ikametgâh hem de idarî ofis olarak kullandıkları "Beyler Sarayı" bulunmaktadır. Osmanlı arşiv belgelerinde "Sarayı hümayûn" olarak da bahsedilen bu yapının ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemekle birlikte en azından mekânsal ve yapısal varlığını 19.yüzyıl sonlarına kadar devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Ne yazık ki saray müstemilatını oluşturan yapılar heyelan mıntıkasında

---

* Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, hadi.belge@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, gurkan.cevger@gmail.com

bulunduğundan günümüze ulaşamamış ve toprak altında kalmıştır. Bu araştırma son zamanlarda Beyler Sarayı'nın ihya edilmesi (rekonstrüksiyon) amacıyla yürütölen çalışmalara bilimsel veri sağlama amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada, Abdzade Hüseyin Hüsameddin'in Amasya Tarihi adlı eseri başta olmak üzere literatürdeki mevcut bilgiler arşiv belgeleri ve bazı özgün kaynaklardaki verilerle birleştirilmiş ve Beyler Sarayı'na dair detaylar; sarayın bölümleri, memurları, gelirleri, giderleri gibi başlıklar üzerinden ele alınmıştır. Böylece Amasya'nın tarihsel kent kimliğini kazanması amacına, tarih ilminin yöntemleri çerçevesinde mütevazı bir katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Beyler Sarayı, Saray-ı Hümayun, Şehzade, Şehzade Şehirleri

A Build Representing the Historical Identity of Amasya, the City of Princes: Palace of Princes

35

Abstract

The One of the most important periods in Amasya city history is undoubtedly the period when the princes were in the city for purposes such as education and administrative experience. This process, which dates back to the 14th and 17th centuries, is the main reason why Amasya is known as the "city of princes". A significant part of the classical period Ottoman sultans either received education in Amasya, were born in this city, or stayed here because it was on the expedition route. Therefore, although the reasons were different, the paths of many sultans in the mentioned period somehow crossed with Amasya. However, what is known about the part of Amasya's history during the period of the princes is quite limited. Unfortunately, the palace buildings of the princes, their education, the works that fed their world of thought, their teachers, their clothes and their daily lives are still a mystery today. It is well known that at the center of these research topics is the "Palace of Princes", which the princes used as both their residence and administrative office. Although it is not known exactly when

this building, which is also referred to as "Saray-ı Hümayûn" in Ottoman archive documents, was built, it is understood that it continued its spatial and structural existence at least until the end of the 19th century. Unfortunately, the buildings that make up the palace outbuildings have not survived to the present day because they were in the landslide zone and remained underground. This research has been prepared to provide scientific data for the studies recently carried out for the reconstruction of the Beyler Palace. In the study, the available information in the literature, especially Abdîzade Hüseyin Hüsameddin's work titled Amasya History, was combined with archive documents and data from some original sources, details about the Beyler Palace; The palace's departments, officials, revenues and expenses are discussed under headings such as. An attempt has been made to make a modest contribution to the efforts of Amasya to gain its historical city identity within the framework of the methods of historical science.

Keywords: Amasya, Palace of Princes, Imperial Palace, Ottoman Prince, Prince Cities

**ABDİZADE HÜSEYİN HÜSAMEDDDİN YASAR'IN "AMASYA
TARİHİ" ADLI ESERİNDE GEÇEN MUTASARRIF ZİYA
PAŞA'NIN BAŞLATTIĞI BAYINDIRLIK İŞLERİ: GEÇ OSMANLI
DÖNEMİ HELKİS MAHALLESİ'NİN DÖNÜŞÜMÜ**

Duygu KALKAN AÇIKKAPI*

Öz

Bu çalışma, geç Osmanlı dönemi Amasya kentinde Ziya Paşa'nın mutasarrıflığı sırasında gerçekleştirilen imar çalışmaları hakkında Abdizade Hüseyin Hüsameddin Yasar tarafından verilen bilgilere odaklanmaktadır. On iki cilt olarak tamamlanan Amasya Tarihi adlı eser, Amasya kent tarihi yazımına ilişkin yerel bir tarihçi tarafından kaleme alınan önemli bir eserdir. Amasya kentinin kuruluşundan, kent ve çevresinde yer alan tarihi mevkilerden, kentin mahalleleri ile kentin ileri gelenlerine kadar pek çok konuda bilgi içeren birinci cilt, Amasya üzerine mimarlık tarihi araştırmaları için temel başvuru kaynağıdır. 1863-1865 yılları arasında Amasya Mutasarrıflığı görevine getirilen Ziya Paşa Amasya vilayetinde hükümet konakları, saat kuleleri, çarşı, bedesten, köprü, okul, hapisane ve yol imarı çalışmalarını tamamlamıştır. Geç Osmanlı Dönemi'nde başlayan modernleşme ve yenilenme çabaları Tanzimat Dönemi'nde hız kazanarak, yeni gereksinimler doğrultusunda inşa edilen ve kent içerisinde yeni yapı tipolojileri olarak görülmeye başlanan kamusal yapıların sayısı artmıştır. Bu yapıların inşası ile kentin resmi hizmet binaları, sivil mimari eserlerin yanında yerini almıştır. Bu yenilenme çabalarının somut çıktıları olan yeni yapı tipolojileri ve açık kamusal alan inşası Helkis Mahallesi'ni de değişime uğratarak, konutlarla çevrili kent mekanının hükümet konağı ve çevresine inşa edilen belediye, karakol,

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, duygu.kalkan@amasya.edu.tr

cezaevi, postane gibi binalarla dönüşümünü sağlamıştır. Yasar, eserinde, Amasya'nın mahallelerini ele aldığı kısımda, Helkis mahallesi ve Ziya Paşa'nın inşa ettirdiği yapılar hakkında önemli bilgilere ve tarihlere ulaşarak, kentin bu önemli konumunun nasıl dönüştüğünü anlatmıştır. Sonuç olarak, Yasar'ın sağlamış olduğu yazılı kaynak, ulaşılan harita, fotoğraf gibi görsel kaynaklarla desteklenerek mahallenin değişim öncesi, değişim esnası ve sonrasına yönelik durumu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Kent ve Mimarlık Tarihi, Hüseyin Hüsameddin Yasar, Ziya Paşa, Helkis Mahallesi

**Governor Ziya Paşa's Urban Development Activities in
Abdizade Hüseyin Hüsameddin Yasar's Work Entitled
"History Of Amasya": Late Ottoman Period Urban
Transformation of Helkis Neighborhood**

Abstract

This study focuses on the information provided by Abdizade Hüseyin Hüsameddin Yasar regarding the urban development projects carried out in Amasya during the tenure of Ziya Paşa in the late Ottoman period. The work titled "Amasya Tarihi" (History of Amasya) is an essential work authored by a local historian concerning the history of Amasya, completed in twelve volumes. The first volume, which contains information on various aspects of Amasya, including its foundation, significant locations within the city and its surroundings, neighborhoods, and prominent figures, serves as a fundamental reference for architectural history studies on Amasya. Ziya Paşa, who served as the governor of Amasya between 1863 and 1865, completed various urban development projects, including government buildings, clock towers, a market, a bazaar, a bridge, a school, prisons, and road constructions within the province of Amasya. The construction of official government buildings and the emergence of new architectural typologies within the city, alongside civil architecture, was

part of the modernization and renewal efforts that began in the late Ottoman period and accelerated during the Tanzimat Era and beyond. The concrete results of these renewal efforts, such as new architectural typologies and the construction of public spaces, transformed the Helkis neighborhood. The residential urban space surrounded by houses was transformed with the construction of the municipal building, police station, prison, post office around the government building and its vicinity. In his work, Yasar recorded important information and dates about the neighborhoods of Amasya, focusing on the section where he describes the Helkis neighborhood and the construction of Ziya Paşa's buildings. With this work, Yasar has enabled access to significant records regarding how this part of the city transformed. In conclusion, the written sources provided by Yasar, supported by visual sources such as maps and photographs, have allowed for the depiction of the state of the neighborhood before, during, and after the period of urban transformation.

Keywords: History of Amasya, Urban and Architectural History, Hüseyn Hüsameddin Yasar, Ziya Paşa, Helkis Neighborhood

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR'IN GÖZÜNDEN FERHAT SU KANALI

Aygün KALINBAYRAK ERCAN*

Öz

Amasya'nın tarihi dokusunun önemli unsurlarından biri olan Ferhat Su Kanalı, antik dönemde kentin su ihtiyacını karşılamak için ana kayaya oyularak inşa edilmiş olan önemli bir su yoludur. Ferhat Su Kanalı, kentin su temininin tarihsel sürecine ışık tutmakla birlikte, zaman içinde yerel kültüre ilham vermiş; İran edebiyatındaki Hüsrev ile Şirin mesnevisinden türeyen ve Anadolu Halk edebiyatının önemli eserlerinden biri haline gelen Ferhat ile Şirin hikâyesi ile özdeşleştirilmiştir. Hikâyenin başkahramanı olan taş ustası Ferhat'ın ismini taşıyan su yolu, kenti ziyaret eden seyyahların ilgisini çekmiş ve seyahatnamelerde sıklıkla yer almıştır. Yerel halktan dinledikleri Ferhat ile Şirin hikâyesini gerçek kabul eden bazı erken dönem seyyahlar, Ferhat Su Kanalı'nı, İran'daki Bisütun Dağı'nın yamacında bulunan ve Hüsrev ile Şirin mesnevisindeki taş ustası Ferhat tarafından yapıldığı rivayet edilen düzleştirilmiş bir kaya yüzeyi ile beraber değerlendirmişlerdir. Amasya'ya daha geç dönemde gelen bazı seyyahlar ise hikâyeyi efsane olarak nitelendirerek su yolunu daha bilimsel bir çerçevede değerlendirmişlerdir. Seyyahların yanı sıra, Amasya'nın yerel tarihçilerinin de Ferhat Su Kanalı üzerine yorumları bulunmaktadır. Bu kıymetli tarihçilerden biri olan Abdizâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar, "Amasya Tarihi" adlı eserinin birinci cildinde Ferhat Su Kanalı'na yer vermiştir. Bu çalışma kapsamında ilk olarak Ferhat Su Kanalı'nın tanıtımı yapılmış ve su yolunun Ferhat ile Şirin hikâyesi ile olan ilişkisi üzerinde durulmuştur. Suyolu hakkında seyahatnamelerde bulunan notlara kısaca

---

* Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, aygun.ercan@gop.edu.tr

değinildikten sonra, Abdîzâde Hüseyn Hüsameddîn Yasar'ın suyoluyla ilgili değerlendirmeleri incelenmiştir. Sonuç olarak Yasar'ın, suyolunun halk hikâyeleri ile ilişkilendirilmesini sorguladığı; suyolunun tarihlenmesi ve yapımı ile ilgili tarihsel bir bakış açısı benimsediği görülmüştür. Amasya'nın efsanelerle bütünleşmiş bu tarihi suyoluna gerçekçi ve tarafsız bir şekilde yaklaşan Yasar, suyolu hakkındaki değerlendirmelerini dönemin önemli bilimsel eserleri ve seyahatnamelerden edindiği bilgilere dayandırmaya özen göstermiştir. Yasar'ın tarihi suyoluna yaklaşımı, onun konularını ne kadar ayrıntılı ve titiz bir şekilde incelediğinin bir örneğidir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Hüseyn Hüsameddin Yasar, Ferhat Su Kanalı, Tarihi Su Yolu

Ferhat Water Channel Through the Eyes of Abdîzâde Hüseyn Hüsameddîn Yasar

41

Abstract

The Ferhat Water Channel, one of the significant components of Amasya's historical fabric, is an important aqueduct that was carved into the main rock during ancient times to meet the city's water needs. In addition to illuminating the historical development of Amasya's water supply, the Ferhat Water Channel has also served as a source of inspiration for local culture over time. The aqueduct has been associated with the story of Ferhat and Shirin, which originated from the Khosrow and Shirin epic poem in Persian literature and became one of the significant works of Anatolian folk literature. Named after the central character of the story, the stone artisan Ferhat, this aqueduct drew the attention of travelers visiting the city and was frequently mentioned in their travelogues. Some early travelers, accepting the local narrative of Ferhat and Shirin as fact, compared the Ferhat Water Channel to a flattened rock surface located on the slope of Bisotun Mountain in Iran, reputed to have been carved by Ferhat, the stone mason mentioned in the Khosrow and Shirin poem.

Conversely, later travelers to Amasya regarded the story as a legend, thus evaluating the aqueduct from a more scientific perspective. Alongside travelers, local historians of Amasya have also shared insights into the Ferhat Water Channel. One of these esteemed historians, Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar, dedicated a section to it in the first volume of his work, "Amasya Tarihi" (History of Amasya). In this study, the initial focus is given to introducing the Ferhat Water Channel, followed by an examination of its connection to the tale of Ferhat and Shirin. Subsequently, after briefly reviewing travel notes about the aqueduct, the study delves into Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar's assessments of the structure. As a result, it becomes apparent that Yasar questioned the aqueduct's association with folk tales and embraced a historical perspective on its dating and construction. In approaching this historical aqueduct, which is intertwined with the legends of Amasya, in a realistic and impartial manner, Yasar made sure to base his evaluations on information gleaned from important scientific works and travelogues of the period. Yasar's approach to the historical aqueduct is an example of how meticulously and thoroughly he examined his subjects.

Keywords: Amasya, Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar, Ferhat Water Channel, Ancient Aqueduct

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDİN'İN AMASYA TARİHİ ADLI ESERİNDE MOĞOL İSTİLASI ALGISI

Çetin KAYA*

Öz

Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yaşar'ın kaleme almış olduğu eser Amasya'nın kuruluşundan başlayarak on iki cilt halinde XIX. yüzyıla kadar şehrin genel tarihini anlatmaktadır. Ancak müellifin olayları şahıs biyografileri üzerinden aktarması oldukça ayrı bir meziyet isteyen bir iştir. Çünkü metnin genel akışını bozmadan biyografileri birbiri ardına sıralayabilmek kalem ehli olmayı gerektirir. Müellifin kullanmış olduğu kaynaklar da dönem itibarı ile yetkin ve değerli bir eser ortaya koyduğunun bir kanıtıdır. Eserde müellif tarafından fark gözetilmeksizin Moğol ve Tatar adları birlikte anılmaktadır. Moğollar, Cengiz Han liderliğinde Doğu Asya'da bir devlet kurmuş ve kısa zaman sonra Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarına dayanmışlardır. 1243 yılında Köseadağ'da Selçuklu ordusunu yenerek Anadolu'da kendilerine karşı durabilecek en güçlü siyasi teşekkülü bastırmayı başarmışlardır. Sonrasında Amasya şehrinin kontrolünü de ellerine almayı başarmışlardır. Bu nedenle Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn eserini oluşturur iken, Moğollara dair bilgilere de yer vermiştir. Eser genel olarak Amasya tarihi özelinde Moğollardan bahsetse de yer yer onların umumi tarihine dair malumatlar da içermektedir. Kitapta Moğol istilası döneminde genel siyasi duruma ilaveten idari, mali, dini ve kültürel konulara da değinilmektedir. Müellifin olayları algılaması, meseleye bakış açısı ve yorumları özgündür. Ayrıca eser, yazıldığı dönemin Moğol algısını yansıtmaya nedeniyle önem arz etmektedir. Bahsedilen hususlar üzerinde durularak kaleme

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, ccetinkayaa.58@gmail.com

alınan bu yazıda müellifin Moğollar hakkındaki düşüncesi ve vermiş olduğu bilgiler değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Moğollar, Amasya Tarihi, Abdizâde Hüseyn Hüsâmeddîn

Abdizade Huseyin Husameddin's Perception of the Mongol Invasion in His Book the History of Amasya

Abstract

The work written by Abdizade Huseyin Husameddin tells the general history of Amasya, starting from its foundation until the 19th century, in twelve volumes. However, the author's transfer of events through personal biographies is a job that requires quite a separate merit. Because being able to list biographies one after another without disrupting the general flow of the work requires being a master writer. The sources used by the author are also a proof that he has produced a competent and valuable work as of the period. Mongol and Tatar names are mentioned together in the work by the author without distinction. The Mongols established a state in East Asia under the leadership of Genghis Khan and soon reached the borders of the Anatolian Seljuk State. by defeating the Seljuk army in Kosedag in 1243, they managed to suppress the most powerful political entity in Anatolia that could stand against them. Afterwards, they managed to take control of the city of Amasya. For this reason, while Abdizade Huseyin Husameddin created his work, he also included information about the Mongols. Although the work generally talks about the Mongols in the city of Amasya, it also includes information about their general history. In addition to the general political situation during the Mongol invasion, administrative, financial, religious and cultural issues are also addressed in the work. The author's perception of events, perspective on the issue and interpretations are original. In addition, the work is important because it reflects the Mongolian perception of the period in which it was written. In this article written by focusing on the mentioned issues, the author's thoughts

about the Mongols and the information he provided are evaluated.

Keywords: Mongols, History of Amasya, Abdizade Huseyin Husameddin

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN'İN EMEVÎLER'E BAKIŞI (AMASYA TARİHİ ÖZELİNDE)

Ramazan TOPAL*

Öz

Hiz. Muhammed'in vefatından sonra Müslümanların devlet başkanları, sırasıyla Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer, Hiz. Osman ve Hiz. Ali olmuştur. Dört halifeden sonra, Hiz. Hasan'ın hilafeti Muaviye b. Ebû Süfyân'a devretmesiyle 90 yıl sürecek Emevî iktidarı başlamıştır. Emevîler Batıda Fransa'nın güneyine, doğuda Çin'e kadar yaptıkları fetihlerle İslâm devletinin sınırlarını fevkalade genişletmiştir. Bunun yanında onların Ehl-i beyt ile olan siyasi mücadeleleri, mevâlîye karşı yaklaşımları, Horasan vb. yerlerde bazı guruplardan Müslüman oldukları halde cizye alması günümüze kadar eleştirile gelmiştir. Amasyalı Abdîzâde Amasya Tarihi adında yazdığı şehir tarihinde Emevîler'i eleştirirken onların Ehl-i beyt'e zulmettiği, Türklerin İslâm'ı kabul etmesine rağmen kendilerinden cizye alınması hususlarını öne çıkarmaktadır. Abdîzâde Emevîler'in şahsî menfaatleri uğrunda din ve iman tanımadığı iddiasında olduğu gibi dinî açıdan ağır bir şekilde tenkit etmektedir. Bunun yanında Emevî halifelerinden Ömer b. Abdülazîz ve Hişâm b. Abdülmelik'i siyasete ehil, adaletli ve insafî olarak nitelendirmektedir. Bu iki zıt görüş arasında ilk görüşe daha meyilli olduğu anlaşılan Abdîzâde Emevîler'i bir İslâm iktidarı görmektedir. Özellikle Emevîler ile Türkler arasında gerçekleşen askerî ve devlet-vatandaş ilişkileri çerçevesinde Emevîler'i suçlu ilan etmekte ve Türklerin devlete karşı yaptığı birçok eylemi hafif ifadelerle geçiştirdiği gözlenmekte veya onların nefis-i müdafaa yaptığı gibi masumane bir duruma sokmaktadır. Bunun altında iyi bir araştırmacı olduğu anlaşılan Abdîzâde'nin yaşadığı

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, ramazantopal_31@hotmail.com

dönemdeki milliyetçilik akımlarından ciddi anlamda etkilenmesinin yattığı düşünülmektedir. Abdîzâde eserinde Emevîler döneminde Horasan valisinin Abbâsîler'e karşı Türkleri yanına çekmeye çalışması gibi kayıtları vererek Türklerin o dönemde dikkate alınması gereken Müslüman topluluklar oluşturduğu izlenimi vermesi dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn, Emevîler, Türkler

Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn's View on the Umayyads (Specially on Amasya Tarihi)

Abstract

After the death of Prophet Muhammad, the heads of state of Muslims were Abû Bakr al-Siddîq, 'Umar b. al-Khattâb, 'Uthmân b. 'Affân and 'Alî b. Abû Tâlib, respectively. After four caliphs, Hasan b. 'Alî handed over the caliphate to Mu'âwiya b. Abû Sufyân, and the Umayyad rule, which would last for 90 years, began. The Umayyads expanded the borders of the Islamic state tremendously with their conquests to the south of France in the west and to China in the east. In addition, their political struggles with Ahl al-Bayt, their approach towards Mawâlî, Khurâsân, etc. The fact that some groups in some places receive jizya even though they are Muslims has been criticized to this day. While Abdîzâde al-Amasî criticizes the Umayyads in the history of the city he wrote called History of Amasya, he highlights the fact that they oppressed the Ahl al-Bayt and that the Turks were charged jizya even though they accepted Islam. Abdîzâde criticizes the Umayyads severely from a religious perspective, as he claims that they did not recognize religion and faith for the sake of their personal interests. In addition, he describes the Umayyad caliphs 'Umar b. 'Abd al-'Azîz and Hishâm b. 'Abd al-Malik as competent in politics, just and fair. Among these two opposing views, Abdîzâde Umayyads, who seem to be more inclined to the first view, see an Islamic government.

Especially within the framework of the military and state-citizen relations between the Umayyads and the Turks, it declares the Umayyads guilty and it is observed that many of the actions of the Turks against the state are glossed over with mild expressions, or they are portrayed as innocent, as if they were acting in self-defense. It is thought that the underlying reason for this is that Abdîzâde, who was understood to be a good researcher, was seriously affected by the nationalist movements of his time. It is noteworthy that in his work, Abdîzâde gives the impression that the Turks constituted Muslim communities that should be taken into consideration at that time, by giving records such as the governor of Khurâsân during the Umayyads period trying to attract the Turks against the 'Abbâsids.

Keywords: History of Amasya, Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn, Umayyads, Turks

**ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDİN YASAR'IN AMASYA
TARİHİ ADLI ESERİNDE YÖNETİCİ SINIFIN İŞLEDİĞİ
SUÇLAR**

Bilgen KELEŞ*
Songül KEÇECİ KURT†

Öz

Tarihsel süreç içerisinde toplumsal yaşamın olduğu her yerde çeşitli suçlara ve bu suçlara yönelik çeşitli yaptırımlara rastlamak mümkündür. Binlerce yıllık geçmişle birçok devletin kuruluş ve yıkılışına şahitlik eden, birçok medeniyete ev sahipliği yapan Amasya'da da bu hadiselerin vuku bulduğu görülmektedir. Günümüzde bu hadiseler tutulan çeşitli kayıtlar ve ele alınan çeşitli eserler sayesinde gün yüzüne çıkarılabilmektedir. Bu konuda Amasya'ya dair incelenebilecek en önemli eserlerden birisi de Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'a ait 12 ciltlik Amasya Tarihi'dir. Çalışmamızda bahsi geçen eser ışığında Amasya şehrinde görev almış yönetici sınıfın işledikleri suçlar ve bu suçlar karşısında alınan tedbirler incelenecektir. Suçlara karşı çoğunlukla azl, idam, sürgün, haps, müsadere cezalarının verildiği görülmektedir. Göreve getirilen yöneticilerin zaman zaman iftiraya uğrayıp şikâyet edildiği, hatta bu nedenle idamlarına bile sebebiyet verildiği kaydedilmektedir. Özellikle yönetici sınıfın işlediği suçların ele alınmasının nedeni müellifin eser genelinde Amasya tarihini aktarırken görev almış yöneticileri ve icraatlarını detaylarıyla sunmasıdır. Çalışma grafik ve tablolarla desteklenecektir. Tespit edilen bu olayların sunulmasıyla şehir tarihi üzerine yapılacak çalışmalara ışık tutulacağı düşünülmektedir.

* Doktora Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, bilgenkeles@hotmail.com

† Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, songul.kurt@amasya.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Abdîzâde Hüseyn Hüsâmeddîn Yasar, Amasya, Suç, Şehir Tarihi.

Crimes Committed by the Administrator Class in Abdîzâde Hüseyn Hüsâmeddîn Yasar's Work Called Amasya History

Abstract

It is possible to encounter various crimes and various sanctions for these crimes wherever there is social life throughout the historical process. It is seen that these events also took place in Amasya, which has witnessed the establishment and collapse of many states with its thousands of years of history and hosted many civilizations. Today, these events can be brought to light thanks to various records kept and various artifacts examined. One of the most important works that can be studied about Amasya in this regard is the 12-volume History of Amasya by Abdizade Hüseyn Hüsameddin Yasar. In our study, the crimes committed by the administrator class in the city of Amasya and the measures taken against these crimes will be examined in the light of the mentioned work. It is seen that the penalties for crimes are mostly dismissal, death penalty, exile, imprisonment and confiscation. It is recorded that the appointed administrators were slandered and complained about from time to time, and even their executions were caused for this reason. The reason why the crimes committed by the administrator class are especially discussed is that the author presents the administrators and their actions in detail while narrating the history of Amasya throughout the work. The study will be supported with graphs and tables. It is thought that presenting these identified events will shed light on future studies on the history of the city.

Key Words: Abdîzâde Hüseyn Hüsâmeddîn Yasar, Amasya, Crime, City History.

ABDİZADENİN AMASYA TARİHİNDE YER ALAN ASLEN VEZİRKÖPRÜLÜ ALİM, BÜROKRATLAR

Ahmet KAZAN*

Öz

Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar Amasya Tarihi adlı eserinde Amasya ve civarında yer alan şehirler ve buralarda yetişen alim ve bürokratlar hakkında kıymetli bilgiler vermektedir. Bu şehirlerden bir tanesi de şimdiki adıyla Vezirköprü olarak bilinen ve uzunca bir dönem Amasya'ya bağlı kalan Köprü kazasıdır. Köprü kazasında yaklaşık iki buçuk sene nâiblik yapan müellif hem şehrin tarihi hem de beldenin yetiştirmiş olduğu birçok ümera ve ulema hakkında bilgilere yer vermektedir. Eserde ismi geçen bürokratlardan bir kısmı Osmanlı Devleti'nde yüksek mevkilere gelmiş hatta Köprülü ailesi başta olmak üzere birçoğu sadrazamlığa kadar yükselip Osmanlı Devleti'ne yön vermiş şahsiyetlerdir. Ulemadan da birçok ismin aslen köprülü olduğu ifade edilmektedir. Kendi ifadesiyle Amasya'nın kazaları arasında alim, bürokrat ve tarih bakımından en üst seviyeye ulaşmış bir şehirdir. Abdizâde'nin Amasya Tarihi'nde Köprü kazasına müntesip çok sayıda ulema, ümera ve irfan sahibi zevatın bilgileri yer almaktadır. Bunların bir kısmı hakkında kısaca bilgi verilirken bir kısmı ise yapmış oldukları hizmetlere ve bırakmış oldukları eserlere binaen ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Aslen Köprü kazasından oldukları ifade edilen bu kişilerin yaptırmış oldukları eserler onların adlarıyla günümüzde de hizmet vermeye devam etmekte hatta ilçedeki bazı mahalleler bu kişilerin adlarıyla anılmaktadır. Bu tebliğde Abdizade'nin Amasya Tarihi'nde geçen aslen Köprü'lü, eski adıyla Ketagralı oldukları ifade edilen birtakım meşhur zevat hakkında özet bilgiler verilmeye

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, ahmet.kazan@amasya.edu.tr

çalışılacaktır. Bunların hepsine değinmek bu çalışmanın sınırlarını aşacağından, ilmî ve hayrî eserleri ile günümüze ulaşan birtakım şahıslar üzerinden konuyu ele almaya çalışacağız. Böylece bu eserler inşa edenler hakkında bilgi sahibi olmak ve/veya bunlar üzerinde akademik çalışma yapmak isteyenlere katkı sunmayı amaçlıyoruz. Zira Vezirköprü ve civarının tarihinde öne çıkan bu isimler hem birçok ilmi eser telif etmişler hem de şehrin imarında da büyük rol oynamışlardır.

Neticede şu anda Amasya'nın ilçeleri arasında yer almayan Vezirköprü ile iki kadim şehir olan Amasya ile Köprü'nün tarihten gelen bağlarını ortaya çıkarmayı amaçlıyoruz. Ayrıca Vezirköprü'nün tarihî, kültürel ve sosyal gelişimi hakkında bilgi sunmayı hedefliyoruz.

Anahtar Kelimeler; Amasya, Hüseyin Hüsameddin Yasar, Abdizâde, Tarih, Vezirköprü

Abdizade's Scientists, Bureaucrats, Originally from Vezirköprü, in the History of Amasya

Abstract

Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar provides valuable information about the cities and the scholars and bureaucrats who emerged from Amasya and its surroundings in his work titled "Amasya Tarihi" (History of Amasya). One of these cities is the district known today as Vezirköprü, which remained under the jurisdiction of Amasya for a long time. The author, who served as the deputy governor of Köprü district for approximately two and a half years, provides information about both the history of the city and many scholars and bureaucrats who hailed from the region. Some of the bureaucrats mentioned in the work rose to high positions within the Ottoman Empire, with many, including members of the Köprülü family, even ascending to the position of grand vizier and shaping the course of the Ottoman Empire. It is also noted that many of the scholars mentioned in the work originally hailed from Köprü. According to the author, Köprü stands

out among the districts of Amasya in terms of scholars, bureaucrats, and historical significance. Abdizâde's "Amasya Tarihi" includes information about numerous scholars, bureaucrats, and individuals of wisdom who are associated with Köprü district. While brief information is provided about some of them, others are discussed in detail based on the services they rendered and the works they left behind. The works commissioned by these individuals, who are said to be originally from Köprü district, continue to serve under their names to this day, with some neighborhoods in the district even being named after them. In this paper, we will attempt to provide summary information about some famous figures mentioned in Abdizade's "Amasya Tarihi" who are originally from Köprü, formerly known as Ketagraı. Since discussing all of them would exceed the scope of this study, we will focus on certain individuals who have reached us through their scholarly and benevolent works. Thus, we aim to provide contributions to those who seek information about the individuals who constructed these works and/or wish to conduct academic research on them. Indeed, these prominent figures in the history of Vezirköprü and its surroundings have not only authored numerous scholarly works but also played a significant role in the development of the city. Ultimately, our aim is to uncover the historical connections between Vezirköprü, which is not currently among the districts of Amasya, and the two ancient cities of Amasya and Köprü. Additionally, we aim to provide information about the historical, cultural, and social development of Vezirköprü.

Keywords; Amasya, Hüseyin Hüsameddin Yasar, Library, Abdizâde, History, Vezirköprü

HÜSEYİN HÜSÂMEDDİN'İN AMASYA TARİHİ'NDEN HAREKETLE AMASYALI MÜELLİFLERE AİT ESERLER İNDEKSİ

Zeynep KAYAPINAR*

Öz

Hüseyin Hüsâmeddîn'in, 25 yıl boyunca İstanbul, Amasya, Bursa, Hicâz, Suriye ve diğer Osmanlı şehirlerinde bulunan kütüphanelerdeki eski eserler, mecmualar, tarih kitapları, mahkeme sicilleri, vakıf kayıtları, Osmanlı Devleti Dönemi'ne ait arazi ve tımar kayıtları, kitabeler gibi eski eserleri mütalaa ederek yazdığı, 12 ciltten mürettep Amasya Tarihi adlı eserde, Amasya tarihinin yanı sıra önemli şahsiyetlerinin biyografilerine de yer verilmiştir. Eserde yer alan biyografiler, eserin büyük bir kısmını teşkil ederek Amasya'nın önemli simalarının hayat hikayelerine ve eserlerine kaynak oluşturmuştur. Şakâyk Tercümesi, Tuhfetü'l-hattâtîn, Sicill-i Osmanî, Osmanlı Müellifleri gibi biyografi kaynaklarından yararlanan müellif, sadece bu kaynakları kullanmakla kalmamış, biyografi yazarlarının veya tarihçilerin göremediği Amasya'daki şahsiyetleri ele almış ve haklarında farklı kaynaklarda tespit ettiği ihtilafları düzeltmeye çalışmıştır. Bu bakımdan da önemli ve orijinal bir biyografi kaynağı ve kültür hazinesi olma özelliği taşımaktadır. Biyografilerine yer verilen bu şahsiyetlerden birçoğu, Türk edebiyatına farklı türlerden eserler kazandırmış âlim ve şâirlerdir. Bu âlim ve şâirlere ait yüzlerce eserden birçoğu üzerine çalışmalar yapılmışken birçoğu ise tespit edilip çalışılmayı beklemektedir. Bu bildiride, Hüseyin Hüsâmeddîn'in Amasya Tarihi'nde, hakkında bilgi verilen, çeşitli türlerde yazılmış eserlerin indeksinin hazırlanması amaçlanmaktadır. Bu sayede, 12 ciltten oluşan Amasya Tarihi adlı eserin içerisinde yer alan,

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dil ve Edebiyatı Bölümü, kypnrzyp@gmail.com

zaten bilinen ve üzerine çalışmalar yapılan eserlerin yanında; gözden kaçmış, araştırmacılar tarafından çalışılmamış eserler tespit edilerek müstakil bir şekilde, ilgili alanın araştırmacılarının istifadesine sunulacaktır. Bu bağlamda, Hüseyin Hüsâmeddin'in 12 ciltlik Amasya Tarihi adlı eseri detaylı olarak taranacak ve karşılaşılan her türden eserin yazarı, konusu, bulunduğu cilt ve sayfa numarası, varsa nüsha ve kaynak bilgisi ve üzerine yapılan çalışmalar tablo halinde gösterilecektir. Çalışmamızdaki amaç, Amasya Tarihi'ndeki eserlerin tespitini kolaylaştırmak olduğundan, eserlerin muhtevaları hakkında bilgi verilmeyecektir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Hüsâmeddin, Amasya Tarihi, Eser.

Index of Works of Amasya Authors, Based on Hüseyin Hüsâmeddin's Amasya Tarihi

Abstract

Hüseyin Hüsâmeddin has been collecting antiquities, magazines, history books, court records, foundation records, land and fief records from the Ottoman Empire period, and inscriptions in the libraries in Istanbul, Amasya, Bursa, Hejaz, Syria and other Ottoman cities for 25 years. In his 12-volume work titled Amasya History, which he wrote by examining old works, the biographies of important figures as well as the history of Amasya are included. The biographies in the work constitute a large part of the work and constitute a source for the life stories and works of important figures of Amasya. The author, who benefited from biography sources such as Şakâyıık Tercümesi, Tuhfetü'l-hattâtın, Sicill-i Osmanî, Osmanlı Müellifleri, not only used these sources, but also discussed the personalities in Amasya that biographers or historians could not see and tried to correct the conflicts he identified in different sources. In this respect, it is an important and original biography source and cultural treasure. Many of these personalities whose biographies are included are scholars and poets who contributed works of different genres to

Turkish literature. While many of the hundreds of works of these scholars and poets have been studied, many others are waiting to be identified and studied. In this paper, it is aimed to prepare the index of the works written in various genres, about which information is given in Hüseyin Hüsâmeddin's Amasya Tarihi. In this way, in addition to the already known and studied works in the 12-volume work called Amasya Tarihi; Works that have been overlooked and not studied by researchers will be identified and will be presented separately for the benefit of researchers in the relevant field. In this context, Hüseyin Hüsâmeddin's 12-volume work titled Amasya Tarihi will be scanned in detail and the author, subject, volume and page number of each type of work encountered, copy and source information, if any, and the studies on it will be shown in a table. Since the aim of our study is to facilitate the identification of the works in Amasya Tarihi, information about the contents of the works will not be given.

Keywords: Hüseyin Hüsâmeddin, Amasya Tarihi, Work.

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDİN YASAR'IN TASAVVUF TARİH YAZICILIĞINA KATKISI

Mustafa Salih EDİS*

Öz

Anadolu'nun kadim şehirlerinden Amasya; zengin sosyo-kültürel yapısı, bünyesinde yetişen yöneticileri, âlimleri, sûfleri sanatkârları ve zanaatkârları ile Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin güzide şehirlerinden biridir. Özellikle Osmanlı döneminde kültürel ve ilmî hayatta yaşanan canlılığın manevî hayata yansımaları da açık bir şekilde görülmektedir. Bu manevî yaşantının mimarlarından olan sûfler, tasavvufî hayatın tekkeler merkezinde şekillenmesinde ve halka aksettirilmesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır. Halkın ve hükemânın tasavvufa teveccühleriyle Amasya'da tasavvuf kültürü Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar geniş ölçüde yaygınlık göstermiştir. Birçok vasıfla anılan şehir; "kubbetü'l-ulemâ ve türbetü'l-evliyâ" vasfıyla da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Amasya'nın barındırdığı güzelliklerin müstakil bir şekilde kayıt altına alınması şehrin tarihine aykırı bir şekilde geç dönemlere tekabül etmektedir. Bu görevi ilk üstlenen kişi Amasya Müftüsü Mustafa Vâzih Efendi (ö.1831) olmuş, ardından yaklaşık bir asır sonra bu gönüllü görevi Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar (ö. 1939) sürdürmüştür. Hüseyin Hüsâmeddîn, gecikmeyi telafi edercesine Amasya Tarihi eserine ayrı bir önem vermiştir. Amasya hakkında birçok meseleyi ele alan Hüseyin Hüsâmeddîn, Amasya'nın manevi hayatına dair bilgileri de sistematik bir şekilde kaleme almıştır. O, önemli tasavvufî şahsiyetleri, onların faaliyetlerini, tekkeleri ve bânîlerini, konumlarını ve konuyla ilişkili bulduğu detayları kayda geçirerek Amasya'nın tasavvufî hayatının günümüze aktarılmasına

---

* Arş. Gör. Dr., Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimler Bölümü, mustafasalihedis@gmail.com

büyük katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda çalışma; Hüseyin Hüsâmeddîn'in eserinde yer verdiği tasavvufun konusu olabilecek detaylar hakkında verdiği bilgileri değerlendirmeyi ve söz konusu eserin onun eserinin tasavvuf tarih yazıcılığına katkılarını aktarmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tekke, Şeyh, Tasavvuf Tarih Yazıcılığı, Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar.

Abdizâde Huseyin Husâmeddîn Yasar's Contribution to the Historiography of Sufism

Abstract

Amasya, one of the ancient cities of Anatolia, is one of the distinguished cities of Turkish-Islamic culture and civilization with its rich socio-cultural structure, rulers, scholars, Sufis, artisans and craftsmen. Especially in the Ottoman period, the reflections of the vitality in cultural and scientific life on spiritual life are clearly seen. Sufis, who were among the architects of this spiritual life, made important contributions to the shaping of the sufi life in the center of tekkes and its reflection to the public. The sufi culture in Amasya was widespread until the first years of the Republic of Türkiye, thanks to the popular and scholarly inclination towards sufism. The city, which is known with many qualities, proves this with its qualities of "kubbetu'l-ulamâ and turbetu'l-awliyâ" (the dome of scholars and the tomb of saints). In contrast to the history of the city, Amasya's beauties were recorded in a detached manner in the late period. The first person to undertake this task was Mustafa Vâzih Efendi (d.1831), the Mufti of Amasya, followed by Abdizâda Husayin Husâmeddîn Yasar (d. 1939) nearly a century later. As if to make up for the delay, Husayin Husâmeddîn gave special importance to the book Amasya Tarihi (the History of Amasya). He dealt with many issues about Amasya and wrote systematically about the spiritual life of Amasya. By recording important sufi figures, their activities, tekkes (dervish lodges) and their bânīs

(builders), their locations and the details he found related to the subject, he made a great contribution to the transmission of the sufi life of Amasya to the present day. In this context, this study aims to evaluate Husayin Husāmaddīn's information about the details that can be the subject of Sufism in his work and to convey the contributions of his work to the historiography of Sufism.

Keywords: Sufism, Tekke, Sheikh, Historiography of Sufism, Husayin Husāmaddīn Yasar.

ABDÎZÂDE'NİN GÖZÜNDEN AMASYA'DA KIRÂAT İLMİ FAALİYETLERİ

Adem YEŞİLDAĞ*

Öz

XV. yüzyılın başlarından itibaren yaklaşık 150 yıl Osmanlı Devleti şehzadelerinin yetişmesine ev sahipliği yapan ve bir süre Eyalet-i Rûm merkezi olan Amasya, sahip olduğu siyasi potansiyelden mütevellit maddî-manevî birçok ilim dalında üst düzey eğitim veren müesseseleri içinde barındırmıştır. Nitekim şehir, çeşitli seviyelerde mektepler, medreseler, dâru'l-hadîsler, dâru'l-kurrâlar gibi eğitim kurumları ile Mevlevîlik, Nakşibendîlik, Kâdirîlik, Halvetîlik, Bektâşîlik gibi meşreplerin bölge merkezi olmuştur. Öncelikli olarak sıbyan mektepleri ve ardından medreselerdeki kırâat dersleri ile dönemin diğer şehirlerindeki eğitim-öğretime benzer kırâat faaliyeti yürütülmekteyken, dâru'l-kurrâlar üst seviyede yer alan kırâat dersleriyle Amasya'yı bu ilmi öğrenmek isteyen talipleri için ilim merkezi haline getirmiştir. Amasya şehir tarihine yönelik en kapsamlı eser olan 12 ciltlik Amasya Tarihi'ni telif eden Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn (Yasar) Efendi, kitabında Amasya şehir merkezinde faaliyet gösteren sekiz adet dâru'l-kurrâdan bahseder. Dâru'l-kurrâların kuruluş amacını "Kur'ân-ı Kerîm vecihlerini talim etmek ve kırâat-i aşereyi telkin etmek" olarak ifade eden müellif, sekiz adet dâru'l-kurrânın mekânları, banileri ve şeyhlerini kısaca aktarır. Bununla birlikte şeyhu'l-kurrâ olarak yüz elli civarında isme değinen Abdîzâde'nin hâfız olduklarına dair ifade ya da işaretle bulunduğu bin beş yüzden fazla Amasyalı isim mevcuttur. Söz konusu dâru'l-kurrâlar ve sıbyan mekteplerinin faaliyetleri sonucunda Amasya halkının erkeklerinden üçte birinin hafız olduğunu sitayişle belirten müellif, kendi

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, adem.yesildag@amasya.edu.tr

zamanında ise bu hassasiyetin oldukça azaldığını teessüfle dile getirir. Çalışmada söz konusu dâru'l-kurrâların tarihsel ve güncel mekân tespiti yapılacak ve Abdîzâde'nin gözünden Amasya'daki kırâat faaliyetleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimler: Kırâat, Dâru'l-Kurrâ, Şeyhu'l-Kurrâ, Amasya, Abdîzâde.

Recitation Science Activities in Amasya From Abdizade's Perspective

Abstract

Since the beginning of the 15th century, Amasya, serving as the center for approximately 150 years for the upbringing of Ottoman State princes and, for a period, the capital of the Eyalet-i Rum, hosted institutions that provided high-level education in various fields, both material and spiritual, deriving from its political potential. Indeed, the city became a regional center for various levels of educational institutions such as schools, madrasahs, dar al-hadiths, dar al-qurras, and various Sufi orders including Mevlevism, Naqshbandism, Qadirism, Khalwatiyya, and Bektashism. Initially, similar recitation activities to the education system in other cities of the period were carried out through Sıbyan Mekteps (elementary schools) and later Qur'anic recitation lessons in madrasahs. However, dar al-qurras transformed Amasya into a center of knowledge for those seeking to learn this science by offering advanced Qur'anic recitation lessons. Abdizade Hüseyin Hüsameddin (Yasar) Efendi, the author of the comprehensive 12-volume History of Amasya, which is the most extensive work on the city's history, mentions in his book eight dar al-qurras that operated in the city center of Amasya. The author, expressing the purpose of establishing dar al-qurras as "teaching the recitation of the Holy Qur'an and imparting the ten modes of recitation", briefly details the locations, founders, and sheikhs of the eight dar al-qurras. Additionally, Abdizade mentions around 150 names as the sheikhs of reciters (sheikh al-qurra), and

he indicates or implies that there are more than 1,500 individuals from Amasya who have memorized the Qur'an. The author, praising the activities of the dar al-qurras and elementary schools, notes with admiration that one-third of the men in the population of Amasya became hafizes (individuals who have memorized the Qur'an) as a result. However, he laments that this sensitivity significantly diminished in his own time.

In the study, historical and current locations of the mentioned dar al-qurras will be identified, and the Qur'anic recitation activities in Amasya will be evaluated through the eyes of Abdizade.

Keywords: Recitation, Dar al-Qurra, Sheikh al-Qurra, Amasya, Abdizade.

AMASYA TÜRKÜLERİNE YANSIYAN AMASYA

Feyzan GÖHER BALÇIN*

Öz

Toplumsal hafıza ve kültürün en yoğun şekilde hissedildiği sanat dallarının başında müzik gelir. Bilhassa sözlü eserlerde, derin kültürel izler, göstergebilimsel saptamalar, simgesel göndermeler ve disiplinler arası ilişkiler bulmak olasıdır. Toplumun maddi ve manevi kültürü, tüm müzik türlerine, ama en fazla halk müziği ürünlerine yansır. Türküler hem güftelerindeki derin anlamlar hem de melodileri ile milli folklorumuzun manevi temellerini taşımaktadır. Türkü sözleri içinde, özel anlamlar yüklenmiş motifler yer alabilir. Türkülerde kullanılan motifsel nitelikli kelimeler, gelişigüzel seçilmez. Bu kavramların kendine özgü bir çağrışımı bulunmaktadır. Bu çağrışımlar ise bölge kültürü ve genel toplumsal yapı hakkında bilgiler sunar. Simgesel anlamlar yüklenmiş türkü sözlerine, Amasya yöresinde sıklıkla rastlanmaktadır. Türkü sözleri, içinden çıktığı toplum ve bölge hakkında bilgi sunması açısından da önemlidir. Kıyafet ve aksesuarlar, yöresel deyimler, yaşanmış olan toplumsal olaylar, yerel yemekler, özel isimler gibi pek çok bilgi, halk belliiği kapsamında türkülerle aktarılabilir. Literatür taramasına ve disiplinlerarası çalışmaya dayalı olan bu araştırmada, Amasya türkülerinde yer alan motifsel nitelikli kelimeler belirlenerek, işaret ettikleri olgular göstergebilim temelinde tartışılmıştır. Çalışmada bölgenin coğrafi, kültürel ve tarihsel mirası ile gelenekleri, Amasya türküleri ışığında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Türküleri, Amasya Kültürü, Motif, Göstergebilim, Kültürel Müzikoloji.

---

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü, feyzan_goher@yahoo.com

Amasya Reflected in Amasya Folk Songs

Abstract

Music is one of the branches of art in which social memory and culture are felt most intensely. It is possible to find deep cultural traces, semiotic determinations, symbolic references and interdisciplinary relations, especially in oral works. The material and spiritual culture of the society is reflected in all musical genres, but mostly in folk music works. Folk songs carry the spiritual foundations of our national folklore with both the deep meanings in their lyrics and their melodies. Motifs with special meanings may be included in folk song lyrics. Motif words used in folk songs are not chosen randomly. These concepts have a unique connotation. And these connotations provide information about the regional culture and general social structure. Folk song lyrics loaded with symbolic meanings are frequently encountered in the Amasya region. Folk song lyrics are also important in terms of providing information about the society and region from which they originate. Many information such as clothes and accessories, local idioms, social events, local dishes, special names can be conveyed through folk songs within the scope of folk memory. In this research, which is based on literature review and interdisciplinary study, the motific words in Amasya folk songs will be determined and the phenomena they indicate will be discussed. In the study, the cultural and historical heritage and traditions of the region will be discussed in the light of Amasya folk songs.

Keywords: Amasya Folk Songs, Amasya Culture, Motif, Semiotics, Cultural Musicology.

19. YÜZYILIN İLK YARISINDA AMASYA SANCAĞI'NDA BAZI VAKIF ESERLERE YAPILAN ATAMA KAYITLARI

Arzu ŞAHİN*

Öz

Tarih boyunca birçok medeniyete beşiklik eden Amasya şehri, sahip olduğu kültür varlıklarıyla örnek bir Osmanlı şehri olma özelliği göstermektedir. Özellikle şehzade sancaklarından biri olması münasebetiyle ayrı bir öneme haizdir. Amasya, Osmanlı döneminde sancak statüsüyle idari teşkilattaki yerini almıştır. Bu dönemde merkez Amasya olmak üzere kaza, nahiye ve köyleri de dâhil olmak üzere çok sayıda dini ve sosyal yapıyı bünyesinde barındırmakta idi. Vakıflar tarafından idare edilen bu vakıf eseri yapılara 19. Yüzyılın ilk yarısında birçok atama kaydının yapıldığı tespit edilmektedir. Bu çalışmada Amasya Sancağı ve kazaları dâhilinde yer alan cami, mescit, medrese, tekke, zaviye vs. gibi dini ve sosyal nitelikli yapıların 19. yüzyıl içindeki durumlarının tespit edilmesi ve bu vakıf eserlere yapılan atama kayıtlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan çeşitli tasniflerdeki vesikalar ile Hurufat Defterlerinden istifade edilecektir. Bu defterlerin tetkik edilmesiyle adı geçen vakıf eserlerinin durumları hakkında bilgi sahibi olunabildiği gibi, buralarda görev alan müteveli, müezzin, hatip, cüzhan, dersiam, zaviyedar, fetihhan vs. gibi hizmet erbabının atama tevcih kayıtlarını da tespit etmek mümkün olmaktadır. Aynı zamanda konuyla ilgili olarak literatür taraması yapmak suretiyle şehrin fiziki, sosyal ve ekonomik durumu da değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Osmanlı, Sancak, Vakıf, 19. Yüzyıl.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, arzusahin@firat.edu.tr

Appointment Records Made to Some Foundation Works in Amasya Sanjak in the First Half of the 19th Century

Abstract

The city of Amasya, which has been the cradle of many civilizations throughout history, is an exemplary Ottoman city with its cultural assets. It has a special importance especially because it is one of the princes sanjaks. Amasya took its place in the administrative organization with the status of sanjak during the Ottoman period. During this period, it included many religious and social structures, including the center Amasya and its districts, towns and villages. It is seen that many appointments were made to these foundation-built structures managed by foundations in the 19th century. In this study, mosques, masjids, madrasahs, lodges, etc. within the Amasya Sanjak and its districts. It is aimed to determine the situation of religious and social buildings such as these in the first half of the 19th century and to examine the appointment records made to these foundation Works. For this purpose, documents in various classifications and Typeface Books in the Prime Ministry Ottoman Archives will be used. By examining these books, it is possible to obtain information about the status of the mentioned foundation works, as well as the trustees, muezzins, hatips, cüzhans, dersiams, zaviyedar, fetihhan, etc. who worked in these places. It is also possible to determine the appointment and preference records of service personnel such as. At the same time, physical, social and economic situation of the city will be evaluated by conducting a literature review on the subject.

Keywords: Amasya, Ottoman, Sanjak, Foundation, 19th Century.

1940'LI YILLARIN BİR AMASYALI ŞAİRİ: NACİ GÜRSES

Arda KORKMAZ*

Öz

Amasya doğumlu şair Naci Gürses, Hoca Mustafa Sabri Efendi'nin oğlu olarak 1916 yılında dünyaya gelmektedir. Ortaokul öğrenimini tamamladıktan sonra Gürses, küçük yaşta, hafızlığı ehliyetlerinden biri olarak hayatına katmaktadır. Yıllar ilerleyip askerlik görevini ifa ettikten sonra Naci Gürses, İstanbul Şehzadebaşı'ndaki Damat İbrahim Paşa sebilinde kitapçılık işiyle meşgul olmaktadır. Naci Gürses'in bu meşgalesi, bundan sonraki yaşamı ve yaşamındaki etkinlikler üzerinde de derin izler bırakmaktadır. Öyle ki, 1944 yılına gelindiğinde ilk baskıları yapılan Yeşil Mevlüd Türkçe Dualı ve Kasideli isimli bir derlemesi ile Nurlu Yol isimli bir şiir kitabı, edebiyat tarihindeki yerini almaktadır. Naci Gürses'in şiirlerini içeren ve ilk baskısı 1944 yılında Nurlu Yol ismiyle yapılan kitabı, 1971'deki yedinci baskısından itibaren isim değişikliğiyle birlikte Aydın Yol olarak yayımlanmaktadır. "Yavrularımızın körpe dimağlarına temiz ve asil duygular aşlamak" vurgusuyla ortaya çıkan bu şiirlerin, belirli bir amaç ve ideoloji doğrultusunda ortaya konuldukları açıktır. Temelinde İslam inancı ile Türklük bilinci öğretileri yatan bu şiirler, birer öğüt ya da yol gösterici özdeyişler olarak okunabilmektedir. Bu bildiride, Naci Gürses'in kaleme aldığı şiirlerin muhtevası, temel inceleme noktası olacaktır. Devamında, Türk edebiyatının en büyük şiir hadiselerinden ve akımlarından olan Garip hareketinin en etkili olduğu yıllarda kaleme alınan bu şiirlerin, Garip hareketi ile dil bilgisel, tematik, zihinsel benzerlikleri, farklılıkları, ortaklıkları ortaya konulacaktır. Bu bildiri vasıtasıyla tarih,

---

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, ardakorkmaz@hacettepe.edu.tr

sosyoloji, teoloji ve edebiyat alanlarına, daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmayan Amasyalı bir şair kazandırılmış olacak ve Naci Gürses özelinde Amasya'nın yetiştirdiği bir değer, bu disiplinler içerisindeki yeri ve önemi saptanmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Şair, Şiir, Öğüt.

A Poet of Amasya in 1940's: Naci Gürses

Abstract

Born in Amasya, poet Naci Gürses was born in 1916 as the son of Hoca Mustafa Sabri Efendi. After completing his secondary school education, Gürses has included Quran memorization as one of his qualifications at a young age. As the years have passed and he has completed his military service, Naci Gürses has worked as a bookseller at the Damat İbrahim Pasha fountain in Şehzadebaşı, Istanbul. This occupation of Naci Gürses leaves deep traces on his future life and activities. So much so that a compilation called Yeşil Mevlüd Turkish Dualı and Kasideli and a poetry book called Nurlu Yol, the first editions of which were published in 1944, take their place in the history of literature. The book, which contains Naci Gürses' poems and was first published in 1944 under the name Nurlu Yol, has been published as Aydın Yol with the name change since the seventh edition in 1971. It is clear that these poems, which emerged with the emphasis of "instilling clean and noble feelings in the young minds of our children", were put forward in line with a specific purpose and ideology. These poems, which are based on the Islamic faith and the teachings of Turkish consciousness, can be read as advice or guiding sayings. In this paper, the content of the poems written by Naci Gürses will be the main point of analysis. In the following, the grammatical, thematic, mental similarities, differences and commonalities of these poems, which were written in the years when the Garip movement, one of the greatest poetic events and movements of Turkish literature, will be revealed. Through this paper, a poet from

Amasya, who has not been studied before, will be introduced to the fields of history, sociology, theology and literature, and the place and importance of Amasya and a value raised by Amasya within these disciplines will be determined.

Keywords: Amasya, Poet, Poem, Advice.

AMASYA MÂNİLERİNDE GEÇEN BİTKİ ADLARI ÜZERİNE KÖKEN BİLİMSSEL BİR İNCELEME

Asena YALNIZ*

Öz

Anadolu ve Türklük coğrafyasında oldukça geniş bir alanda yer tutan mâniler, anonim halk şiirine mensup olan ve genellikle yedi heceden dört dizeden teşkil olan en küçük nazım biçimidir. Mâni söyleme geleneği ise insan varlığının ortak bilgeliği olan tecrübe ve deneyimlerinden ortaya çıkmış bir gelenektir. Bu gelenek, kuşaktan kuşağa aktarılarak İslam öncesi devirden günümüze değin ulaşmıştır. Bu bağlamda mâninin Anadolu insanının zihnî yapısına, millî bilinç ve kimliğine, sosyal yaşamına, ruhuna, düşünce tarzına ve hayata bakışına ışık tutan bir kaynak olduğu söylenilebilir. Mâni söyleme geleneği, kendine özgü bir bağlamda icra edilirken o icra ediliş esnasında mâziden atıye bilgiler sunar ve toplumu ayakta tutan dinamiklerden haberdar eder. Bununla birlikte, mâniler vasıl olduğu yörenin gelenek ve göreneklerine dair izler de taşır. Çalışmamızda, Amasya yöresine ait mânilerde yer alan bitki adlarına dair birtakım değerlendirmelerde bulunulacaktır. Öncelikle, Amasya yöresine ait mâniler üzerine ele alınmış akademik çalışmalar hakkında kısaca bilgi verilecektir. Daha sonra, çalışmamıza dâhil ettiğimiz mânilerde yer alan Türkçe bitki adları ile ilgili köken bilimsel bazı tespitlerde bulunulmaya çalışılacaktır. Türkçe adların yanı sıra diğer bitki adları üzerinde de durulacaktır. Bitki adları ile oluşan mânilerde geçen bitkilerin etimolojik açıdan incelemesinin yapılması, çalışmanın kültürel olmakla birlikte dilsel bir inceleme konumunda olduğunu da göstermektedir. Bununla birlikte, çalışmaya dâhil edilen mâniler üzerinden

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, asenayalniz13@gmail.com.

Amasya yöresinin ağız kullanımına ve sosyal yaşamına dair tespitlerde bulunulmaya çalışılacaktır. Son olarak, sözlü kültür muhafazasında yer alan mânilerin ait olduğu yörenin yaşayış biçimine bir rehber niteliğinde görülebileceği hususunda bilgiler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mâni, Sözlü Kültür, Etimoloji, Amasya Mânileri, Bitki Adları.

Plant Names in Amasya's Manis Etymological Study

Abstract

Manis, which occupy a wide area in Anatolia and Turkish geography, are the smallest form of verse that belongs to anonymous folk poetry and generally consists of four lines of seven syllables. The tradition of saying mani is a tradition that emerged from the experiences of human existence, which is the common wisdom. This tradition has been passed down from generation to generation and has survived from the pre-Islamic period to the present day. In this context, it can be said that mani is a source that sheds light on the mental structure of the Anatolian people, their national consciousness and identity, social life, spirit, way of thinking and outlook on life. While the tradition of mani singing is performed in a unique context, it provides information from the past to the past and informs the society about the dynamics that keep it alive. However, manis also carry traces of the traditions and customs of the region where they originate. In our study, some evaluations will be made regarding the plant names in the poems of the Amasya region. First of all, brief information will be given about the academic studies on manis of the Amasya region. Then, we will try to make some etymological determinations about the Turkish plant names in the manis we included in our study. The etymological examination of the plants mentioned in the poems composed of plant names shows that the study is a linguistic as well as cultural examination. In addition, it will be tried to make determinations about the dialect usage and social life of the

Amasya region through the manis included in the study. Finally, information will be presented on how the manis in oral culture preservation can be seen as a guide to the lifestyle of the region to which they belong.

Keywords: Mani, Oral Culture, Etymology, Amasya's Manis, Plant Names.

AMASYA ŐAIRLERİNDEN BERİN TAŞAN'IN ŞİİRLERİNDE DEĞERLER

Ahmet AKÇAY*
Yasemin ÇELİK**

Öz

Nizamettin Berin Taşan, Amasya'nın Merzifon ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Merzifon tarihi yazarı Aziz Taşan, annesi ise Lebibe Hanım'dır. Berin Taşan, Merzifonlu mutasavvıf Şair Şeyh Abdurrahim Rûmî'nin on altıncı kuşaktan torunudur. 1928 doğumlu olan Şair/yazar, aynı zamanda hukukçu kimliğine sahiptir. Dil Derneğinin kurucu üyeleri arasında yer almaktadır. Uzun yıllar boyunca savcılık, başsavcılık ve avukatlık görevlerini yürüten Berin Taşan, bir yandan da çeşitli edebi türlerde eserler ortaya koymuştur. Taşan, 17 Haziran 2018 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Şiir, oyun, biyografi, araştırma ve hatıra türünde eserleri bulunan Taşan'ın Şiirleri daha çok ön plana çıkmıştır. İlk Şiiri olan "Bizden Sonra" 1946 yılında Varlık dergisinde yayımlanan Şair, daha sonra yazdığı Şiirleri "Ellerim Gözlerim Yüreğim" (1960), "Yüzünün Bir Yanında" (1969), "Önce" (1986), ve "Şahdamarından" (2001) adlı eserlerinde toplamıştır. Bu çalışmanın amacı, Berin Taşan'ın Şiirlerinde yer alan değerlerin incelenmesidir. Edebi eserlerde yer alan değerler ortaya çıkarılarak tespit edilen değerler, çocuk ve gençlere değer aktarımında işe koşulabilir. Bu doğrultuda Şiirlerini duru bir Türkçe ile yazan, eserlerinde halk kültüründen öğelere yer veren Taşan'ın Şiirleri, değerler eğitimi açasından büyük önem taşır. Nitel araştırma biçiminde gerçeleştirilen çalışmada verilerin toplanması amacıyla doküman analizine

* Doç. Dr, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, turkolog25@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, yasemin212118@gmail.com

başvurulmuştur. Araştırmada Berin Taşan'ın şiirlerinden örneklerle şairin yer verdiği değerler açıklanmıştır. Bireysel ve toplumsal değerlere şiirlerinde yer veren şair, şiirlerinde sevgi değerini sıklıkla işlemiştir.

Anahtar kelimeler: Berin Taşan, Şiir, Değerler, Amasya

Values in Poetry of Berin Taşan from Amasya Poets

Abstract

Nizamettin Berin Taşan was born in Merzifon district of Amasya. His father is Merzifon history writer Aziz Taşan and his mother is Lebibe Hanım. Berin Taşan is the sixteenth generation grandson of the Sufi poet Sheikh Abdurrahim Rûmî from Merzifon. The poet/writer, born in 1928, is also a lawyer. He is among the founding members of the Dil Derneği. Berin Taşan, who served as prosecutor, chief prosecutor and lawyer for many years, also produced works in various literary genres. Taşan passed away on June 17, 2018. Taşan's poems, which have works in the genres of poetry, plays, biographies, research and memoirs, have come to the fore. His first poem, "Bizden Sonra", was published in Varlık magazine in 1946. His later poems were "Ellerim, Gözlerim, Yüreğim" (1960), "Yüzünün Bir Yanında" (1969), "Önce" (1986), and "Şahdamarından" (1960). He collected it in his works (2001). The aim of this study is to examine the values in the poems of Berin Taşan. The values determined by revealing the values in literary works can be used to transfer values to children and young people. In this regard, the poems of Taşan, who writes his poems in clear Turkish and includes elements from folk culture in his works, are of great importance in terms of values education. In the study conducted in the form of qualitative research, document analysis was used to collect data. In the research, the values included by the poet were explained with examples from Berin Taşan's poems. The poet, who included individual and social values in his poems, often used the value of love in his poems.

Keywords: Berin Taşan, Poetry, Values, Amasya

AMASYA SULTAN II. BÂYEZİD CÂMİİ VE KÜLLİYESİNİN İNŞÂ TARİHİ PROBLEMİ

Recep Orhan ÖZEL*

Öz

Amasya şehri birçok medeniyetin tarihi izlerini bugüne taşıyan köklü bir geçmişin tanığıdır. Şehirde hüküm süren ve en çok iz bırakanlar Osmanlı Türkleridir. Hiç şüphesiz yaşayan Osmanlı yapılarının en kapsamlı ve en görkemlisi Sultan II. Bâyezid Câmii ve külliyesidir. Bu yapı geniş ve ferah bir alanda câmi, medrese ve aşevinden oluşmaktadır. Sonradan avlu içerisindeki bu yapı kompleksine bir muvakkithane ile kuzey ve güney doğu yönünde olmak üzere iki şadırvan eklenmiştir. Mevcut konumuyla külliye alanı günümüzde hala şehre derin bir nefes aldırarak, ziyaretçilerine de oldukça ferah ve nezih bir manevi ortam sunmaktadır. Câmînin cümle kapısı kısmında sağda, ortada ve solda üç parçalı olarak mermer üzerine hakkedilmiş ve celî sülûs siliyle yazılmış bir inşâ kitâbesi bulunmaktadır. Ancak Amasya Tarihi üzerine yazılmış eserlere bakıldığında tamamı inşâ tarihinin başlangıç ve bitişi hakkında farklı tespitler görülmektedir. Bu durum doğal olarak eserin ve müştemilâtının inşâ tarihine ilişkin olarak zihinlerde bazı tereddüt ve karışıklıklar doğurmaktadır. Bu problem - kronolojik olarak zikredecek olursak- Solakzâde tarihi, Eviyâ Çelebi Seyâhatnâmesi, Mustafa Vâzih Efendi'nin el-Belâbilü'r-râsiye fî riyâzı mesâilî'l-Amâsiyye, Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar'ın Amasya Tarihi gibi eserlere bakıldığında daha da iyi anlaşılacaktır. Mezkûr çalışmaların hemen hepsi de ilgili inşâ kitâbesinde mukayyet tarihler üzerinde hemfikir değildir. Bunların dışında Amasya Tarihine ilişkin ikinci el kaynak ve çalışmalarda da durum pek farklılık arz etmemektedir. Eserlerde söz konusu

---

* Prof. Dr., Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimler Bölümü orhan.ozel@amasya.edu.tr

karışıklığın meydana gelmesindeki en büyük etken kitabedeki bazı ibarelerin ebced hesabı açısından değerlendirilme biçimidir. Yapılan tespit ve değerlendirmelerin bir kısmında ya acelecilikten yahut da tam araştırmadan kitâbenin okunuşuna dair açık sehivler yapıldığı da gözlenmektedir. Biz bu çalışmamızda söz konusu Arapça inşâ kitabesine odaklanarak özellikle mevcut klasik kaynaklardaki beyanların mukâyese yoluyla doğru ve eksik yönlerini ve yine kitâbede gerçekte mahkûk tarihlerin doğrusunun ne olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Sultan II. Bâyezid Câmii, Külliye, Kitâbe.

Construction History Problem of II. Bâyezîd Mosque and Complex in Amasia

Abstract

The city of Amasya is the witness of a deep-rooted past that carries the historical traces of many civilisations to this day. The Ottoman Turks ruled in the city and left the most traces. Undoubtedly, the most comprehensive and magnificent of the living Ottoman buildings is Sultan Bâyezid II Mosque and its complex. This building consists of a mosque, madrasah and soup kitchen in a large and spacious area. Later, a muvakkithane and two fountains in the north and south-east directions were added to this building complex in the courtyard. With its current location, the complex area still provides a deep breath to the city today and offers a very spacious and decent spiritual environment to its visitors. On the right, centre and left of the entrance gate of the mosque, there is a construction inscription written in three parts on marble and written in the style of celî sülûs. However, when we look at the works written on the history of Amasya, there are different determinations about the beginning and end of the construction date. This situation naturally creates some hesitation and confusion in the minds regarding the construction date of the work and its

outbuildings. This problem will be better understood when we look at works such as Solakzâde's history, Eviyâ Çelebi's Seyâhatnâmesi, Mustafa Vâzih Efendi's al-Balâbil al-râsiye fî riyâzî mesâili al-Amâsiyya, Abdizâde Hüseyn Hüsâmeddin Yasar's History of Amasya. Almost all of the aforementioned works do not agree on the dates on the relevant construction inscription. Apart from these, there are no second works on the History of Amasya. The biggest factor in the confusion in the works is the way in which some of the phrases in the inscription are evaluated in terms of ebced calculation. In some of the determinations and evaluations, it is also observed that there are clear mistakes in the reading of the inscription, either out of haste or due to incomplete research. In this study, we will focus on the Arabic construction inscription in question and try to reveal the correct and incomplete aspects of the statements in the existing classical sources through comparison and the correctness of the condemned dates in the inscription.

Keywords: History of Amasia, Sultan II. Bâyezid Mosque, Social Complex, Inscription

AMASYA TARİHİ'NİN ŞAİRLER TEZKİRESİ YÖNÜ

Metin HAKVERDİOĞLU*

Öz

Amasya Tarihi, Abdîzâde Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın ansiklopedik değeri haiz önemli bir eseridir. Bu eserde pek çok branşı ilgilendiren bilgiler bir arada sunulmuştur. Tarihten edebiyata, arkeolojiden ilahiyata, coğrafyadan tıpa kadar pek çok konuda önemli bilgiler mevcuttur. Bu bağlamda eserin şairler tezkiresi olma özelliği de gözden kaçırılmamalıdır. Eserde beş yüze yakın şair ismi geçmektedir. Bu şairlerin, kimisinin biyografileri uzun uzun verilmiş, şiirlerinden örnekler sunulmuşken; kimisinin sadece şairlik yönünün olduğu söylenmiştir. Ayrıca sadece adı verilen, ancak eserin eksik olan, yazılması düşünülen ciltlerinde yazılacağı belirtilen pek çok şair de kaydedilmiştir. Bilindiği gibi Amasya Tarihi'nin beşinci cildi kayıptır; ayın harfinden sonraki biyografiler de eksiktir. Meselâ, eserde Mihrî Hatun'dan pek çok biyografide bahsedilmektedir, ancak şairenin biyografisi eksiktir; çünkü eser mim harfine kadar gelememiştir. Çalışmamızda Amasya Tarihi'nde geçen şair isimleri tespit edilmiş, eserin şairler tezkiresi yönünden değeri ortaya konmuştur. Eserin beş yüze yakın şairin ismini anması, yaklaşık üç yüz şair hakkında ayrıntılı bilgi vermesi ve nihayet günümüzde divan şairi olarak adı dahi bilinmeyen isimler hakkında yegâne bilgilere ulaşmayı sağlaması kayda değer bir özelliktir. Abdîzâde Hüseyin Hüsameddin Yasar da şairlik yönü güçlü olan bir tarihçi olarak kendisini bu listeye ekletmektedir. Asrî mahlası ile şiirler yazan Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi'nde, bu yönünü de ortaya koymuş, gerekli gördüğü yerde şairleri sınıflandırmıştır.

---

* Doç. Dr., Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, metin.hakverdioglu@amasya.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Hüseyin Hüsameddin Yasar, Şairler Tezkiresi, Osmanlı Şiiri.

The History of Amasya Features the Curriculum Vitae of the Poets

Abstract

Amasya History is an important work of Abdîzâde Hüseyin Hüsameddin Yasar with encyclopedic value. In this work, information concerning many branches is presented together. The feature of the work, which contains important information and scholars on many subjects from history to literature, from archeology to theology, from geography to medicine, as a biographies of poets, should not be overlooked. Nearly five hundred poet names are mentioned in the work. While the biographies of some of these poets are given in detail, it has been said that some of them were only poets. Many poets who were only mentioned but stated to be written in the missing volumes of the work were also recorded. As it is known, the fifth volume of Amasya History is missing; Biographies after the letter "ayın" are also missing. In the work, many biographies about Mihrî Hatun are mentioned, but the poet's biography is missing; because the work could not reach the mim letter. In our study, the names of the poets mentioned in the History of Amasya were identified and the value of the work in terms of describing the poets (tezkire) was revealed. It is very important that the work mentions the names of nearly five hundred poets, gives detailed information about approximately three hundred poets, and finally provides access to the only information about names whose names are not even known as divan poets today. Abdîzâde Hüseyin Hüsameddin Yasar has also been tried to be evaluated as a historian with a strong poetic talent. Hüseyin Hüsameddin, who wrote poems under the pseudonym Asrî, also revealed this aspect in Amasya History.

Keywords: History of Amasya, Hüseyin Hüsameddin Yasar, poets' biographies, Ottoman poetry.

AMASYALI COĞRAFYACI STRABON'UN ALBANYA NOTLARI VE AZERBAJCAN ARKEOLOJİSİ

Fariz KHALİLLİ*

Öz

Amasya şehri farklı devirlerde, farklı bilim dallarında ilim adamları yetiştirmiş ve dünya tarihine sunmuştur. Dünyaca ünlü ve alanında ilklerden olan Strabon da böyle bilim adamlarındandır. Amasyalı coğrafyacı Strabon Roma imparatorluğunun kuruluş dönemlerinde yaşamış ve eserler üretmiştir. Onun milattan önce 64 yılında Amasya şehrinde zengin bir ailede dünyaya geldiği bilinmektedir. Strabonun milattan sonra 24 yılında Amasya şehrinde vefat ettiği ve orada medfun olduğu kayıtlara geçmiştir. Strabon Roma ve İskenderiye gibi şehirlerde yaşamış, oradaki bilim adamlarının sohbetlerinde bulunmuş, kütüphanelerde korunan eski çağlarda yazıya alınmış eserleri kullanmıştır. Strabon Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarını ya gezerek ya da gezenleri dinleyerek, onların eserlerini inceleyerek tarihte bilinen ilk "Coğrafya" eserini yazmıştır. "Coğrafya" eserinin elimizdeki tek nüshası 17 kitaptan oluşmaktadır. Strabon "Coğrafya" eserinde Kafkas coğrafyasından da bahsetmektedir. O, İberya, Albanya ve Sarmatya sınırlarında kalan Kafkasya dağlarını Kaspi (Hazar) ve Pontus (Kara) denizleri arasında istmus (boğaz) olarak not geçmektedir. Kür ve Aras nehirlerinden, Kafkas dağlarından, Kaspi denizinden, albanlardan, gargarlardan, amazonlardan bahsetmektedir. Albanların politik, ekonomik, kültürel ve dinsel hayatından bilgiler aktarmaktadır. Bir Amasyalı Antik Çağ müellifinin Azerbaycan topraklarından bahsetmesi ilginçtir. Azerbaycan'da yapılan arkeolojik kazılarda Strabon'un bilgilerini destekleyen ve destelemeyen

---

* Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Arkeoloji ve Antropoloji Enstitüsü Alban Bilimleri Merkezi, farizkhalilli@gmail.com

bulgular ortaya çıkmış ve arkeologlar tarafından yorumlanmıştır. Bildiride Strabon'un bilimsel kişiliği yanısıra Azerbaycan toprakları hakkında aktardığı bilgilerin arkeolojik buluntularla yorumlanması yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Strabon, Kafkas, Albanya, Arkeoloji

Geographer Strabon's Albany Notes and Azerbaijan Archeology

Abstract

The city of Amasya has trained scientists in different branches of science in different periods and presented them to the world history. Strabon, a world-famous scientist and one of the firsts in his field, is one of such scientists. Amasya geographer Strabon lived and produced works during the founding period of the Roman Empire. It is known that he was born into a wealthy family in the city of Amasya in 64 BC. It is recorded that Strabon died in the city of Amasya in 24 AD and was buried there. Strabon lived in cities such as Rome and Alexandria, attended the conversations of scientists there, and used works written down in ancient times preserved in libraries. Strabon wrote the first known "Geography" work in history by either traveling to the European, Asian and African continents or by listening to the travelers and examining their works. The only copy we have of the work "Geography" consists of 17 books. Strabon also mentions the Caucasian geography in his work "Geography". He notes the Caucasus mountains on the borders of Iberia, Albania and Sarmatia as the isthmus (strait) between the Kaspi (Caspian) and Pontic (Black) seas. He mentions the Kur and Aras rivers, the Caucasus mountains, the Kaspi sea, the albanians, the gargars and the amazons. He conveys information from the political, economic, cultural and religious life of the Albanians. It is interesting that an ancient writer from Amasya talks about the lands of Azerbaijan. During archaeological excavations in Azerbaijan, findings that support and do not support

Strabon's information were revealed and interpreted by archaeologists. The paper will include Strabo's scientific personality as well as the interpretation of the information he conveyed about the Azerbaijani lands with archaeological findings.

Keywords: Amasya, Strabo, Caucasus, Albania, Archeology

AMASYALI BİR KADIN ŞAİR: AFET KIRAT'IN ŞİİRLERİNE TEMATİK BİR BAKIŞ

Esra ÇINAR*

Öz

Amasya gerek tarih gerek sanat gerekse edebî verim açısından çok çeşitlilik barından güzide şehirlerimizden birisidir. Dolayısıyla içinden şairler yetiştirme konusunda da ön plana çıkmıştır. Amasya'dan yetişmiş şairlerden birisi de Afet Kırat'tır. 1955 yılında Amasya'da doğan Kırat, ilkokul ve ortaokulu Suluova'da, liseyi Amasya'da okumuştur. 2003 yılında Mersin'e yerleşmiş ve burada şiir yazmaya başlamıştır. Ünlü şairlerimizden Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Necip Fazıl Kısakürek, Faruk Nafiz Çamlıbel'den etkilendiğini ifade etmekte, şiirlerini çeşitli kültür ve sanat sitelerinde yayımlanmaktadır. Şiirlerini Denizin Gözyaşları adlı kitabında toplamıştır. Kadınsı bir duyarlılık ve hassasiyetle kaleme aldığı şiirlerinde bilhassa Anadolu kadınının bakış açısı kendini hissettirir. Şiirlerini genellikle halk edebiyatı tarzında yazmayı tercih eden şairin dili akıcı, sade ve okuru yormayacak şekilde tumturaktan arınmış bir hâldedir. Gurbette yaşayan şair, memleketi Amasya'yı ise her daim hatırlar, şiirlerinde memleketine olan özlemini, anılarını dile getirir. Şiirlerinde ise hem bireysel hem de toplumsal içeriklere değinir. Çalışma kapsamında Afet Kırat'ın şiirleri bireysel ve toplumsal olarak iki farklı başlıkta incelenecek; bireysel içerikli şiirlerinde Amasya'ya olan sevgi, özlem, ölüm, aşk, bekleyiş, umut, Allah'a yakarma ve gurbetlik gibi temaların iç yüzü açıklanacak, toplumsal içerikli şiirlerinde ise dini hassasiyet, milli duyarlılık, terör, geçim sıkıntısı, toplumun aksayan yönleri/yanlışlarına bakış açısı

---

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı esracinar200@gmail.com

aktarılmaya çalışılacaktır. Şairin hem bireysel hem de evrensel temalara değinişi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Afet Kırat, Şiir, Bireysel Tema, Toplumsal Tema.

A Female Poet from Amasya: A Thematic View of Afet Kırat's Poems

Abstract

Amasya is one of our distinguished cities with its great diversity in terms of history, art and literary production. Therefore, it has come to the fore in raising poets. One of the poets who grew up in Amasya is Afet Kırat. Born in Amasya in 1955, Kırat attended primary and secondary school in Suluova and high school in Amasya. She settled in Mersin in 2003 and started writing poetry here. She states that she is influenced by our famous poets Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Necip Fazıl Kısakürek, Faruk Nafiz Çamlıbel, and her poems are published on various cultural and art sites. She collected his poems in his book called *Denizin Gözyaşları*. The perspective of the Anatolian woman is especially evident in her poems written with feminine sensitivity and sensitivity. The language of the poet, who generally prefers to write her poems in a Turkish folk literature style, is fluent, simple and free of pretensions so as not to tire the reader. The poet, who lives far from her hometown, always remembers her hometown, Amasya, and expresses her longing and memories for her hometown in her poems. In her poems, she touches on both individual and social content. Within the scope of the study, Afet Kırat's poems will be examined under two different headings, individual and social; In her poems with individual content, themes such as love for Amasya, longing, death, love, waiting, hope, prayer to God and exile will be revealed, while in his poems with social content, themes such as religious, sensitivity, national sensitivity, terror, financial difficulties and the failing aspects of society will be revealed. An attempt will be made to convey the perspective on the

mistakes. The poet's touching on both individual and universal themes will be examined.

Keywords: Amasya, Afet Kırat, Poem, Individual Theme, Social Theme.

**AMASYA'DA TEFSİRLE İŐTİĞAL EDEN ALİMLER VE TEFSİR
FAALİYETLERİ: AMASYA TARİHİ ESERİ ÇERÇEVESİNDE
BİYOGRAFİK BİR İNCELEME**

Mustafa Murat BATMAN*

Öz

Tarihi, milattan önce 3000'li yıllara kadar uzanan Amasya, tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu kadim şehir, önemini İşlam medeniyeti ve coğrafyasının bir parçası olarak da devam ettirmiş ve birçok müřlőman beylik, devlet ve imparatorluğun öncelikli vilayetlerinden olmuştur. Özellikle Osmanlı döneminde şehir, siyasi ve askeri fonksiyonu yanında önemli bir kőltürel merkez olma özelliğine haizdir. Zira tahtın varisi olma potansiyeli taşıyan şehzadelerden veya devlet ümerâsından her biri, şehre ilmi anlamda zenginlik katmıştır. Bu katkılar, kimi zaman medrese veya cami inşa ettirmek suretiyle kimi zaman da şehirde ilim adamlarının varlığını artırarak meydana gelmiştir. Dolayısıyla Amasya, sadece ümerâ nüfusunun oluşturduğu bir şehir değil aynı zamanda ilmî ve kőltürel çalışmaların yapıldığı bir ulemâ şehri haline gelmiştir. Tefsir ilmi, Amasya'ya özel bu ilmiye kaleminin önde gelen disiplinleri arasında yerini almıştır. Gerek bu şehirde görev yapmış devlet ümerasının himaye ettiği kimseler, gerekse şehrin ilmiye sınıfından alimler, tefsir ilmiyle iştigal etmişlerdir. İşte bu çalışmada, Hüseyin Hüsameddin'e ait Amasya Tarihi adlı eser çerçevesinde Amasya'da tarih boyunca tefsirle iştigal eden alimler tespit edildikten sonra şehirdeki tefsir faaliyetlerine dair bir fikrin oluşturulması

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi, Temel İşlam Bilimler Bölümü, m.murat05@hotmail.com

planlanmaktadır. Ebette bu faaliyetlerin tek düze olmadığı izahından varestedir. Bu çerçevede Hüseyin Hüsameddin tarafından mezkur eserde tefsirle iştilal ettiği belirtilen yaklaşık 200 ismin sadece biyografik incelenmesiyle yetinilmeyecektir. Tespit edilen isimlerin şehirde tefsir ilmiyle ne düzeyde ilgilendiği mercek altına alınacaktır. Zira bazı alimler, yaygın eğitim düzeyinde tefsirle ilgilenirken bazıları da örgün olarak bu ilimle iştilal etmişlerdir. Bunların yanı sıra telif anlamında müfessir kimliğiyle öne çıkan isimleri görmek mümkündür. Özellikle Osmanlı eğitim anlayışında yaygın din eğitiminin varlığı bilinmektedir. Bu çerçevede şehrin camilerinde veya diğer toplu meclislerde tefsir vaaz ve sohbeti düzeyinde faaliyetler yapılmıştır. Buna ilaveten Hüseyin Hüsameddin'in Amasya Tarihi'nde örgün olarak medreselerde ya da ilim halkalarında bazı eserleri takip etmek suretiyle tefsir dersi yapan ya da eğitim gören müderris ve talebelerin isimleri zikredilmektedir. Doküman analizine dayalı bu çalışmadaki amacımız, sadece şehirde tefsir ilmiyle ilgilenen isimlerin biyografik incelemesini yapmak değil aynı zamanda var olan döneme göre tefsir alanına katkılarını da değerlendirmektir. Bu doğrultuda özelden şehrin genelde ise dönemin tefsir faaliyetlerindeki özgünlüğü sorgulanacaktır. Sonuç olarak çalışmada tefsir disiplini açısından hem şehir tarihçiliğinin hem de ilgili dönemde tefsir faaliyetlerinin mercek altına alınması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amasya Tarihi, Tefsir, Müfessir, Eğitim

**Scholars Engaged in Tafsir and Tafsir Activities in Amasya
- A Biographical Study Within the Framework of Amasya
Historical Work-**

Abstract

Amasya, tracing its history to 3000 BC, has been a crossroads of civilizations. During the Ottoman era, beyond its political and military significance, the city thrived as a vital cultural center. Princes and state dignitaries in Amasya contributed significantly to its scientific wealth, shaping it

into a city not only inhabited by scholars but also a place where scientific and cultural studies flourished. The discipline of tafsir has prominently established itself within the scholarly landscape of Amasya. Scholars, both under the protection of state officials and from the city's intellectual class, actively participated in the science of tafsir. This study aims to delineate the historical tafsir activities in Amasya by identifying scholars through the lens of Hüseyin Hüsameddin's work, "Amasya History." It is acknowledged that these activities varied, emphasizing the diverse nature of tafsir pursuits throughout history. Merely conducting biographical examinations of the approximately 200 names mentioned by Hüseyin Hüsameddin in his work is insufficient. This study goes further by evaluating the depth of interest these identified individuals had in the science of tafsir in Amasya. Some scholars were informally engaged in tafsir, while others pursued formal education in this discipline. Notably, certain names emerged as distinguished commentators with copyrighted works. Given the widespread religious education, particularly in the Ottoman educational framework, tafsir activities, preaching, and discussions unfolded in the city's mosques and other communal gatherings. Furthermore, Hüseyin Hüsameddin's "History of Amasya" highlights the names of teachers and students involved in teaching or studying tafsir within madrasahs or scientific circles. In our document analysis-based study, we aim not only to conduct biographical analyses of individuals interested in the science of tafsir in Amasya but also to assess their contributions during the specified period. The study seeks to scrutinize the originality of the city, particularly in terms of exegetical activities, posing questions about urban historiography and evaluating commentary practices within the contemporary geography and period in the realm of exegesis.

Keywords: Amasya History, Tafsir, Commentator, Education

AMASYA'NIN İLHANLI HAKİMİYETİNDE SİYASÎ, İKTİSADÎ VE KÜLTÜREL DURUMU

Firdevs ÖZEN*

Öz

Karadeniz bölgesinin iç kesiminde, Yeşilırmak Nehri'nin açtığı dar bir vadide kurulan Amasya, XI. yüzyılda Dânişmendli hakimiyeti altına girdi ve I. Mesûd döneminde Türkiye Selçuklu topraklarına katıldı. 1243 yılında Türkiye Selçukluları ile Moğollar arasında yapılan ve Selçuklular'ın yenilgisiyle sonuçlanan Köseadağ Savaşı'ndan sonraki süreçte önce Büyük Moğol Hanlığı, 1256 yılından itibaren de İlhanlı Devleti'ne tâbi oldu. Amasya, Moğol hakimiyeti altında özellikle Orta ve Doğu Anadolu'daki birçok kent gibi siyasî ve iktisadî olarak zor bir dönemden geçti. İlhan Abaka'nın 1277 yılında Anadolu'yu doğrudan İlhanlı Devleti'ne bağlaması sonucu Moğollar'ın baskı ve zulmünden olumsuz etkilendi. İlhanlı merkezi Tebrîz'den atanan görevliler Amasya'da iyi bir idare ortaya koyamadılar. Bunlardan Beylerbeyi Seyfeddîn Toruntay dönemi Amasya için nispeten sakin geçti. Toruntay, Amasya'da Gök Medrese başta olmak üzere yürüttüğü imar faaliyetleri ile geride iyi bir isim bıraktı. Gazan Han, Anadolu'yu dört malî bölgeye ayırdığında Samsun ile birlikte Amasya'nın vergi işleriyle ilgilenmesi için Kemâleddîn Tiflis'i görevlendirdi. O ve ondan sonraki vergi memurları Amasya'da kötü bir yönetim sergilediler. Halk ağır vergi yükü altında oldukça sıkıntılı zamanlar geçirdiği gibi verginin toplanılması konusunda da ciddi sorunlar yaşandı. Amasya, Anadolu'nun önemli bir merkezi olma özelliğini Selçuklu döneminde olduğu gibi İlhanlı döneminde de devam ettirdi. İlhanlı egemenliğinde kültürel alanda Ölceytü Han'ın hanımı İlduz (Yıldız) Hatun

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, firdevs.ozen@gmail.com

tarafından 1308-1309 yılında yaptırılan Amasya Dârüşşifâsı ile adından söz ettirdi. Bu güzide yapı sadece İlhanlı devri değil sonraki dönemlerde de halka hizmet etmeyi sürdürdü. Tebliğimizde Amasya'nın İlhanlı hakimiyeti altındaki siyasî, iktisadî ve kültürel durumu devrin kaynakları ve araştırma eserlere dayanılarak ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, İlhanlı Devleti, Seyfeddîn Toruntay, Kemâleddîn Tiflisî, İlduz (Yıldız) Hatun.

Political, Economic and Cultural Situation of Amasya under Ilkhanid Domination

Abstract

Amasya founded in the inner part of the Black Sea region, in a narrow valley opened by the Yeşilirmak River, came under Danishmend rule in the XI. century and joined the Seljuks of Anatolia lands during the reign of Mas'ūd I. After the Battle of Köseadağ, which took place between the Seljuks of Anatolia and the Mongols in 1243 and resulted in the defeat of the Seljuks, it first became a subject of the Great Mongol Khanate, and from 1256 onwards, it became a subject of the Ilkhanid State. Amasya, like many cities especially in Central and Eastern Anatolia, went through a difficult period politically and economically under Mongol rule. As a result of Ilkhan Abaqa directly connecting Anatolia to the Ilkhanid State in 1277, it was negatively affected by the pressure and cruelty of the Mongols. The officials appointed from Tabrîz, the Ilkhanid center, could not provide a good administration in Amasya. Among these, the period of Beglerbegî Sayf al-Dîn Toruntay was relatively calm for Amasya. Toruntay left a good name behind with the construction activities it carried out, especially Gok Madrasa in Amasya. When Gazan Khan divided Anatolia into four financial regions, he appointed Kamâl al-Dîn Tiflisî to deal with the tax affairs of Amasya along with Samsun. He and the tax officials after him exhibited bad management in Amasya. Not only did the people go through very difficult times under the heavy tax

burden, but there were also serious problems in collecting taxes.

Amasya continued to be an important center of Anatolia in the Ilkhanid period as well as in the Seljuk period. During the Ilkhanid rule, it made a name for itself in the cultural field with the Amasya Hospital built by Ilduz (Yıldız) Khatun, the wife of Öljeitü Khan, in 1308-1309. This distinguished building continued to serve the public not only during the Ilkhanid period but also in subsequent periods.

In our paper, the political, economic and cultural situation of Amasya under Ilkhanid rule will be discussed in detail, based on the sources of the period and research works.

Keywords: Amasya, Ilkhanid State, Sayf al-Dîn Toruntay, Kamāl al-Dîn Tiflîsî, Ilduz (Yıldız) Khatun.

**BEDREDDİN MAHMÛD AMASYAVÎ'NİN VESİLETÜ'L-
MAHMÛDİYE ESERİNDEN TARAMA SÖZLÛĞÜNE
KATKILARI**

Mehmet ÇIRAKLI*

Öz

Tarama Sözlüğü, TDK'nun Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi ile yazılan eserler taranarak hazırladığı önemli bir sözlük çalışmadır. Uzun süreli ve iki aşamalı bir çalışmanın eseri olan sözlük XIII.yüzyıldan itibaren yazılmış olan 227 eserin taranması ile oluşturulmuştur. Taranan bu eserlerle ve taramada izlenen yolla ilgili bilgiler ilk cildin içinde yer almaktadır. Sözlükte madde başı olarak verilen kelimelerin en az bir tane tanığı da metindeki bağlamına göre verilmiştir. Özellikle Eski Anadolu Türkçesi alanında çalışma yapan kişilerin sıklıkla kullandığı sözlük son yıllarda TDK tarafından genel ağ ortamında da yayınlanmıştır. Tarama Sözlüğü, Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığı ile ilgili önemli bir kaynaktır. Fakat sözlüğün oluşturulmasından sonra ortaya çıkan yeni eserler olmuştur. Bu eserlerin ortaya çıkışı ile birlikte Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığına yeni kelimeler eklenmiştir ve bu gelişme yeni eserlerin ortaya çıkması ile devam etmektedir. Ayrıca bu çalışmalarla birlikte Tarama Sözlüğü'nde yer almasına rağmen aynı kelimenin ses ve anlam bakımından farklı kullanımları da ortaya çıkmaktadır. Türkçenin tarihî devirlerinde yazılmış ve henüz ortaya çıkan eserlerin incelenmesi ile Tarama Sözlüğü'nün eksik kalan taraflarına katkılar sağlanmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış eserlerden biri de kaynaklarda adı geçen ve Bedreddin Mahmud Amasyavî (ö. H.911) tarafından yazılan Vesiletü'l-

* Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Anabilim Dalı, mehmetcirakli@gmail.com

Mahmûdiye'dir. Kaynaklarda daha çok Mahmûdiye ya da Vesîle isimleriyle geçen bu eser Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde, Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediye isimli ünlü eserine nazire olarak yazılmıştır. Manzum olarak yazılan bu eser yazıldığı dönemin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Üzerinde doktora çalışması yapmakta olduğumuz bu eserde çalışmamız sırasında Tarama Sözlüğü'nde yer almayan kelimeler olduğu görülmüştür. Bu çalışmamızda Vesîletü'l-Mahmûdiye'de yer almasına rağmen Tarama Sözlüğü'nde yer almayan kelimelerle ilgili tespitlerimiz sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bedreddin Mahmud Amasyavî, Mahmûdiye, Vesîle, Tarama Sözlüğü

Contributions to Tarama Sözlüğü from Bedreddin Mahmud Amasyavî's Work Named Vesiletu'l-Mahmudiye

Abstract

Tarama Sözlüğü is an important dictionary compiled by the Turkish Language Association (TDK) through the scanning of works written in Western Turkish. This dictionary, the result of a long-term and two-phase study, was created by scanning 227 works written from the 13th century onwards. Information about the scanned works and the methodology used in the scanning process is included in the first volume.

For each entry in the dictionary, at least one witness to the word is provided based on its context in the text. Particularly used by those working in the field of Western Turkish, the dictionary has been published on the internet by the TDK in recent years. Tarama Sözlüğü is a significant source regarding the vocabulary of Western Turkish. However, new works have emerged after the creation of the dictionary. With the emergence of these works, new words have been added to the vocabulary of Western Turkish, and this development continues with the appearance of new works. Additionally, despite being included in Tarama Sözlüğü, the same word may have different uses in terms of

sound and meaning, as revealed through these studies. The examination of works written in different periods of the Turkish language contributes to filling the gaps in Tarama Sözlüğü. One of the works written in the period of Western Turkish mentioned in the sources is Vesiletu'l-Mahmudiye, written by Bedreddin Mahmud Amasyavî (d. H.911). Mostly referred to in sources as Mahmudiye or Vesile, this work was composed in the later stages of Western Turkish as a response to Yazıcıoğlu Mehmed's famous work Muhammediye. This poetic work reflects the linguistic characteristics of its period. During our doctoral studies on this work, we observed that there are words not included in Tarama Sözlüğü. In this study, our determinations about the words that are not included in Tarama Sözlüğü despite being included in Vesiletu'l-Mahmudiye will be presented.

Keywords: Bedreddin Mahmud Amasyavî, Mahmûdiye, Vesîle, Tarama Sözlüğü

DANIŞMEND GAZİ DESTANI'NDA AMASYA HAKKINDAKİ BİLGİLER

Filiz AKÇAY*

Öz

Danişmend Gazi Destanı, XI. yüzyıl Alperenlerinden Melik Danişmend Gazi'nin hayatını, savaşlarını, Anadolu'daki bazı şehirleri fethini ve çeşitli kerametlerini anlatmaktadır. Anadolu'da Türk-Bizans ya da İslam-Hristiyan mücadelesini anlatan eserin içerisindeki konular kısaca şöyledir: Battal Gazi ve arkadaşları öldükten sonra Malatya halkı, Danişmend Gazi ve Sultan Turasan'ı yönetici seçerler. Danişmend Gazi ve Sultan Turasan Halifenin iznini aldıktan sonra ordu toplayıp Anadolu'ya sefere çıkarlar. Sivas'ta ordu ikiye ayrılır. Sultan Turasan, İstanbul tarafına giderken Danişmend Gazi bugünkü Orta Anadolu'nun Karadeniz kıyısına kadar olan bölümünü fethetmek için işe başlar. Sivas'ı harabe halde bulan Melik, burayı imar ettirmek için askerlerini görevlendirir. Kendisi dolaşmaya çıktığında Artuhî isimli bir kâfirle karşılaşır ve ona Müslümanlığı kabul ettirir. Oradan birlikte Artuhî'nin âşık olduğu Amasya Beyi Şattat'ın kızı Efrumiye'yi almak için Amasya'ya giderler. Efrumiye'yi alıp dönerken Turhal yakınlarında Şattat arkadan yetişir ve ilk savaş başlar. Bu üç kişi ve yardıma yetişen Türk ordusu Turhal'da kâfir ordusunu yenerler. Oradan Tokat'a gelirler, burayı ve Gümenek'i fethederler. Bunu hazmedemeyen Şattat ile Kayser'in Veziri ve Anadolu beylerbeyi Nastor, büyük bir orduyla onların üzerine yürür. İki ordu Turhal yakınlarında karşılaşır. Yapılan savaşta Müslümanlar kâfirleri yener ve Turhal'ı alırlar. Türkler, Turhal'dan sonra Zile'yi fethederler. Tekrar Tokat'a döndüklerinde Artuhî ile Amasya Beyi Şattat'ın kızı Efrumiye'nin düğününü yaparlar. Arkasından Amasya'ya

---

* Dr. Filiz Akçay, Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, filizakcay@odu.edu.tr

sefere çıkarlar. Çevre illerden asker toplayan kâfirlerle Türk ordusu Amasya'da karşılaşılır. Savaşta Türkler çok kayıp verirler, Efrumiye esir düşer. Melik Danişmend, kâfir ordusuna yardım olarak gelen beş yüz yük malı ele geçirir, tekrar savaşa başladıklarında kâfir ordusunun ileri gelenlerinden pek çoğunu öldürür, kâfirler kaçmaya başlar. Artuhî ise Çankırı Kalesi'nde zindana atılan hanımı Efrumiye'yi kurtarmaya gider. Yolda, Müslüman olan Kara Tigin'e rastlar ve ikisi birlikte Çankırı'ya giderler. Meryem isimli bir kadının yardımıyla Çankırı Kalesi'ne girerler. Efrumiye'yi ve diğer esirleri kurtarırlar, kaleyi de alırlar. Kara Tigin, kale beyi olarak burada kalır. Bu sırada Amasya kuşatması hala devam etmektedir. Kâfirler her defasında yenilirler. Her yenilgiden sonra tekrar asker toplayıp Müslümanlara saldırırlar. Yardıma gelen çevre ülkelerin askerleri Niksar'da toplanır, Gümenek'i alırlar ve Tokat'a saldırırlar. Amasya'daki kâfirlerin zor duruma düşmesinden dolayı Tokat'tan kuşatmayı kaldırarak Amasya'ya gelirler. Yapılan savaşlardan sonra Amasya Türkler tarafından fethedilir. Türk ordusu oradan Çorum'a geçer. Kâfir ordusu çok büyük kayıplar vererek buradan da çekilir. Çorum'dan Gümüş şehrine geçen Melik, buradaki gümüş madenlerini ele geçirir. Melik, Amasya'ya tekrar geri gelir, burada orduyu üçe böler. Bir kısmını Kastamonu, bir kısmını Samsun istikametine gönderirken, kendisi üçüncü kez isyana çıkan Gümenek'e gider. Danişmend Gazi'nin görevlendirdiği ordular buraları alır. Tekrar toplanan Türk ordusu Niksar'ı fetheder. Ordu burada tekrar üçe bölünür. Biri Samsun, diğeri Ermenistan tarafına sefere çıkar. Melik Danişmend ise önce Canik'i, daha sonra da Trabzon'u fetheder. Ermenistan tarafına gidenler zaferle dönerken diğer iki ordu yenilir. Üçe ayrılan Müslüman ordusu Niksar'da tekrar bir araya gelir ve Canik seferine çıkar. Gazilerin çoğu ve Danişmend Gazi burada şehit olur. Kâfirler, Melik Danişmend Gazi'nin fethettiği bütün yerleri ele geçirirler. Selçuklu Sultan Süleyman Şah kaybedilen toprakları tekrar geri alır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Danişmend Gazi, Destan,

Information About Amasya in the Epic of Danişmend Gazi

Abstract

Epic of Danishmend Gazi, one of the XI century Alperens, tells the life, wars, conquests of some cities in Anatolia and various miracles of Melik Danişmend Gazi. The contents of this book, which describes the Turkish-Byzantine or Islamic-Christian collision in Anatolia, are briefly as follows: After Battal Gazi and his friends passed away, the people of Malatya elected Danishmend Gazi and Sultan Turasan as rulers. After receiving the Caliph's permission, Danişmend Gazi and Sultan Turasan gathered an army and went on an expedition to Anatolia. In Sivas, the army is divided in two groups. While Sultan Turasan was going to Istanbul, Danishmend Gazi started to conquer the part of today's Central Anatolia up to the Black Sea coast. Finding Sivas in ruins, Melik assigns his soldiers to rebuild this place. When he goes out for a walk, he encounters an infidel named Artuhi and makes him accept Islam. From there, they were going to Amasya to pick up Efrumiye, the daughter of Amasya Bey Şhattat, with whom Artuhi was in love. While returning from Efrumiye, Shattat catches up with him near Turhal and the first war begins. These three people and the Turkish army that came to their aid defeated the infidel army in Turhal. From there on they came to Tokat and conquered it and Gümenek. Unable to digest this, Shattat and Nastor, the Kaiser's Vizier and the Anatolian governor, march against them with a large army. The two armies meet near Turhal. In the war, Muslims defeat the infidels and capture Turhal. Turks conquer Zile after Turhal. When they returned to Tokat, they held the wedding of Artuhi and Efrumiye, the daughter of Amasya Bey Şhattat. Then they go on an expedition to Amasya. The Turkish army encounters the infidels who recruit soldiers from the surrounding provinces in Amasya. In the war, the Turks suffered many losses and Efrumiye was captured. Melik Danishmend

seised five hundred loads of goods that came to help the infidel army. When they start fighting again, he kills many of the leaders of the infidel army, and the infidels begin to flee. Artuhi goes to save his wife Efrumiye, who was thrown into the dungeon in Çankırı Castle. On the way, he meets Kara Tigin, who is a Muslim, and they go to Çankırı together. They enter Çankırı Castle with the help of a woman named Meryem. They conquered the castle following the rescue of Efrumiye and the other captives. Kara Tigin remains here as the castle lord. Meanwhile, the siege of Amasya still continues. The nonbelievers are defeated each time. After each defeat, they gather soldiers again and attack Muslims. The soldiers of the surrounding countries gathered in Niksar to help capture Gümenek and attack Tokat. Because the infidels in Amasya were in a difficult situation, they lifted the siege from Tokat and came to Amasya. After the wars, Amasya was conquered by the Turks. The Turkish army moves from there to Çorum. The infidel army retreats from here, suffering great losses. Melik went from Çorum to the city of Silver and conquered the silver mines there. Melik comes back to Amasya, where he divides the army into three. While he sent some of them to Kastamonu and some to Samsun, he went to Gümenek, which rebelled for the third time. The armies assigned by Danishmend Gazi take these places. The Turkish army gathers again and conquers Niksar. Here, the army is divided into three again. One goes on an expedition to Samsun and the other to Armenia. Melik Danishmend first conquers Canik and then Trabzon. While those who went to the Armenian side returned with victory, the other two armies were defeated. The Muslim army, divided into three, comes together again in Niksar and went to the Canik expedition. Most of the veterans and Danishmend Gazi were martyred here. The infidels captured all the places conquered by Melik Danishmend Gazi. Seljuk Sultan Suleiman Shah regains the lost lands.

Key Words: Amasya, Danishmend Gazi, Epic

MİLLÎ MÜCADELEDE AMASYA BASINI

Nazan KAHRAMAN*

Öz

Millî Mücadele, Türkiye'yi işgal edenlere karşı cephede, Anadolu'daki direnişe inanmadığı için karşısında olanlarla içeride yürütülmüştür. Bu mücadelenin en önemli unsurlarından birisi basındır. Millî Mücadeleyi destekleyen basın, hem yurt içinde Millî Mücadelenin örgütlenmesi ve yaygınlık kazanmasına destek olmuş ve hem de yurt dışında mücadele ruhunu göstermiştir. Basının bu süreçteki etkisini en iyi bilenlerden birisi olan Mustafa Kemal'in Sivas Kongresi sonrası İrade-i Milliye gazetesini yayınlamış ve kısa bir süre sonra da Anadolu Ajansını kurduğunu belirtmek gerekir. Millî Mücadelenin en önemli merkezlerinden birisi Amasya'dır. Amasya Genelgesi, Millî Mücadelenin yol haritasını çizmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturmuştur. Amasya Görüşmeleri, Millî Mücadeleyi yürüten Temsil Heyeti'nin resmi olarak tanınmasına aracılık etmiştir. Dolayısıyla Amasya Millî Mücadelenin başladığı şehirdir. Bu çalışma, Millî Mücadele sürecinde Amasya Basınına incelemektedir. Bu süreçte yayınlanan gazeteler ve bu gazetelerin Millî Mücadeleyi nasıl gördükleri ve sütunlarına taşıdıklarına bakılmıştır. Zorlu savaş koşullarında gazetelerin yayın hayatına devam edip etmedikleri ve bu süreçte yaşananlara odaklanılmaya çalışılmıştır. Araştırma için Millî Mücadelede Amasya'da yayınlanan Emel, Hakikat, Türközü, Yeşilirmak ve Amasya Vilayet gazetesi içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Gazetelerin Millî Mücadeleyi destekleyip desteklemedikleri ve desteği sütunlarına nasıl taşıdıkları; gazetelerin haberlerinin yerel ve ulusal olarak kapsamı gazete içeriklerinin haber, köşe yazısı, resmi ilan olarak

---

* Doç. Dr., Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, nazkahraman@gmail.com

dağılımı; haberlerin yerel ve ulusal olarak dağılımı ve haber kaynakları gibi temalarda inceleme yapılmıştır. Çalışmanın en önemli bulgularından birisi, incelenen gazetelerin Millî Mücadeleye destek verdikleridir. Bir diğer sonuç gazetelerin yerel konulara ağırlık verdikleridir. Bir diğer önemli sonuç Anadolu Ajansının kurulmasını takiben gazetelerin Ajansı önemli bir haber kaynağı olarak gördükleridir.

Anahtar Sözcükler: Basın, Amasya, Millî Mücadele

Amasya Press in the National Struggle

Abstract

The National Struggle was carried out at the battlefield against invaders of Turkey, and at home against those who did not believe and disapprove the resistance in Anatolia. One of the most important elements of this struggle is the press. The press that supported the National Struggle not only supported the organization and expansion of The War of Independence in the country but also reflected the spirit of struggle abroad. It should be noted that Mustafa Kemal, who was one of those who knew best the impact of the press in this process, had the İrade-i Milliye newspaper published after the Sivas Congress and in a short time founded Anadolu Agency. Amasya was one of the most important centers of the War of Independence. Amasya Declaration drew the road map of the War of Independence and laid the foundations of the Republic of Turkey. Amasya Meetings mediated the official recognition of the Representative Committee that carried out the War of Independence. Therefore, Amasya is the city where the national struggle started. This study examines the Amasya Press during the War of Independence. Study scrutinizes the newspapers published during this period and how these newspapers viewed the War of Independence and carried it in their columns. It was tried to focus on whether newspapers continued their publication life under difficult war conditions and what happened during this period. For the

research, Emel, Hakikat, Türközü, Yeşilirmak and Amasya Vilayet newspapers, which were published in Amasya during the War of Independence, were examined by content analysis method. Analysis was made on whether the newspapers supported the War of Independence and how they conveyed the support in their columns; local and national coverage of newspaper news, distribution of newspaper content as news, columns and official announcements; and on such themes as local and national distribution of news and news sources. One of the most important findings of the study is that the newspapers examined supported the War of Independence. Another result is that newspapers focus on local issues. Another important result is that following the establishment of Anadolu Agency, newspapers saw the Agency as an important news source.

Key words: Press, Amasya, National Struggle

MERZİFONLU MUALLİM İBRÂHİM CÛDÎ DÎVÂNINDAKİ AHLAKİ MANZUMELER ÜZERİNE BİR ANALİZ

Hatice ÇELİK*

Öz

Çeşitli mekteplerde Türkçe, edebiyat, Arapça, felsefe öğretmenliği ile Amasya ve Isparta milletvekilliği de yapan Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî, (1850-1932) Selanik Askeri Rüşdiyesi'nde Atatürk'ün kavâid ve ilmihal derslerine girmiş, Nâbizâde Nâzım başta olmak üzere birçok isme de hocalık yapmıştır. Arapça, Farsça ve Fransızca bilen Cûdî'nin İstanbul Kütüphanesi, Nadir Eserler Birimi, Türkçe Yazmalar Bölümü'nde kayıtlı, toplamda 87 varaktan oluşan ele geçen tek Dîvânı'nda 286'ya yakın şiir bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak dini-tasavvufi konuların işlendiği Cûdî Dîvânı'nda dîvân edebiyatı geleneği ile yeni edebiyatın şekil ve içerik özellikleri iç içedir. Merzifonlu İbrâhîm Cûdî Dîvânı'nda konusu çocuk olan şiirlere, şiirsel bir üslupla ahlaki derslerin verildiği manzumelere, ders vermeyi amaçlayan fabl örneklerine rastlanılmaktadır. Doküman analizi tekniğiyle yapılan bu çalışmada; Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî Dîvânı'ndaki "Manzumat Ahlakından" başlığı altında verilen ahlaki derslerin verildiği manzumeler/fabl örnekleri ve konusu çocuk olan şiirler incelenmiş, bu şiirlerde ele alınan konular belirtilerek eğitici değerlere dair bulguların elde edilmesi hedeflenmektedir. Amaçsal örnekleme ile seçilen manzumelerin/fablların çocuk edebiyatında kullanılabilir nitelikte olduğu, çocuğa yönelik ve pedagojik açılardan içeriksel düzlemde Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî Dîvânı'ndaki manzumelerin/fablların gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında yaşayan Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî'nin Dîvânı, dîvân edebiyatı ve yeni

* Dr. Millî Eğitim Bakanlığı, Erzurum Remzi Sakaoğlu Bilim ve Sanat Merkezi, Türkçe Öğretmeni, haticecelik1942@gmail.com

edebiyatın bir sentezidir ve bu yönüyle eser, zamanın bireyde ve toplumdaki etkilerini yansıtmaması bakımından da incelenmesi ve günümüz dünyasına neler sunabileceğinin sorgulanmasını gerektirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî, Ahlaki Manzumeler, Çocuk Edebiyatı

In The Divan Of Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî An Analysis On Moral Poetics

Abstract

Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî (1850-1932), who taught Turkish, literature, Arabic and philosophy at various schools and was also a member of parliament for Amasya and Isparta, took Atatürk's kavâid and catechism classes at the Thessaloniki Military Junior High School and taught many names, especially Nâbizâde Nâzım. He did. There are nearly 286 poems in the only Dîvân of Cûdî, who knew Arabic, Persian and French, recorded in the Istanbul Library, Rare Works Unit, Turkish Manuscripts Section, consisting of 87 pages in total. In the Cûdî Dîvân, where mainly religious-sufistic subjects are discussed, the form and content features of the dîvân literature tradition and new literature are intertwined. In the divan of Merzifonlu İbrâhîm Cûdî, where his qualifications as a teacher come to the fore, there are poems with children as their subject, poems in which moral lessons are given in a poetic style, and examples of fables aiming to teach lessons. In this study conducted with the document analysis technique; Examples of poems/fables in which moral lessons are given and poems with children as their subject in Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî's Dîvânı under the title "From the Ethics of Poetry" have been examined, and it is aimed to obtain findings regarding educational values by specifying the subjects covered in the poems. It is thought that the poems/fables selected by purposive sampling are usable in children's literature, and that it would be useful to review the poems/fables in Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî's Dîvân

in terms of content for the child and pedagogically. The dıvân of Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî, who lived at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, is a synthesis of dıvân literature and new literature, and in this respect, the work requires examination in terms of reflecting the effects of time on the individual and society and questioning what it can offer to today's world.

Keywords: Merzifonlu Muallim İbrâhîm Cûdî, Moral Poetics, Children's Literature

MUSTAFA AYVALI'NIN KARLI DAĞLARIN MOR MENEKŞESİ ADLI ŞİİR KİTABINDA TABİATIN İZLERİ

Burcu ALGAN*

Öz

Mustafa Ayvalı, Amasya'nın Suluova ilçesine bağlı Bayırlı köyünde doğmuş ve burada ilköğretimini tamamlamıştır. Lise ve üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra Amasya'da bir kamu kurumunda çalışmaya başlayan Mustafa Ayvalı'nın Amasya'nın tabiatını şiirine yansıttığı görülmektedir. Karlı Dağların Mor Menekşesi kitabının ön sözünden hareketle Mustafa Ayvalı'nın şiiri mistik bir bakış açısıyla ele aldığı görülmektedir. Şaire göre şiir, sürgündeki yaşamında insanın kendisini yoktan var edene kavuşması esnasında yürüdüğü çileli yolda gönlüne düşen değerlerin söze ve kaleme yansımasıdır. Bu çalışmanın amacı Mustafa Ayvalı'nın Karlı Dağların Mor Menekşesi adlı şiir kitabında tabiatın unsurlarını ele alma biçimini incelemektir. Tabiatı sonsuz bir kaynak olarak gören şairin Karlı Dağların Mor Menekşesi adlı şiir kitabına bakıldığında tabiatı çeşitli temalarla zenginleştirerek anlattığı görülmektedir. İnsanın dünyada karşılaştığı durumların tabiat aracılığıyla somutlaştırıldığı şairin şiir evreninde hümanist-mistik bakış açısı baskındır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Mustafa Ayvalı, Tabiat, Şiir

Traces of Nature in Mustafa Ayvali's Poetry Book Titled Karlı Dağların Mor Menekşesi

Abstract

Mustafa Ayvalı was born in Bayırlı village of Suluova district of Amasya and completed his primary education here. After

---

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, burcualgan5@gmail.com

completing his high school and university education, Mustafa Ayvalı started to work in a public institution in Amasya and reflected the nature of Amasya in his poetry. Based on the preface of the book Karlı Dağların Mor Menekşesi adlı, it is seen that Mustafa Ayvalı handles the poem from a mystical point of view. According to the poet, poetry is the reflection of the values that fall into his heart on the ordeal path that man walks during his life in exile while he is reunited with the one who created him from nothing. The aim of this study is to analyze the way Mustafa Ayvalı handles the elements of nature in his poetry book titled Karlı Dağların Mor Menekşesi adlı. When we look at the poetry book titled Karlı Dağların Mor Menekşesi adlı of the poet, who sees nature as an endless source, it is seen that he describes nature by enriching it with various themes. The humanist-mystical perspective is prevalent in the poet's universe of poetry, where the situations that human beings encounter in the world are concretized through nature.

Keywords: Amasya, Mustafa Ayvalı, Nature, Poetry

AMASYA'DA VALİLİK YAPAN HANEDAN MENSUPLARI

Filiz YILDIRIM*

Öz

Tarihi ve kültürel bakımdan büyük bir mirasa sahip olan Amasya, eski çağlardan itibaren önemli bir yerleşim yeridir. Bölgedeki Türk varlığının da 11. yüzyıldan itibaren görüldüğü bilinmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak bir Türkmen hanedanı olan Danişmendlilerin idaresinde kaldı. Akabinde Anadolu Selçukluları bölgeye hâkim oldu ve nihayet 14. yüzyılın sonuna doğru Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer aldı. Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarında stratejik bir yer olan Amasya, hanedana mensup şehzadelerin idari tecrübe kazanmaları için görevlendirildikleri önemli merkezlerdendi. Öyle ki burada görev yapan şehzadeler, kendilerini taht için en kuvvetli aday olarak görmekteydiler. Nitekim Osmanlı tahtına oturan I. Mehmed, II. Murad ve II. Bayezid Amasya sancakbeyi olarak görev yapmışlardı. Bu isimlerin yanında II. Murad'ın şehzadelerinden Ahmed Çelebi ve Alaeddin, II. Bayezid'in büyük oğlu Ahmed, I. Süleyman'ın oğullarından Mustafa ve Bayezid de Amasya'da idarecilik yaptılar. Ancak Mustafa'nın katli ve Bayezid'in de İran'a iltica hadiselerinden sonra bu şehir şehzade sancağı olma özelliğini yitirmiştir. Amasya bundan sonra merkezden tayin edilen idareciler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tefsir, Hadis, Mealcilik, Yaşar Nuri Öztürk

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Amasya, Şehzade, Vali.

Members of the Dynasty who was Governors in Amasya

Abstract

---

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, filizyildirim@yahoo.com

Amasya, which has a great historical and cultural heritage, has been an important settlement since ancient times. It is known that the Turkish presence in the region has been seen since the 11th century. In this regard, it first remained under the rule of the Danishmends, a Turkmen dynasty. Later, the Anatolian Seljuks dominated the region and finally, towards the end of the 14th century, it was within the borders of the Ottoman Empire. Amasya, a strategic place on the eastern borders of the Ottoman Empire, was one of the important centers where the princes of the dynasty were assigned to gain administrative experience. So much so that the princes who served here saw themselves as the strongest candidates for the throne. As a matter of fact, those who sat on the Ottoman throne were Mehmed I, Murad II and Bayezid II served as the governor of Amasya. In addition to these names, Ahmed and Alaeddin, sons of Murad II, Ahmed, the elder son of Bayezid II, Mustafa and Bayezid, sons of Suleiman I, also served as administrators in Amasya. However, after the murder of Mustafa and the asylum of Bayezid in Iran, this city lost its feature of being a prince's sanjak. From now on, Amasya began to be governed by administrators appointed from the center.

Keywords: The Ottoman, Amasya, Prince, Governor.

OSMANLI AMASYA'SINDA VASİLİK MÜESSESESİ (24 VE 25 NUMARALI AMASYA ŞER'İYE SİCİLLERİNE GÖRE)

Fulya ÖZDEMİR*

Öz

Osmanlı Devleti kurumlarıyla yüzlerce yıl hayatını sürdürmüştür. Bu yaşantısında kendisine özgü birtakım sistemler meydana getirmiştir. Vasilik müessesesi de bunlardan birini oluşturmaktadır. Vesayet, sözlükte “eklemek, bitişmek, birisinden bir işi üzerine almasını istemek”, anlamındaki “vasy” kökünden türemiştir. Fıkıhta ise eda ehliyeti bulunmayan veya eksik bulunan kişiler ve ehliyeti sonradan kısıtlananların mallarını korumak ve işletmek, onların mallarında tasarrufta bulunma yetkisinin hâkim veya veli tarafından bu hakkın verilmesini ifade etmektedir. Osmanlı Devleti, vasilik kurumu ile ebeveynlerinden birini veya ikisini kaybeden çocukların çeşitli haklarını korumaya çalışmıştır. İncelenen konu şer'îye sicillerine dayanarak ele alınmıştır. Şer'îye sicilleri, kadı sicilleri, mahkeme kayıtları olarak isimlendirilen bu defterler kadı veya naibi tarafından tutulan ve çeşitli türden belgeleri içeren defterlerdir. Osmanlı İmparatorluğunda merkezde ve taşrada her tabakadan insanlar arasındaki hukuki ilişkileri içeren bu kayıtlar aile, toplum, hukuk gibi birçok alanda bilgi vermektedir. Ayrıca Osmanlı Tarihi ile ilgili yapılan yerel araştırmalarda önemli bir yere sahip olan şer'îye sicilleri ekonomik, sosyal, idari vb. birçok konuda değerli bilgiler sunmaktadır. Çalışmada 24 ve 25 numaralı Amasya Şer'îye Sicillerine göre Amasya'da vasilik kurumu ele alınmıştır. Buna göre Osmanlı Devleti'nde vasi tayininin nasıl yapıldığı, vasi atanırken nelere dikkat edildiği, vasi tayininin hangi durumlarda gerçekleştiği, kimlerin vasi

---

* Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, fozdemir@agri.edu.tr

olarak belirlendiği, vasilerin görevlerinin ne olduğu gibi çeşitli sorulara yanıt aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Osmanlı Devleti, Vasi, Çocuk, Amasya Şer'ıye Sicili.

Guardianship Institution in Ottoman Amasya (According To Amasya Sharia Registers Numbered 24 And 25)

Abstract

The Ottoman State survived for hundreds of years with its institutions. During this period, it created some unique systems. The guardianship institution is one of them. In the dictionary, tutelage is derived from the root "vasy," meaning "to add, to join, to ask someone to take over a task". In fiqh, it refers to the granting of this right by the judge or guardian to protect and manage the property of those who do not have or have insufficient capacity to perform their duties and those whose capacity has been subsequently restricted, and to dispose of their property. The Ottoman State tried to protect various rights of children who lost one or both of their parents through the institution of guardianship. The subject examined was discussed based on sharia registries. These registers, called sharia registries, kadi registries, court records, are kept by the kadi or naibi and contain various types of documents. These records, which contain the legal relations between people from all strata in the center and provinces of the Ottoman Empire, provide information in many areas such as family, society and law. In addition, sharia registries, which have an important place in local research on Ottoman History, include economic, social, administrative, etc. It provides valuable information on many subjects. In the study, the guardianship institution in Amasya was discussed according to the Amasya sharia registers numbered 24 and 25. Accordingly, answers are sought to various questions such as how the guardian was appointed in the Ottoman Empire, what was taken into consideration when appointing a guardian, under what circumstances the guardian was appointed, who was

determined as the guardian, what were the duties of the guardians.

Keywords: Amasya, Ottoman State, Guardian, child, Amasya Sharia, Registers.

PİR HAMDULLAH EFENDİ VE GELENEKSEL AMASYA ALEVİLİĞİNİN KOLEKTİF HAFIZASINDAKİ YERİ

Emrah ÖZDEMİR*

Öz

Amasya, tarih boyunca farklı medeniyetlerin hüküm sürdüğü ve bu medeniyetlerin kalıcı izlerinin yer aldığı kadim bir şehirdir. Bununla birlikte Anadolu tarihinde kalıcı izler bırakan birtakım siyasi ve sosyolojik hadiselerin de zuhur ettiği önemli merkezlerden biridir. Özellikle Selçuklular döneminde zuhur eden Babaî ayaklanmasına öncülük eden şehir, birkaç yüzyıl sonra Osmanlı Devleti ve Safevî Devleti arasında ortaya çıkan ve etkileri günümüze değin devam eden siyasi ve mezhebî çatışmanın da geçiş güzergahında yer almaktadır. Babaî ayaklanması ile siyasi arenada varlıklarını ortaya koyan birkaç yüz yıl sonra Osmanlı Safevî mücadelesinde Safevî saflarında yer alan heterodoks ya da gayr-i müteşerri Türkmen toplulukları Amasya'nın siyasi ve teolojik kimliğinin şekillenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Sonraki dönemlerde Kızılbaş, Alevi ve Bektaşî üst kimlikleri ile anılacak olan bu Türkmen zümreleri, inançlarının temelinde ilham ve keşfi esas tutmakla birlikte yoğun bir evliya kültürünü de barındırmaktadır. Geleneksel Alevilik öğretisinde bu ilham ve keşif merkezli bilgi çoğunlukla tarikat silsilesinin en tepesinde bulunan Dede tarafından aktarılır ve şifahi olarak bu bilgi müteselsilen varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla Geleneksel Alevi yapılanmasında Dedeler bilginin hem muhafızı hem de aktarıcısı görevini üstlenmektedir. Alevi-Bektaşî inancında oldukça öneme sahip olan evliya kültü geleneksel bilginin önemli yapı taşlarından biridir. Bu bağlamda Amasya ve çevresinde icra edilen Alevi inancında da Amasya bölgesinde yaşamış ve

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, emrah.ozdemir@amasya.edu.tr

kendilerine keramet atfedilen birçok inanç önderinin varlığı bilinmektedir. Bu inanç ve kanaat önderlerinden bir tanesi de Hacı Bektaş Veli soyundan geldiğine inanılan ve Yeniçeri ayaklanmasının ardından Kırşehir'den Amasya'ya sürgün edilen Pir Hamdullah Efendi'dir. Hakkında tarihi kaynaklarda oldukça kısıtlı bilgi bulunan Pir Hamdullah Efendi hakkında Geleneksel Alevilik hafızasında birtakım keramet motiflerinin de yer aldığı bazı hatıraların varlığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Amasya ve yöresinde icra edilen Geleneksel Aleviliğin bilgi kaynakları olan Alevi Dedelerinin anlatılarında Pir Hamdullah Efendi'nin hayatına ve kerametlerine dair bazı anlatılarına yer verilecektir. Bununla birlikte Hamdullah Efendi hakkında Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yaşar'ın çalışmaları başta olmak üzere diğer tarihi vesikalarda Hamdullah Efendi hakkında yer alan verilere de değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Pir Hamdullah Efendi, Geleneksel Amasya Aleviliği, Kolektif Hafıza

Pir Hamdullah Efendî and His Place in the Collective Memory of Traditional Amasya Alevism

Abstract

Amasya is an ancient city where different civilisations have ruled throughout history and where there are permanent traces of these civilisations. However, it is also one of the important centres where a number of political and sociological events that left lasting traces in Anatolian history took place. In particular, the city, which led the Babaî uprising that emerged during the Seljuk period, is also located on the transit route of the political and sectarian conflict that emerged between the Ottoman Empire and the Safavid State a few centuries later and whose effects continue to this day. The heterodox or nonconformist Turkmen communities who took part in the Safavid ranks in the Ottoman-Safavid struggle a few hundred years after the Babaî uprising played an important role in shaping the political and theological identity of Amasya. These Turkmen

groups, who would later be known as Kizilbash, Alevi and Bektashi, based their beliefs on inspiration and discovery, and also harboured an intense cult of saints. In the traditional Alevi doctrine, this inspiration and discovery-centred knowledge is mostly transmitted by the Dede, who is at the top of the tariqa lineage, and this knowledge continues to exist verbally and reciprocally. Therefore, in the traditional Alevi structure, the Dede is both the guardian and the transmitter of knowledge. The cult of the saints, which is very important in Alevi-Bektashi belief, is one of the important building blocks of traditional knowledge. In this context, in the Alevi faith practised in and around Amasya, it is known that there are many belief leaders who lived in the Amasya region and attributed miracles to them. One of these leaders of belief and opinion is Pir Hamdullah Efendi, who is believed to be a descendant of Hacı Bektaş Veli and was exiled from Kırşehir to Amasya after the Janissary uprising. Pir Hamdullah Efendi, about whom there is very limited information in historical sources, is remembered in the traditional Alevi memory with some motifs of miracles. In this study, in the narratives of Alevi Dede, who are the sources of information of traditional Alevism performed in Amasya and its region, some narratives about Pir Hamdullah Efendi's life and miracles will be included. In addition, the data about Hamdullah Efendi in other historical documents, especially the works of Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yaşar, will also be mentioned.

Keywords: Pir Hamdullah Efendi, Collective Memory, Traditional Amasya Alevism

SELÇUKLU-MOĞOL İLİŞKİLERİDE AMASYA KADISI FAHREDDİN ALİ B. MUHAMMED EL-BUHARİ'NİN ROLÜ

Yasemin KAYA*

Öz

Moğol komutanlarından Baycu Noyan karşısında 1243 yılında Köseadağ'da aldığı yenilgiden sonra Selçuklu ordusu dağılarak bozguna uğramıştır. Bu bozgun sonrası, Selçuklu sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev maiyeti ile birlikte güvenli gördüğü Tokat'a sığınırken, veziri Mühezzebüddin Ali ise Amasya'ya gitmiştir. Sonrasında Mühezzebüddin Ali, Amasya kadısı Fahreddin Ali'nin de bulunduğu bir heyet ile Moğollar ve Selçuklular arasında bir sulh tesis etmek amacıyla yola çıktılar. Yanlarına aldıkları değerli hediyelerle Erzurum'a vardıkları sırada Moğollarla karşılaşan heyet Baycu Noyan ile görüşmeleri için Mugan'a yönlendirildiler. Orada yapılan görüşmelerde Anadolu'dan Moğollara gönderilecek vergi miktarı üzerinde anlaşılması sonrasında vezir Mühezzebüddin Ali ve Fahreddin Ali geri Anadolu'ya dönmüştür. Selçuklu vezirinin Baycu Noyan ile yaptığı sulh anlaşması Selçuklu topraklarında bir müddet sükûtu sağlamışsa da yeterli görülmemiştir. Çünkü Baycu Noyan nihayetinde bir Moğol komutanı olup, bu anlaşmanın bir Moğol hanı tarafından teminat altına alınması gerekliliği düşünülmüştür. Bu sebeple yeni bir elçilik heyeti hazırlanarak Batu Han'ın huzuruna gönderilmiştir. Bu heyette de yer alan Amasya kadısı Fahreddin Ali böylelikle Deşt-i Kıpçak'a seyahat etmiştir. Heyet tarafından II. Gıyaseddin Keyhüsrev adına Batu Han'a sunulan hediyeler ve bu görüşme neticesinde daha önceden tesis edilen barış yeniden teyit edilmiştir. Böylelikle bu heyet Batu Han'ın Gıyaseddin Keyhüsrev'e gönderdiği ok, yay, kılıç ve külah

---

* Dr. Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ysmntrh@hotmail.com

gibi hâkimiyet alametleri ile birlikte Anadolu'ya dönmüşlerdir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Selçuklular, Moğollar

The Role of Amasya Judge Fakhru Al-Din Alı B. Muhammad Al-Bukhari in Seljuk-Mongol Relations

Abstract

The Seljuk army disbanded after being defeated by Baicu Noyan in Kosedag in 1243. After this defeat, the Seljuk ruler Ghiyath al-Din Kaykhusraw II took refuge with his entourage in Tokat, which he considered safe, while his vizier Mukhezzeb al-Din Ali went to Amasya. Afterwards, Mukhezzeb al-Din Ali set out to make peace between the Mongols and Seljuks with a delegation, including Amasya judge Fakhru al-Din Ali. When they arrived in Erzurum with the valuable gifts they took with them, the delegation encountered the Mongols and was directed to Mugan to meet with Baicu Noyan. After the negotiations held there agreed on the amount of tax to be sent from Anatolia to the Mongols, the vizier Mukhezzeb al-Din Ali and Fakhru al-Din Ali returned back to Anatolia. Although the peace agreement made by the Seljuk vizier with Baicu Noyan ensured peace in the Seljuk lands for a while, it was not considered sufficient. Because Baicu Noyan is a Mongol commander, it was thought necessary to guarantee this agreement by a Mongol khan. Amasya judge Fakhru al-Din Ali, who was also a member of the delegation, that traveled to Desht-i Qipchaq. As a result of the gifts presented to Batu Khan by the delegation on behalf of Ghiyath al-Din Kaykhusraw and this meeting, the previously established peace was reaffirmed. Thus, this delegation returned to Anatolia with the signs of sovereignty such as arrows, bows, swords and helmet that Batu Khan sent to Ghiyath al-Din Kaykhusraw.

Keywords: Amasya, Seljuks, Mongols.

AMASYALI UZMAN ÇAVUŞ'UN SEMİZ EŞKIYA'YA ŞÖYLE BİR BAKTIĞIDIR ŞİİRİ EKSENİNDE SÜLEYMAN ÇOBANOĞLU ŞİİRİNDE İDEOLOJİK SÖYLEM

Muhammed HÜKÜM*

Öz

Süleyman Çobanoğlu, 1995'ten bu yana yayımladığı üç şiir kitabı ile çağdaşlarından farklı bir şiir anlayışı oluşturmuştur. Hece şiirinin modern yorumu olarak belirlenebilecek Çobanoğlu'nun şiiri biçim ve içeriğin uyumu ile özgün bir noktadadır. Geleneksel biçimsel özelliklerin modern söyleyişle kurduğu bu özgün şiir anlayışında Çobanoğlu'nun senaristliğinin ve televizyonculuğunun etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçeve içerisinde sinematografik bir şiir dili oluşturan Çobanoğlu'nun şiirinin içeriği de özgün muhalif bir ses barındırır. Ritimden taviz vermeden yüksek sesli bir şiir kurgulayan Çobanoğlu, tüm sembolik anlamları ile toprağın ve emeğinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan yoksul ve mütevekkil Anadolu insanının değerleri üzerine eğilir. Tüm modern karmaşaya rağmen değerlerinden ödün vermeyen Anadolu insanının savunduğu alanın sınırı, yaşam, ölümün, tarih, toprak, onur gibi kavramlarla eş tutulur. Bu sebeple Çobanoğlu'nun şiirlerinde vatanseverliğin ve toprak aidiyetinin en önemli simgelerinden biri "asker"dir. Senaristliğini yaptığı Sakarya-Fırat, Savaşçı gibi televizyon dizilerinde de asker, toprak ve bayrak sembolizasyonu odak noktadadır. Çobanoğlu'nun "Amasyalı Uzman Çavuş'un Semiz Eşkiyaya Şöyle Bir Baktığıdır" şiiri, 2019 yılında yayımladığı Tamgalar kitabındadır. Şiirde Süleyman Çobanoğlu; Amasyalı Piyade Uzman Çavuş Zihni Koç'un bir fotoğrafı üzerinden bir değer okuması yapar. Zihni Koç, Diyarbakır'ın

---

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, muhammedhukum@sakarya.edu.tr

Lice İlçesi'ne bağlı Fis Köyü yakınlarında 9 Temmuz 2011 tarihinde yol kesen PKK'lı teröristler tarafından kaçırılmış ve 21 ay sonra serbest bırakılmıştır. Uzman Çavuş'un serbest kalması esnasında televizyon kanallarında gösterilen görüntülerdeki bir kesiti odağa alan şiir, modern Türk epiğinin bir örneği olarak okunabilir.

Anahtar Kelimeler: Modern Epik, Şiirde İdeoloji, Ritim

"Ideological Discourse in Süleyman Çobanoğlu's Poetry: An Analysis Based on the Poem 'The Amasya Specialist Sergeant From Amasya's Glance at the Bandit'

Abstract

Süleyman Çobanoğlu has formed a significantly distinct poetic understanding from his contemporaries with three poetry books published since 1995. Positioned as a modern interpretation of syllabic poetry, Çobanoğlu's poetry resides at an original juncture where form and content harmonize. Within this unique structure, which juxtaposes traditional elements with a modern narrative, Çobanoğlu's background in screenwriting and television production likely exerts influence. Creating a cinematographic poetic language within this framework, Çobanoğlu's poetry harbors an original dissenting voice in its content. Crafting loud poetry without sacrificing rhythm, Çobanoğlu delves into the values of the impoverished and humble Anatolian people, who have nothing to lose but their land and labor amidst all modern chaos. The boundary defended by Anatolian people, who refuse to compromise on their values despite modern complexities, is equated with concepts such as life and death, history, land, and honor. Therefore, in Çobanoğlu's poems, one of the most significant symbols of patriotism and land ownership is the "soldier." The poem "The Stout Sergeant from Amasya Gave a Glance to the Sleek Bandit" by Çobanoğlu is included in his 2019 book "Tamgalar." In this poem, Süleyman Çobanoğlu evaluates values through a photograph of Sergeant Zihni Koç from Amasya. The poem is written in response to Zihni Koç, who was kidnapped by

PKK terrorists on July 9, 2011, near Fis Village in Diyarbakır's Lice District and released 21 months later. Focusing on a segment of the television footage aired during Sergeant Koç's release, the poem can be interpreted as an example of modern Turkish epic poetry.

Keywords: Modern Epic, Ideology in Poetry, Rhythm.

TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA TÜRK MİTOLOJİSİNDE SU KÜLTÜ VE AMASYA'DAKİ İZLERİ

Ali TORAMAN*

Öz

Türk tarihindeki ve dini hayatındaki birtakım inanç ve inanışlar, geçmişten günümüze, Türkistan'dan Anadolu'ya ve diğer coğrafyalara geleneksel Türk dini ve Türk halk inanışları adı altında yayılmıştır ve günümüzde bu inanışların bir kısmı veya önemli bir bölümü hala yaşamaya devam etmektedir. Türk kültürünün devamlılığını göstermesi bakımından da önemli olan bu inanç ve inanışlar, kendisini özellikle doğadaki birtakım varlıklarda gösterir. Bu kapsamda Türk inanış sisteminde doğada kutsal sayılan birtakım nesnelere vardır ve bu nesnelere gizli birtakım güçlere sahip olduklarına inanılmıştır. Söz konusu bu nesnelere su, ateş, ağaç, dağ, taş gibi unsurlardan oluşur. Türkler doğadaki bu unsurları canlı birer varlık olarak kabul etmişlerdir ve genel olarak Kutsal Yer-Su (Idık Yer-Sub) kavramıyla ifade etmişlerdir. Bu düşünce ve inanış ise onların günlük yaşamlarını doğrudan etkileyip, davranışlarını, düşüncelerini, faaliyetlerini, kısacası sosyal hayatlarını şekillendirmiştir. Bunların her biri bir kültür olarak ortaya çıkmış, bu kültürler çerçevesinde de çeşitli ritüeller ve pratikler yapılmıştır. Bunlardan birisi olan su kültürü, İslam öncesi Türk hayatında kendisine yer bulduğu gibi günümüzde Anadolu'da da birçok yönüyle yaşamaya devam etmektedir. Türk toplumu, su kültürü kapsamında, bazen hastalıklara karşı iyileştirici, tedavi edici bir unsur olarak; kimi zaman kötü ruhlardan koruyan varlık olarak; bazen de dileklerin kabul edilmesi umuduyla belli başlı su kaynaklarına giderek çeşitli uygulamalar ve ritüeller gerçekleştirmektedirler. Bu inanış Anadolu'da birçok yerde

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ali.toraman@amasya.edu.tr

varlığını göstermektedir ve bu yerlerden birisi de Amasya'dır. Amasya halkı, şehirde bulunan ve kutsal kabul edilen bazı su kaynaklarına veya pınarlara giderek az önce saydığımız ritüel ve uygulamaları gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada Türkistan'dan Amasya'ya uzanan su ile ilgili inanışlar, İslam öncesi Türk kültüründeki uygulamaları ile karşılaştırmalı olarak anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Türk Mitolojisi, Su kültü, Tarih, Kültür

Water Cult in Turkish Mythology From Turkestan to Anatolia and its Traces in Amasya

Abstract

Some beliefs in Turkish history and religious life have spread from past to present, from Turkestan to Anatolia and other geographies under the name of traditional Turkish religion and Turkish folk beliefs, and some or an important part of these beliefs still continue to live today. These beliefs, which are also important in terms of showing the continuity of Turkish culture, Show themselves especially in some beings in nature. In this context, in the Turkish belief system, there are some objects that are considered sacred in nature and it is believed that these objects have some secret powers. These objects are composed of elements such as water, fire, tree, mountain and stone. The Turks accepted these elements in nature as living beings and generally expressed them with the concept of Sacred Place-Water (Idik Yer-Sub). This thought and belief directly affected their daily lives and shaped their behaviors, thoughts, activities, in short, their social lives. Each of these emerged as a cult, and various rituals and practices were performed within the framework of these cults. The cult of water, which is one of them, continues to live in many aspects in Anatolia today, as it found a place in the pre-Islamic Turkish life. Turkish society, within the scope of the water cult, sometimes as a curative element against diseases; sometimes as a being that protects from evil spirits and

sometimes in the hope of receiving wishes, they go to certain water sources and perform various practices and rituals. This belief shows its existence in many places in Anatolia and one of these places is Amasya. The people of Amasya go to some sacred water sources or springs in the city and perform the rituals and practices we have just mentioned. In this study, the beliefs about water stretching from Turkestan to Amasya will be tried to be explained in comparison with their practices in pre-Islamic Turkish culture.

Keywords: Amasya, Turkish Mythology, Water Cult, History, Culture

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA AVCILIK VE AMASYA

Mahmut DEMİR*

Öz

Av ve avcılık Türk kültürünün önemli bir unsurudur ve pek çok hükümdarın yaşamında ayrıcalıklı bir yeri vardır. Nitekim hükümdarların ve maiyetlerinin gerçekleştirdiği av organizasyonları sportif bir faaliyet olmanın yanında savaş provası özelliği de taşımaktaydı. Türkiye Selçukluları'nda da diğer Türk devletlerinde olduğu gibi av ve avcılık yaygın bir faaliyetti. Av kavramı Selçuklu yazınında Şikâr ve Sayd kelimeleri ile karşılanmaktadır. Devlet teşkilatında mühim bir yeri olan Av Emîri de Emîr-i Şikâr ya da Emîrü's-Sayd olarak anılmaktadır. Türkiye Selçuklu sultanları I. Alâeddîn Keykubâd ve II. Gıyâseddîn Keyhüsrev iktidarlarında av etkinlikleri oldukça önem kazanmış ve Antalya, Alâîyye, Kayseri, Beyşehir ve Tokat gibi yerler avlak olarak belirlenmiştir. Buralarda büyük av merasimleri gerçekleştirilmiştir. Türkiye Selçukluları'ndaki av kültürünün etkisiyle avlaklarda çok sayıda av köşkü inşa ettirilmiş ve sultanlar tarafından özellikle av mevsimlerinde kullanılmışlardır. Gerek tarihi gerekse de coğrafyası sayesinde Anadolu'nun güzide şehirlerinden birisi olan Amasya da Türkiye Selçukluları'nın av alanlarından birisi olmalıdır. Zira şehrin sahip olduğu zengin flora ve fauna, av merasimleri ve faaliyetleri için oldukça uygundur. Şehir konumu ve doğal zenginlikleri sebebiyle Türkiye Selçuklu arazilerinin kuzey kesiminde önemli bir avcılık sahası teşkil etmiş olmalıdır. Bunun bir delillerinden birisi Sultan I. Alâeddîn Keykubâd'ın av Emîri Hâcî Nureddîn Tuğrâk'ın Amasya'da bulunup imar faaliyetleri yürütmesidir. Aynı şekilde halefi II. Gıyâseddîn Keyhüsrev'in Av Emîri Ferrûh

---

* Dr., Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı, mahmutdemirr7@gmail.com

Amasya'da bulunmuş, faaliyetler yürütmüş ve burada defnedilmiştir.

Türkiye Selçuklularının iki av emîrinin Amasya'da bulunması şehrin siyasi önemi yanında avlak olarak da önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Zira başka bir Selçuklu şehrinde iki ayrı av emîrinin faaliyetlerine rastlanmamaktadır. Çalışmamız kapsamında Türkiye Selçuklularında Av ve Avcılık ele alındıktan sonra Amasya'nın avcılık merkezi konumu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Türkiye Selçukluları, Avcılık, Emîr Nureddîn Tuğrâk, Emîr Ferrûh

Hunting in the Seljuqs of Türkiye and Amasya

Abstract

Hunting and the hunt are an important part of Turkish culture and occupied a privileged place in the lives of many rulers. In fact, the hunting events organised by the rulers and their entourage were not only sporting activities but also war rehearsals. As in other Turkish states, hunting was a common activity in the Seljuqs of Türkiye. In Seljuq literature, the concept of hunting is referred to by the words Şikâr and Sayd. The hunting amir, who had an important place in the state organisation, was also known as Amir al-Şikâr or Amir al-Sayd. During the reigns of the Seljuqs of Türkiye Sultans Alâ al-Din Kayqubad I and Gıyath al-Din Kaykhusraw II, hunting activities became very important and places such as Antalya, Alâîyye, Kayseri, Beyşehir and Tokat were designated as hunting grounds. Great hunting ceremonies were held in these places. Due to the hunting culture of the Seljuq Turks, many hunting lodges were built in the hunting grounds and used by the Sultans especially during the hunting season. Amasya, one of the most important cities in Anatolia due to its history and geography, must have been one of the hunting grounds of the Seljuq Turks. The rich flora and fauna of the city is suitable for hunting ceremonies and activities. Due to its location and natural riches, the city must have been an

important hunting ground in the northern part of the Seljuq lands of Türkiye. One of the proofs of this is the presence of Sultan Alâ al-Din Kayqubad I 's hunting amir, Hâjî Nur al-Din Tughrâq, in Amasya, where he carried out construction work. Similarly, Ferrûh, the hunting amir of his successor Gıyath al-Din Kaykhusraw II, was present and active in Amasya and was buried here. The presence of two hunting amirs of the Seljuq Turks in Amasya shows that, in addition to its political importance, the city had an important position as a hunting ground. Indeed, the activities of two separate hunting amirs are not found in any other Seljuq city. In our study, we will discuss hunting and the Seljuqs in Türkiye and then evaluate Amasya's position as a hunting centre.

Keywords: Amasya, Seljuqs of Türkiye, Hunting, Amir Nur al-Din Tughrâq, Amir Ferruh

SABUNCUOĞLU'NA AKAN MEMBA'IN BAŞLANGICI -HEKİM BEREKET

Mehmet Emir GÜLTEKİN*

Öz

Bütün parçalardan oluşur. Parçalarda da bütünden özellikler taşır. Bir parçayı tutup bütüne ulaşmak ve onu anlamlandırmak mümkündür. Bu yüzden son yıllarda Anadolu'da şehirler üzerine yapılan araştırma sayıları artmıştır. Her şehir bütüne (Türk-İslam Tarih ve Kültürüne) yaptığı katkıyı ortaya koymak için yeni çalışmalar yapmaktadır. Anadolu tarihini esasında şehirler üstünden anlatmak yeni bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Roma İmparatorluğu başkentini İstanbul'a taşıyınca kadar, Anadolu da hiçbir şehir çok baskın bir konumda değildi. Perslerin kurduğu eyalet sisteminde Anadolu'da 20 civarında eyalet başkenti vardı. Ve bu şehirlerin tamamı önemliydi. Ticaret yolları, kurulan ilişkiler ve liderlerin gücüne göre şehirlerin de gücü artırıyor, azalüyordu. Bizans dönemindeki İstanbul şehrinin baskınlığı Selçuklular döneminde azaldı. İstanbul geri plana çekilip Konya biraz ön plana çıkmış olsa da Sivas, Kayseri, Amasya, Tokat ve Sinop şehirleri Konya'dan çok geri değildi. Bu homojen dağılım Anadolu'da tarihi eserler, kültürel birikimler ve ilim adamları dağılışında da görülebilir. 1453 İstanbul'un fethi ile birçok şey değışti. Artık İstanbul payitaht diğer şehirlerin tamamı da "taşra" idi. 15.yy.'da başta Amasya olmak üzere birçok Anadolu şehri ve İslam Coğrafyasından alimler, kütüphaneler, elit aileler ve kaynaklar İstanbul'da toplanmaya başladı. Amasya'dan İstanbul'a Şeyh Hamdullah eşliğinde giden 40'a yakın hattat İstanbul da bu sanatı yepyeni bir boyuta taşıdılar. Amasya'dan İstanbul'a taşınan büyük Halveti şeyhleri ve dergahları İstanbul'un manevi

* Şube Müdürü, Amasya Kültür Turizm İl Müdürlüğü,
mehmet.gultekin@kultur.gov.tr

hayatını canlandırdılar. Ve Tıp alanı... Tıp alanında Amasya Bimarhane'sinin yaptığı katkı muazzam. Türk Cerrahisinin kurucusu Sabuncuoğlu ve diğer hekimlerin katkısı yadsınamaz. Biz bu makalede Sabuncuoğlu öncesi ve Amasya'nın Türk hakimiyeti altında Tıp ilmi ve Türkçe Tıp kitabı yazma alışkanlığının kaynağına ulaşmaya çalıştığımızda "Hekim Bereket" ismine ulaştık. Ve bu makalede Hekim Bereketi ve Bereket ile Sabuncuoğlu arasındaki bağlantıyı bulmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Anadolu Selçuklu Devleti, Halifet Gazi, İlk Türkçe Kitap, Tıp Eğitimi

Sabuncuoğlu - Doctor Bereket

Abstract

Awhole is made up of parts. The parts also have features of the whole and make sense of it. Therefore, the number of researches on cities in Anatolia has increased in recent years. Each city carries out new studies to reveal its contribution to the whole. (Turkish-Islamic History and Culture) Recently, telling the history of Anatolia through cities has emerged as a new method. Until the Roman Empire moved its capital to Istanbul, no city in Anatolia was in a very dominant position. In the state system established by the Persians, there were nearly twenty provincial capitals in Anatolia. And all of these cities were important. The power of the cities increased and decreased depending on the trade routes, established relationships and the power of the leaders. The dominance of the city of Istanbul in the Byzantine period decreased during the Seljuk period. Although Istanbul remain in the background and Konya came to the fore, the cities of Sivas, Kayseri, Amasya, Tokat and Sinop were not far behind Konya. This homogeneous distribution is clearly seen in the distribution of historical artifacts, cultural accumulations and scientists in Anatolia. Many things changed with the conquest of Istanbul in 1453. Istanbul was now the capital city and all other cities were "provinces". In the 15th century, scholars, librarians, elite

families and sources from many Anatolian cities, especially Amasya, and Islamic Geography began to gather in Istanbul. Nearly 40 calligraphers who went from Amasya to Istanbul accompanied by Sheikh Hamdullah took this art to a whole new dimension in Istanbul. The great Halveti sheikhs and lodges who moved from Amasya to Istanbul revived the spiritual life of Istanbul. Also, the contribution made by Amasya Bimarhane in the field of medicine is tremendous. The contribution of Sabuncuoğlu, the founder of Turkish Surgery, and other physicians is undeniable. In this article, when we tried to reach the source of the habit of writing medical science and Turkish medical books before Sabuncuoğlu, we focused on the name "Hekim Bereket", his works and the connection between Bereket and Sabuncuoğlu.

Keywords: Amasya, Anatolian Seljuk State, Halifet Gazi, First Turkish Book, Medical Education

MUSHAF TARİHİNDEKİ DÖNÜŞÜMLERİN AMASYALI ŞEYH HAMDULLAH MUSHAFINDAKİ YANSIMALARI

Hasan YÜCEL*

Öz

Elinizdeki çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk olarak Osmanlı hat sanatının kurucusu kabul edilen Amasyalı Hattat Şeyh Hamdullah Efendi'nin (ö. 926/1520) biyografisine yer verilecektir. Ardından Şeyh Hamdullah'ın Sultan II. Bayezid'in tilaveti için özel olarak yazdığı Mushaf-ı Şerif tanıtılacaktır. Ayrıca bu mushaf, mushaf tarihindeki dönüşümler açısından analiz edilecektir. Bu dönüşümler kısaca Ebu'l-Esved ed-Düelî (ö. 69/688) tarafından hareke ifade eden noktaların eklenmesi, Nasr b. Âsım (ö. 89/708) harfleri ayırdeden noktaların eklenmesi, Halil b. Ahmed tarafından bugünkü hareke ve noktaların belirlenmesi, Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî (ö. 560/1165) tarafından durak işaretlerinin eklenmesi, hat ve tezhibe dair yenilikler, ayet numaralarının eklenmesi şeklinde sıralanabilir. Çalışmada Şeyh Hamdullah mushafı teknik olarak bu değişimleri içerip içermediği bakımından incelenecektir. Öte yandan hat sanatında öncü bir isim olması hasebiyle bu mushafın mushaf tarihi içerisinde, mushaf hattının gelişimine ne gibi bir etkisinin olduğu tartışılacaktır. Neticede söz konusu mushafın teknik olarak mushaf özellikleri ortaya konulacak, mushaf tarihi içerisinde mushafa dair yeni bir nitelik kazandırıp kazandırmadığı tespit edilecek ve kendisinden sonra yazılan mushafalara etkisinin olup olmadığı değerlendirilecektir. Ayrıca bu çalışma ile Amasya'nın kültür tarihine mütevazı bir katkı sunulabilecektir. İlaveten çalışmanın, yaklaşık olarak son on yıl içerisinde ayrıldığı gözlemlenen Kur'an Tarihi ve Mushaf Tarihi alanlarının

---

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı, yucelh@ankara.edu.tr

birbiri ile keşiştiği ve ayrıştığı noktaları netleştirecek bilgi ve değerlendirmeleri iğermesi açısından da Kur'an ilimleri sahasına önemli katkılar sunacağını düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Amasya, şeyh Hamdullah, Mushaf, Mushaf Tarihi.

Reflections of the Transformations in the History of Mushaf on the Mushaf of Sheikh Hamdullah Amâsî

Abstract

The present study consists of two parts. First, the biography of Amasya calligrapher Sheikh Hamdullah (d. 926/1520), who is considered the founder of Ottoman calligraphy, will be included. Then, the Mushaf that Sheikh Hamdullah wrote specifically for the recitation of Sultan Bayezid will be introduced. Additionally, this mushaf will be analyzed in terms of transformations in the history of mushaf. These transformations were briefly made by the addition of dots expressing harekat by Abu al-Esved al-Duelî (d. 69/688), adding dots to distinguish letters by Nasr b. Asim (d. 89/708), the determination of today's harekat and points by Halil b. Ahmed (d. 175/791), the addition of stop signs by Muhammad b. Tayfur al-Sajâvendî (d. 560/1165), innovations in calligraphy and illumination, and the addition of verse numbers can be listed. In the study, Sheikh Hamdullah's mushaf will be examined technically in terms of whether it contains these changes. On the other hand, it will be discussed what kind of impact this mushaf had on the development of mushaf calligraphy within the history of mushaf, as it is a pioneer name in calligraphy. As a result, the technical Mushaf characteristics of this mushaf in question will be revealed, it will be determined whether it brings a new quality to the Mushaf within the history of the Mushaf, and it will be evaluated whether it has an impact on the mushafs written after it. Additionally, with this study, a modest contribution can be made to the cultural history of Amasya. In addition, we think that the study will make significant contributions to the field of Qur'anic sciences in

terms of containing information and evaluations that will clarify the points where the fields of History of the Qur'an and History of Mushaf intersect and diverge, which have been observed to be separated in the last decade.

Keywords: Amasya, Sheikh Hamdullah, Mushaf, History of Mushaf.

**AZERBAJCAN COĞRAFYASINDAN AMASYA BÖLGESİNE
TAŞINAN DİNÎ-KÜLTÜREL BİR OLUŞUM: MİR HAMZA
NİGÂRÎ, BAĞLILARI VE HALK İNANIŞLARI**

Rıza KARABAĞ*

Öz

Çalışmanın amacı, Azerbaycan coğrafyasından Amasya bölgesine taşınmak zorunda kalan Seyyid Mir Hamza Nigârî'nin tasavvuf ve tarikat kültürünün Amasya ve çevresinin dinî-kültürel yaşamına, özellikle halk inanışlarına tezahürleri nasıl olmuştur? Hangi düzeyde yansımıştır? Azerbaycan coğrafyasından Anadolu'ya, özellikle de Amasya ve Tokat/Zile bölgesine göç etmek zorunda kalan Karapapak ve Karakoyunlu Azerbaycan Türklerinin dinî-kültürel hayatına ve halk inanışlarına nasıl yansımış ve nasıl etkilemiştir? Gibi soru(n)ları, literatür taraması ve yapılan mülakatlar (yarı yapılandırılmış görüşme formları) ekseninde ortaya koymaktır. Çarlık Rusya'nın on altıncı yüzyıldan itibaren Kafkasya'ya yönelip, bölgede emperyalist politikalarını uygulamaya koymasından itibaren Kafkas halkları, bağımsızlıklarını, kültürlerini ve inançlarını büsbütün kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu tehlikeye karşı Nakşibendiliğin Hâlidîyye kolunun yetiştirdiği kâmil insanların sözü geçen liderleri ve halk kahramanları liderliğinde Kuva-i Milliye birlikleri türünde Gazavât/Mürîdizm özgürlük/azatlık mücadelesi başlatılmıştır. Mir Hamza Nigârî de Hâlidîyye liderlerinden biri olarak Gazavât hareketinde yerini almış ve mücadelesini Anadolu'ya taşımak zorunda kalmıştır. Bu mücadelenin hem Mir Hamza Nigârî'nin ailesi, sevenleri ve bağlularıyla birlikte Amasya'ya göçmesine hem de öğretisini tasavvuf ve tarikat kültürünü Amasya ve çevresine taşınmasına neden olduğu alanyazından anlaşılmaktadır.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı Merzifon İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, rizakarabag@gmail.com

Bunun yanında zımnen izin vermesi ile Karapapak ve Karakoyunlu Azerbaycan Türklerinin, Azerbaycan coğrafyadan Amasya bölgesine göçünü tetikleyerek, hem Amasya bölgesinin Azerbaycan Türkleri arasında tanınmasını, nihai vatanları olmasını sağlamış hem de öğretisinin tasavvuf ve tarikat kültürünün bu gruplar arasında yayılmasını ve yaşamasını sağlamıştır. Bu bağlamda çalışmadan, araştırmada merak edilen soru(n)lara cevap araması/bulması beklenmektedir. Araştırma bulgularına göre, Nakşibendiliğe bağlı Hâlidîyye kolunun, Nakşibendilikten farklı kendine özgü inanış ve ritüelleri olduğu gibi, Hâlidîyye içinde de Seyyid Nigârî'nin kendine has ziyaret ve halk inanışları ve ritüelleri olmuştur. Seyyid Nigârî ziyaret ve halk inanışları ve ritüelleri sonraki yıllardaki daha fazla yanlış aktarımın ve anlamının tesiriyle uygun olmayan daha aşırı bir tarz ve şekillere, dinsel bir motif taşımaktan ziyade kültürel bir renge dönüşmüştür. Zamanla ve özellikle de eğitilmiş-kültürlü-bilinçli genç nesil arasında benimsenmemiş, devam ettirilmemiş ve unutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Nakşibendîyye/Hâlidîyye, Mir Hamza Nigârî, Halk İnanışları, Karakoyunlu-Karapapak Azerbaycan Türkleri

A Religious-Cultural Formation Transferred From Azerbaijan to the Amasya Region: Mir Hamza Nigari, His Followers and Folk Beliefs

Abstract

The aim of the study is to explore how the Sufism and sect culture of Sayyid Mir Hamza Nigari, who relocated from Azerbaijan to the Amasya region, manifested in the religious-cultural life of Amasya and its surroundings, particularly in folk beliefs. To what extent was this influence reflected, and how did it impact the religious-cultural life and folk beliefs of the Karapapak and Karakoyunlu Azerbaijani Turks who migrated from Azerbaijan to Anatolia, especially in the Amasya, Tokat, and Zile regions?

These questions are posed based on a literature review and ongoing interviews conducted through semi-structured interview forms. Additionally, due to Tsarist Russia's focus on the Caucasus and its implementation of imperialist policies in the region since the sixteenth century, the Caucasian peoples faced the risk of losing their independence, culture, and beliefs altogether. In response to this imminent peril, the Gazavat/Muridism freedom and emancipation struggle, in the form of Kuva-i Milliye unions, was initiated under the leadership of the leaders and folk heroes nurtured by the Khalidiyya branch of Naqshbandiyya. Mir Hamza Nigari also played a prominent role in the Gazavat movement as one of the leaders of Khalidiyya, necessitating his endeavor to extend his struggle into Anatolia. Literature suggests that this struggle compelled Mir Hamza Nigari to migrate to Amasya, accompanied by his family, loved ones, and followers, thereby transplanting his teachings, Sufism, and sect culture to Amasya and its environs. Furthermore, by implicitly endorsing it, he catalyzed the migration of Karapapak and Karakoyunlu Azerbaijani Turks from Azerbaijani geography to the Amasya region, thereby establishing Amasya as a significant settlement for Azerbaijani Turks and solidifying his teachings, Sufism, and cult culture within these communities. In this context, the study is anticipated to seek and provide answers to the questions it raises. According to the research findings, akin to the Khalidiyya branch of Naqshbandiyyah possessing its distinct beliefs and rituals divergent from Naqshbandiyyah, Seyyid Nigari also harbored his unique pilgrimage customs and folk beliefs and rituals within the Khalidiyya. Over time, Seyyid Nigârî's visitation and associated folk beliefs and rituals underwent a transformation towards an inappropriate and more extreme form, assuming cultural characteristics rather than retaining solely religious connotations, influenced by misconceptions and misinterpretations. This evolution led to its disuse, discontinuation, and eventual relegation to

oblivion, particularly among the educated, cultured, and socially aware younger generation.

Keywords: Sociology of Religion. Naqshbandiyya/Halidiyya, Mir Hamza Nigârî, Folk Beliefs, Karakoyunlu Azerbaijan Turks, Karapapak Azerbaijan Turks.

**OSMANLI SARAY BANİYELERİNDEN BÜLBÜL HATUN VE
MEKTEPLERİ
(1905-1908-1913 YIL SONU İMTİHAN CETVELLERİ)**

Sevda FİŞNE*
Feray BIÇAKÇI**

Öz

Bülbül Hatun, II. Bayezid'in hanımı ve Şehzade Ahmed'in annesidir. Pek çok Osmanlı saray kadını gibi, Bülbül Hatun'un da hayırsever bir kadın olduğu yaptırıldığı vakıflarından anlaşılmaktadır. Eşi II. Bayezid'in, daha sonra da oğlu Şehzade Ahmed'in sancakbeylikleri döneminde Amasya'da yaşamış, bütün mal varlığını Amasya ve Lâdik'te inşa ettirdiği hayır kurumlarının devamı için vakfetmiştir. Özellikle II. Bayezid döneminde mektep türündeki yapılar hanedan kadınları tarafından öylesine yaygınlık kazanmıştır ki yine kadınların yaptırdığı en yaygın yapı birimi olan mescit ve cami sayısının bir hayli üstüne çıkmıştır. Bülbül Hatun da Amasya'da mescid/cami, imaret ve hamama ek olarak sıbyan mektebi yaptırmıştır. Osmanlı Devleti'nde okuma-yazmanın ilk basamağını teşkil eden okul Sıbyan Mektepleri idi. Bu mektepler padişahlar, valide sultanlar, büyük devlet adamları ve hayırsever vatandaşlar tarafından kurulurdu. Okuma çağına gelen 5-6 yaş çocukların eğitim gördüğü bu mahalle mekteplerinin yapısı zamanla değişikliğe uğramıştır. 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eski Sıbyan Mektebi yerine, "usûl-i cedîde" (yeni usul) çerçevesinde oluşturulan ve günümüz ilkokuluna denk gelen "ibtidâiye mektepleri" oluşturulmuştur. İbtidâiye Mekteplerinin eğitim süresi üç yıldır ve öğrenciler sene sonunda sınava tabi

* 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, sevdafisne@gmail.com

** Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Öğretmeni, bilgefery@hotmail.com

tutulmaktadırlar. Sınav sonucunda başarılı olanlar ise Rüşdiye Mektebi'ne geçiş hakkını elde etmiş olacaklardır. Yine aynı şekilde kız çocuklarının da Sıbyan Mektebi sonrası öğrenim görmeleri amacıyla, Maarif Nezareti Nizamnamesi gereğince Kız İlkokul Mektebi anlamına gelen İnâs Mektepleri açılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, hem saray bâniyesi olarak Bülbül Hatun'u hatırlamak, hem de vakıfların devamlılığının sağlanmasına bir örnek teşkil eden Bülbül Hatun İbtidâi Mektebi'nin (H.06.05.1323/9 Temmuz 1905) ve (H.23.08.1326/20 Eylül 1908) yıllarıyla İnâs Mektebi'nin (H.07.01.1332/6 Aralık 1913) yılındaki eğitim yılı sonunda yapılmış olan genel sınavda öğrencilerin kazandıkları notların cetvellerini açıklamaktır. Puanlama sistemi "10" üzerinden yapılan bu imtihan cetvellerinde mevcut öğrenci isimleri ile başarı durumlarını gösteren listeler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Bülbül Hatun, Mektep, Sınav, Puan

Bülbül Hatun, One of the Ottoman Palace Ministers and Its Schools (1905-1908-1913)

Abstract

Bülbül Hatun was the wife of Bayezid II and the mother of Prince Ahmed. According to her foundations, we can understand that she was a charitable person like every Ottoman palace woman. She lived in Amasya during the sanjak governorships of her husband Bayezid II and later her son, Prince Ahmed and donated all her assets for the continuation of the charitable institutions she built in Amasya and Ladik. Especially during the reign of Bayezid II, school-like structures became so common among the women of the dynasty that they exceeded the number of masjids and mosques. Which were the most common building units built by women. Bülbül Hatun had a primary school called "Sıbyan School" built in Amasya as well as a masjid, mosque, soup kitchen and bath. Sıbyan Schools had

constituted the first step of reading and writing in Ottoman Empire. These schools were established by Sultan, Sultanas, statemen and charitable persons. The structure of these neighborhood schools were 5-6 year old children of reading age are educated, has changed over time. With the General Regulation the “Usul-i cedide” (new method) framework system and “İbdtadiye Schools” sections corresponding to today’s primary school were created instead of Sıbyan Schools. The education time of İbdtadiye Schools was three years and the students had exams end of the year. Those who are successful in the exam had the opportunitis to transfer to “Rüşdiye Schools” that means secondary school nowadays. Likewise “Inas Schools”, which means primary schools for girls began to be opened in accordance with the Regulations Of The Ministiry Of Education, in order to enable girls to enter the primary schools. The aim of this study is to remember Bülbül Hatun as a benefactor of the palace and to remember the foundation The years of Bülbül Hatun Primary School (H.06.05.1323/July 9 1905) and (H.23.08.1326/September 20 1908) and Inas School (H.07.01.1332/ December 6 1913) shows the scales of grades. This exam tables which are based on a grading sistem of “10” contain lists showing the names of current students and their success levels.

Keywords: Amasya, Bülbül Hatun, School, Exam, Exam Score

ŞEHZADE AHMED'İN AMASYA SANCAK BEYLİĞİ*

İnan DEMİRTAŞ**

Öz

Bu çalışma, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmed'in Amasya Sancak Beyliği sürecini ele almaktadır. Şehzade Ahmed, Sultan II. Bayezid'in Bülbül Hatun'dan olan oğlu olup, hayatının neredeyse tamamı Amasya'da geçmiştir. Babası II. Bayezid'in tahta çıkışından sonra Mayıs 1481'de (H. 12 Rebiü'l-evvel 886) Amasya valisi olarak görevlendirilmiştir. Amasya yönetiminin kendisine verilmesinden ölümüne kadar bu görevde kalmıştır. Şehzade Ahmed'in Amasya'da kaldığı süre zarfında ikametgâhı "Beyler Sarayı" olarak adlandırılan yer olmuştur. Amasya, Şehzade Ahmed'in Sancakbeyliğine getirildiği döneme kadar birçok farklı devletin yönetimi altına girmiş ve önemli bir merkez olmuştur. Şehzade Ahmed, Amasya sancakbeyliği sırasında babası II. Bayezid gibi sarayını sanatkârlara, şairlere açmış ve onları desteklemiştir.

Babası dönemindeki edebi çevre, yeni vali Şehzade Ahmed'in kişiliği ve yaşam tarzıyla birlikte daha da genişlemiştir. Sultan Bayezid'in tahta çıkışı sonrasında kendi maiyetinden payitahta gidenler olduğu gibi yeni vali Şehzade Ahmed'e yardımcı olmak üzere görevliler tayin edilmiştir. Amasya'da bulunan Çelebi Sultan'ın çevresinde oluşan dini ve politik kutuplaşmanın da etkisiyle başta lalalık ve muallimlik olmak üzere maiyetinde bulunan kadrolarda değişiklikler olmuştur. Amasya'da Şehzade Ahmed döneminde Sultan Bayezid'in fermanıyla Hacı İlyas mahallesinde Şehzade Ahmed tarafından yaptırılan II. Bayezid Külliyesi gibi şehzadenin yapımına doğrudan ya da

* Bu çalışma, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Ahmed ve İktidar Mücadelesi" isimli doktora tezinden üretilmiştir.)

** Doktora Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, inandt@gmail.com

dolaylı olarak katkı sağladığı sosyal hizmetler ve eserler olmuştur. şehzade Ahmed'in Safevî kùltürüne duyduğu yakınlık nedeniyle şah İsmail taraftarı İranlılar Amasya'da önemli bir güç konumuna gelmişlerdir. İranlıların Ahmed'in yanında konumlanması Amasya halkı ve Amasya'daki devlet ricalinde rahatsızlık uyandırmıştır. Bu anlaşmazlıklar ileri boyutlara taşınarak, şiddete ve hatta ölümlere yol açan olayların çıkmasına neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Amasya Sancağı, şehzade Ahmed, Safevîler

Prince Ahmed's Amasya Sanjak Principality

Abstract

This study deals with the process of the Amasya Sanjak Principality of Bayezid II's son şehzade Ahmed. Shahzade Ahmed was the son of Sultan Bayezid II by Bülbül Hatun and spent almost his entire life in Amasya. He was appointed as the governor of Amasya in May 1481 (12 Rabi al-awwal 886 AH) after his father Bayezid II ascended the throne. He remained in this position from the time the administration of Amasya was entrusted to him until his death. During his stay in Amasya, Shahzade Ahmed's residence was the place called the "Palace of the Beys". The Sanjak of Amasya had been under the rule of many different states and had been an important center until the period when Prince Ahmed was appointed as Sanjak Governor. During his tenure as Sanjakhbey of Amasya, şehzade Ahmed, like his father Bayezid II, opened his palace to artists and poets and supported them.

The literary circle of his father's era was further expanded with the personality and lifestyle of the new governor, şehzade Ahmed. After Sultan Bayezid's ascension to the throne, some of his retinue travelled to the capital and some officials were appointed to assist the new governor şehzade Ahmed. Due to the religious and political polarisation around Çelebi Sultan in Amasya, there were changes in the positions in his entourage, especially in the positions of

squire and teacher. During the reign of Prince Ahmed in Amasya, there were social services and works that the prince directly or indirectly contributed to the construction of, such as the Bayezid II Complex built by Prince Ahmed in Hacı İlyas neighbourhood with the edict of Sultan Bayezid. Due to Shahzade Ahmed's affinity for Safavid culture, the Iranians in favour of Shah Ismail became an important power in Amasya. The positioning of the Iranians on Ahmed's side caused discomfort among the people of Amasya and the state officials in Amasya. These disagreements escalated and led to violence and even deaths.

Keywords: Ottoman Empire, Sanjak of Amasya, Prince Ahmed, Safavids

KİTÂBELERLE AMASYA TARİHİ (11 VE 14. YÜZYIL)

Mesut ÇITAK*

Öz

Ortaçağ Anadolu'sunun mühim kentlerinden biri olan Amasya'nın antik tarihî Hitit dönemine kadar uzanmaktadır. Pers devri satraplık merkezi olan şehir Pont krallarının da payitahtı olmuştur. Bu krallardan bazıları şehre hâkim Harşena Dağı yamaçlarındaki kaya mezarlarında medfundur. Her yıl binlerce yerli ve yabancı turist şehrin simgesi haline gelmiş mezarları görmek için buraya akın etmektedir. Haddizatında şehrin tarihî zenginliği bu yapılarla sınırlı değildir. Roma, Bizans ve Trabzon Komnenoslarının iktidarından sonra şehir sırasıyla Dânişmendliler, Türkiye Selçukluları, Eretna, Kadı Burhaneddin ve Osmanlı Devleti hâkim olmuştur. Fethinden itibaren kısa süre içinde Türk-İslâm kent kimliğine kavuşan şehirde idareyi elinde tutan yönetici zümre medrese, cami, han, hamam ve çeşme gibi eserler vücuda getirme konusunda birbirleriyle adeta yarışa girmiştir. Şehrin Yeşilirmak'ın geçtiği dar bir vadide kurulması hasebiyle mezkûr tarihî eserler bu vadi boyunca sıralanmıştır. Çalışmamızın konusunu Osmanlı öncesi Türk idaresi döneminde inşa edilen yapılar ve kitâbeleri oluşturmaktadır. Bu konuda İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın 1927 yılında yayınlanan Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Tokat, Niksar, Zile, Turhal, Pazar, Amasya Vilayet, Kaza ve Nahiye Merkezlerindeki Kitâbeler ve Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar'ın Amasya Tarihi adlı eserinden mukayeseli bir şekilde istifade edilmiştir. Merhum Uzunçarşılı büyük bir özveri ile eserinin başlığında zikrettiği yerleri bizzat ziyaret ederek kimileri bugün mevcudiyetini kaybetmiş olan yapıları kitâbeleriyle birlikte

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, otkanfurkan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2430-7141>

kayıt altına alarak gerçek bir vatanseverlik örneği sergilemiştir. Bu yapı kitâbeleriyle ilgili Amasya Tarihi yazarı merhum Hüseyin Hüsameddin Yasar da hem tercüme hem de açıklama yapmıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı eserinde zaman zaman Amasya Tarihi'ne atıfta bulunmaktadır. Bu atıflardan bazılarında kendi kitâbe okumalarıyla Hüseyin Hüsâmeddin'in okumaları arasında fark olduğuna işaret etmektedir. Hazırladığımız bu bildiri metninde yapılar ve kitâbeleri hakkında bilgi verilecektir. Böylelikle Amasya kent merkezinin Osmanlı öncesi siyasî, iktisadî, içtimaî ve ilmî hayatına dair bazı hususlar aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar, Kitâbeler, Ortaçağ.

History of Amasya With Inscriptions (11 and 14. Century)

Abstract

The ancient history of Amasya, one of the important cities of Medieval Anatolia, dates back to the Hittite period. The city, which was the satrapy center in the Persian period, also became the capital of the Pontic kings. Some of these kings are buried in rock tombs on the slopes of Mount Harşena, overlooking the city. Every year, thousands of local and foreign tourists flock here to see the tombs that have become the symbol of the city. In fact, the historical richness of the city is not limited to these buildings. After the rule of the Roman, Byzantine and Trabzon Komnenos, the city was dominated by the Danishmends, Turkish Seljuks, Eretna, Kadı Burhaneddin and the Ottoman Empire, respectively. The ruling group that ruled the city, which gained a Turkish-Islamic city identity in a short time after its conquest, competed with each other in creating works such as madrasahs, mosques, inns, baths and fountains. Since the city was founded in a narrow valley where Yeşilirmak passes, the historical monuments in question are lined up along this valley. The subject of our study is the structures and inscriptions built during the pre-Ottoman Turkish

administration. In this regard, İsmail Hakkı Uzunçarşılı's Anatolian Turkish History Documents, Inscriptions in Tokat, Niksar, Zile, Turhal, Pazar, Amasya Province, Kaza and Sub-district Centers, published in 1927, and Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin Yasar's work titled Amasya History have been used comparatively. The late Uzunçarşılı showed a true example of patriotism by personally visiting the places mentioned in the title of his work with great devotion and recording the structures, some of which have lost their existence today, with their inscriptions. The late Hüseyin Hüsameddin Yasar, the author of Amasya History, also translated and explained these building inscriptions. İsmail Hakkı Uzunçarşılı occasionally refers to the History of Amasya in his work. In some of these references, he points out that there is a difference between his readings of the inscription and Hüseyin Hüsâmeddin's readings. In this paper we have prepared, information about the buildings and their inscriptions will be given. Thus, some issues regarding the pre-Ottoman political, economic, social and scientific life of Amasya city center will be tried to be elucidated.

Keywords: Amasya, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yasar, Inscriptions, Middle Ages.

AMASYA-TOKAT KERVAN YOLU ÜZERİNDE KONAKLAMA YAPISI: EZİNEPAZAR HANI

Ayşegül SONDA*

Betül ZOBİ**

Mazlum KALAK***

Öz

Anadolu kentleri arasında yer alan Amasya birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlere ait kültür mirasının bir kısmını günümüze taşıyabilmiştir. Kültür mirası açısından oldukça zengin olan kent; coğrafi, tarihi ve mimari özelliklerinden dolayı seyyahların ilgisini çekmiş ve farklı dönemlerde ziyaret edilmiştir. Kent, İç Anadolu ve Karadeniz'i birbirine bağlayan önemli bir konumda olması nedeniyle kervan yollarının bir parçası olmuştur. Amasya'ya bağlı nahiye olan Ezinepazar, Abdîzâde Hüseyn Hüsameddîn Yasar'ın Amasya Tarihi kitabında, Öz Nahiyesi adı altında anlatılmaktadır. Eskiden Cuma Pazarı denilen Ezinepazar, Amasya'nın güneyinde, seyyahların Amasya'ya gidiş/geliş yolunda, Amasya-Tokat gezi güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Farklı yüzyıllarda kenti ziyarete gelen konaklamak/dinlenmek için duraklanan Ezinepazar'dan çeşitli seyyahların kaleme aldıkları seyahatnamelerde sıklıkla bahsedilmektedir. Bu çalışmada Amasya ili Ezinepazar'da yer alan, Selçuklu Dönemi'nde Alaaddin Keykubat'ın eşi Mahperi Hatun tarafından yaptırılan, seyahat kültürünün önemli bir parçası olan konaklama yapısı Ezinepazar Hanı ele alınmıştır. Ezinepazar Hanı özelinde, mimarlık tarihi yazımında başvurulan kaynaklar arasında yer alan seyahatnamelerde

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, aysegulsondas@gazi.edu.tr

** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, betulzobi@gazi.edu.tr

*** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mazlumkalak@gazi.edu.tr

geçen bilgiler ışığında hem yapının mimari özellikleri hem de yörenin farklı dönemlerdeki sosyal ve gündelik hayatı analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında, Amasya'daki hanlar hakkında literatür ve alan çalışması yapılarak kronolojik bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda; Ezinepazar Hanı'nın kendi döneminde inşa edilen hanlar içerisindeki ve kentte yer alan diğer han yapıları arasındaki yeri belirlenmiştir. Ezinepazar Hanı'nın mekânsal örgütlenmesini anlatan plan şemaları, cephe düzeni, mimari elemanları incelenmiştir. 2010 yılında restorasyonu tamamlanan yapının özgün hali ile karşılaştırılması, yeniden işlevlendirilmesi, yöre halkı tarafından kullanımı ve yapının koruma çalışması kapsamında değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Ezinepazar, Han, Seyahatname, Konaklama

Accommodation Structure on the Amasya-Tokat Caravan Road: Ezinepazar Khan

147

Abstract

Amasya, located among the Anatolian cities, has hosted numerous civilizations and managed to preserve a portion of their cultural heritage to the present day. As a city rich in cultural heritage, Amasya has drawn the attention of travelers throughout different periods due to its geographical, historical, and architectural features. Positioned strategically between Central Anatolia and the Black Sea, the city has been a crucial part of caravan routes. Ezinepazar, a district connected to Amasya, is documented in Abdîzâde Hüseyn Hüsâmeddîn Yasar's "Amasya Tarihi" (History of Amasya) as the "Öz Nahiyesi." Formerly known as Cuma Pazarı, Ezinepazar is situated south of Amasya, along the route from which travelers historically journeyed to and from Amasya, forming part of the Amasya-Tokat travel itinerary. Various travelers who visited the city in different centuries have frequently mentioned stopping and resting in Ezinepazar in their travelogues. This study

focuses on Ezinepazar Khan, a lodging structure in Ezinepazar, Amasya, built during the Seljuk Period by Mahperi Hatun, the wife of Alaaddin Keykubat. Through an analysis of both the architectural features of the structure and the social and everyday life of the region during different periods, based on information found in travelogues—a significant source in the historiography of architecture—the study sheds light on the importance of Ezinepazar Khan in the culture of travel. Within the scope of the study, a literature review and field study were conducted on the hans in Amasya, and a chronological evaluation was made. As a result of these assessments, the position of Ezinepazar Han among the hans built in its period and among other han structures in the city has been determined. Plan diagrams describing the spatial organization of Ezinepazar Han, facade arrangement, and architectural elements have been examined. A comparison has been made between the restored state of the building, completed in 2010, and its original form. Additionally, reuse, utilization by the local community, and building evaluation within the scope of preservation efforts have been examined.

Keywords: Amasya, Ezinepazar, Khan, Travelogue, Accommodation

14.YÜZYILDA ANADOLU'DA DİNİ POLİTİKALAR VE AMASYA'NIN DİNİ HAYATINA ETKİLERİ

Sinan DOĞAN*

Öz

1243 tarihinde yapılan Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Moğol/İlhanlı hakimiyeti başlamıştı. Tasavvuf hareketleri de insanların inançlarını koruyan ve onların direncini besleyen bir sığınak olarak güçlenmişti. 14.Yüzyıl'da Mevlevilik, Ekberîlk Babailik, Hurufilik gibi dini yapılar, güçlenerek etkinliğini sürdürüyordu. Selçuklular zamanında Amasya'nın da yer aldığı "Dânişmend Vilâyeti" olarak tanımlanan bölge, İlhanlı idâresinde genişletilerek "Bilad-ı Rum Vilâyeti" hâline getirilmiştir. İlhanlı Devleti'nin gönderdiği genel valiler tarafından Bilad-ı Rum Vilâyeti yönetiliyordu. İlhanlı Sultanı Gazan Han döneminde, İslamiyet resmî din olarak kabul edilmiş. İlhanlıların Anadolu'da uyguladığı dini politikaları değişmişti.Bu durum, Anadolu dini hayatında heyecanlı ve yoğun duygu ve fikirlerin ortaya çıkarıyordu. İlhanlıların desteğini alan Türkmen sûfleri,Anadolu'dan Suriye ve hatta Mısır'a kadar olan sahalarda etki ve nüfuzlarını arttırıyordu. Anadolu'da, yeni anlayışlara dayalı dini hayat biçimleniyordu. Dini kültür sahasında yeni hamlelerin ortaya çıkmasını sağlıyordu.14.Yüzyıllarda Orta Anadolu'ya hakim olan Alâeddin Eratna Bey ve Kadı Burhaneddin dönemde ortaya çıkan sosyal ve dini yapıların imarında büyük hareketlilik yaşanmıştı.İktisadî ve içtimaî hayatın düzenli gelişmesi için,misafirhane ve dinî sohbet ihtiyacını karşılayacak sosyal dinin yapılar köylere kadar yayılıyordu.Bu yapıların uzun ömürlü ve foksiyel olması için arazi ve çiftlikler,sosyal ve dinin yapılarına adına vakfetiliyordu.14.Yüzyılda din-siyaset ilişkilerinin de rasyonel bağlamda geliştiği söylenebilir. Kadı Burhaneddin,

* Bilim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, s.sinanq@hotmail.com

maddî âlemden sıyrılıp, her iki âlemde gezebilme iştîyâkını "meydan adamlığı" olarak tanımlıyordu. İç disiplin ve ihtimama dayanan dini hayat tarzının, toplumsal hayat tarzına dönüşmesine çabalıyordu. Kadı Burhaneddin tasavvufun zengin terim, mecaz ve alegori dünyasından faydalanarak, dini hayatın toplum içerisinde giderek güçlenmesi için edebiyat ile ilgileniyordu. Kadı Burhaneddin, eski Tuyuğ tarzına hâkim olan hikmet anlayışını, tasavvufi gelenekle birleştiriyordu. Allah'a dayanıp, güvenerek yaşama istediği ve bakışını, oluşturmaya çalıştığı toplumsal dini hayatın esasına yansıtıyordu. Çelebi Mehmet'in Amasya'yı güvenilir bir sığınak olarak görüp, iktidar mücadelesini Amasya üzerinden yürütülmesi, Amasya'nın dini hayatında gelişen yüksek duygulara dayandığı söylenebilir. Bu dönemde Amasya'da imar işlerinin yoğunlaşmış ve dini hareketleri ile dikkat çekmiştir. 14. 15.Yüzyılda Amasya hattatlarını yetişmesine ve yeni anlayışların ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Bu bölgedeki melhemecilik geleneği de varlığını sürdürmüştür. Mevlevîlik, Halvetiye, Vefâîlik, Rifâîlik dini yapılar güçlenmiş, Osmanlı Dini kültür hayatına etki etmişlerdir. Makalemizde 14.Yüzyıl'da Anadolu'da dini düşünce ve anlayışının, Amasya'da dini hayatına etkilerinin temellendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlhanlılar, Din, Kültür, Amasya, Dini Yapılar

Religious Policies in Anatolia in the 14th Century and Their Effects on the Religious Life of Amasya

Abstract

After the Battle of Köseadağ in 1243, Mongol/Ilkhanid domination began in Anatolia.Sufism movements have also become stronger, a shelter that protects people's beliefs and nourishes their resistance.In the 14th century, religious structures such as Mevlevi, Ekberîlk Babai, Hurufi order continued to become stronger and more effective.The region, which was defined as the "Danişmend Province",

including Amasaya, during the Seljuk period, was expanded under the Ilkhanid administration and became the "Bilad-ı Rum Province". Bilad-ı Rum Province was governed by the general governors sent by the Ilkhanid State. During the reign of Ilkhanid Sultan Gazan Khan, Islam was accepted as the official religion. The religious policies implemented by the Ilkhanate in Anatolia had changed. This situation created exciting and intense emotions and ideas in Anatolian religious life. Turkmen Sufis, who received the support of the Ilkhanate, were increasing their influence and influence in the areas from Anatolia to Syria and even Egypt. In Anatolia, religious life based on new understandings was taking shape. He was making new moves in the field of religious culture. There was great activity in the construction of social and religious structures that emerged during the reign of Alaeddin Eratna Bey and Kadı Burhaneddin, who dominated Central Anatolia in the 14th centuries. For the orderly development of economic and social life, social religious structures that would meet the need for guesthouses and religious conversation were spreading to the villages. In order for these structures to be long-lasting and functional, land and farms were dedicated to social and religious structures. It can be said that religion-politics relations developed in a rational context in the 14th century. Kadı Burhaneddin defined the desire to get away from the material world and travel in both worlds as "man of the square". He was trying to transform the religious lifestyle, based on internal discipline and care, into a social lifestyle. Kadı Burhaneddin was interested in literature to gradually strengthen religious life in society, benefiting from the rich world of terms, metaphors and allegories of Sufism. Kadı Burhaneddin combined the understanding of wisdom that dominated the old Tuyuğ style with the Sufi tradition. The society he tried to create reflected his desire and outlook on living by relying on and trusting God, on the basis of religious life. It can be said that Çelebi Mehmet saw Amasya as a reliable shelter and carried out his struggle for power through Amasya, based on the high feelings that

developed in the religious life of Amasya. During this period, construction works intensified in Amasya and it attracted attention with its religious movements. He pioneered the training of Amasya calligraphers and the emergence of new understandings in the 14th and 15th centuries. The tradition of melheme making also continued its existence in this region. Religious structures such as Mevlevi, Halvetiye, Vefâîlik, Rifaîlik were strengthened and influenced the Ottoman religious cultural life. Our article aims to ground the effects of religious thought and understanding in Anatolia in the 14th century on religious life in Amasya.,

Keywords: Ilkhanate, Religion, Culture, Amasya, Religious Buildings

1965 NÜFUS SAYIMINDA AMASYA

İbrahim Halil TANIK*

Öz

Türkiye’de istatistiki verilerin elde edilmesinde kurumsallaşmanın önemli bir yeri vardır. Erken cumhuriyet döneminde merkez istatistik kurumunu teşekkülü ve ilerleyen süreçte yapısal iyileştirmeler, nitelikli bilgilerin düzenli toplanmasını sağlamıştır. Bu bilgilerden yola çıkılarak, ülkenin geneli hakkında çıkarımlar yapılacağı gibi daha özele inilerek araştırma yapabilme imkânı doğmuştur. Özellikle şehir tarihi araştırmalarında bu verilerin kullanılmasıyla üretilen kıymetli çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmada 1965 yılı nüfus sayımı verileri Amasya ili özelinde incelenmiştir. Amasya özelinde şehrin nüfusu, nüfusun yaş, cinsiyet, ikamet mahallerinin hacmi, medeni hâl, konuşulan diller, eğitim durumu, binalar ve bunların yapı malzemeleri, inanç, iş kolları gibi başlıklar belirlenmiştir. Ayrıca bu sayımlarda şehirler ikamet edenlerin doğum yerlerine göre veriler üretilmiştir. Buradan hareketle şehirde oturanların doğum yerleri ve Amasyalıların ikamet ettikleri diğer şehir ve ülkelere dair inceleme yapılmıştır. Yurtdışından başka yurtdışı doğumlulara dair bilgiler, yine Amasya özelinde incelenmiştir. Şehirde yaşayanların inançlarına dair kayıtlara ulaşılma imkânıyla, bu konuda içerik oluşturulmuştur. Daha çok istatistik kurumu kaynaklarına dayanan bu çalışmada içeriği zenginleştirecek telif eserlerden yararlanılmıştır. Devlet arşivleri genel müdürlüğüne bağılı Cumhuriyet Arşivi’nde ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde çalışmayla ilgili belgelere de yer verilmiştir. Belgelerde şehrin birtakım ihtiyaçlarına değinilmiştir. İhtiyaçlar içerisinde şehrin okul, karayolu ve benzeri sosyal ve kültürel ihtiyaçları içeren bilgiler

---

* Doç. Dr., Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümü, ihaliltanik@harran.edu.tr

mevcuttur. Yine bu ihtiyaçların karşılanması için yapılan atama ve tayinler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda şehrin sosyal ve kültürel gelişimine dair tespitler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, 1965 Nüfus Sayımı, TÜİK

Amasya in the 1965 Population Census

Abstract

Institutionalization has an important place in obtaining statistical data in Turkey. During the early republican period, the establishment of the central statistical institution and the subsequent structural improvements ensured the regular collection of qualified information. Based on this information, it has been possible to make inferences about the country as a whole, as well as to conduct research by going more specifically. There are valuable studies produced by using these data, especially in urban history research. In this study, the census data for the year 1965 were examined specifically for the province of Amasya. Topics such as the population of the city, age, gender, volume of residential areas of the population, marital status, languages spoken, educational status, buildings and their building materials, faith, business lines have been determined in particular in Amasya. In addition, in these censuses, data are produced according to the places of birth of residents of cities. Based on this, an investigation was made about the birthplaces of those who live in the city and other cities and countries where Amasians reside. Information about those born abroad other than at home was also examined specifically in Amasya. Content has been created on this subject with the possibility of accessing records about the beliefs of those who live in the city. In this study, which is mostly based on the sources of statistical institutions, copyrighted works that will enrich the content have been used. Documents related to the work have also been included in the Archives of the Republic affiliated to the general directorate of state archives and in the Grand

National Assembly of Turkey. Some of the needs of the city are mentioned in the documents. Information including the school, highway and similar social and cultural needs of the city is available among the needs. Again, appointments and appointments made to meet these needs have been made. As a result of the study, determinations were made about the social and cultural development of the city.

Keywords: Amasya, 1965 Population Census, Turkish Statistical Institute (TSI).

2000 KUŞAĞI ŞAİRLERİNDEN SALİH AYDEMİR

Asena Yağmur ÇELİK*

Öz

2000 Kuşağı Şairlerinden Salih Aydemir başlıklı çalışma 1967 yılında Amasya’da dünyaya gelen Salih Aydemir’in şiir, deneme ve röportajlarından hareketle poetikasını ortaya koymayı amaçlamıştır. Aydemir’in Meriç Hanım, Akıntılar, Akıl Ayazı, Hüzünlü Isırgan, Dilbendi, Gölge Göçü, Kırık İğne, Sessizliğin Laneti, Araz, Dil Ayazı, Trajedinin Kadınları olmak üzere on bir şiir kitabı; (h)içlenmeler, Yazma ve Yaratma Poetikasi Üzerine Bir Deneme: Sevgilim Sevgili ve Kurşun Kalemde Notlar olmak üzere üç deneme kitabı yayımlanmıştır. Şairin şiir kitaplarını 2000li yıllarda yayımlaması dolayısıyla 2000 Kuşağı şiirlerinde görülen eğilimler ele alınmıştır. Bu eğilimlerden hareketle şairin şiirleri tematik açıdan değerlendirilmiştir. Salih Aydemir’in kapalı, imgeli ve çağrışım yüklü şiirlerinde ev, ev içi, ev eşyaları, evin halleri, kent, sokaklar ve şiir dili ile dilin kullanımı önemli bir yer tutmaktadır. Şiirlerinde yer verdiği diğer temalar ise aşk, çocukluk, kadın ve kadınlık, zaman, yalnızlık, ölüm, devrim, darbe ve isyanlardır. Şair dünyaya ve insana ve insan ilişkilerine dair çeşitli düşünce ve izlenimlerine ise deneme denemelerinde yer vermiştir. Çalışmanın sonucunda Salih Aydemir’in 2000 Kuşağı şiirinde görülen eğilimleri şiirinde harmanlayarak bireysel şiire ve söyleme ulaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 2000’ler Şiiri, 2000 Kuşağı, Şiir, Bireysel Şiir, Deneme, Salih Aydemir.

---

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Fakültesi/, Yeni Türk Edebiyatı Bölümü, asenayagmurcelik@gmail.com

Salih Aydemir, the Poets of the 2000 Generation

Abstract

The study titled Salih Aydemir one of the Poets of the 2000 Generation, aims to reveal the poetics of Salih Aydemir, who was born in amasya in 1967, based on his poetry, essays and interview. Aydemir has published eleven books of poetry, including Meriç Hanım, Akıntılar, Akıl Ayazı, Hüzünlü Isırgan, Dilbendi, Gölge Göçü, Kırık İğne, Sessizliğin Laneti, Araz, Dil Ayazı, Trajedinin Kadınları; three essays book, including (h)ıçlenmeler, Yazma ve Yaratma Poetikası Üzerine Bir Deneme: Sevgilim Sevgili ve Kurşun Kaleminden Notlar. Since the poet published his poetry books in the 2000s, the tendencies seen in the poems of the 2000 Generation are examined. Based on these tendencies, the poet's poems were analysed thematically. In Salih Aydemir's closed, imaginative and evocative poems, the house, home interior, household items, states of the house, the city, the streets, the language of poetry and the use of language have an important part in them. Others themes in his poems are love, childhood, women and femininity, time, loneliness, death, revolution, coup and rebellionThe poet has included various thoughts and impressions about the world, human beings and human relations in his essayAs a result of the study, it was determined that Salih Aydemir reached individual poetry and discourse by harmonising the tendencies seen in the poetry of the 2000 Generation in his poetry.

Keywords: 2000s Poetry, Generation 2000, Poetry, Individual Poetry, Essay, Salih Aydemir

AMASYALI MAHMÛD BİN EDHEM'İN GÛLŞEN-İ İNŞÂ ADLI ESERİNDE YER ALAN AKIL VE GÖNÛL MÛNÂZARASI

Ahmet AKDAG*

Öz

Klasik Türk edebiyatında yazılış şekilleri ve kahramanları bakımından çeşitli tasnifleri yapılan münâzara, temelde en az iki varlık arasındaki üstünlük mücadelesini konu edinen bir türdür. Klasik Türk edebiyatı mahsullerinden münâzaraların kahramanları genellikle insan, hayvan, cansız varlıklar ve soyut kavramlar şeklinde tezahür etmiştir. 15. yüzyılın başlarında Amasya'da doğan ve gramer, sözlük, inşâ, akâid ve fıkıh gibi çeşitli ilimlerde eserler kaleme almış velut bir müellif olan Mahmûd bin Edhem de inşâ konusunda kaleme aldığı Gülşen-i İnşâ adlı eserinin girişinde akıl ile gönül arasında geçen bir münâzaraya yer vermiştir. Mahmûd bin Edhem'in söz konusu münâzarasının kahramanları akıl ile gönül olup soyut kavramlar grubuna girmektedir. Mahmûd bin Edhem'in bu hususlar üzerinden akıl ile gönül arasındaki mükâlemeye dayanan münâzarası müstakil bir eser olmayıp Gülşen-i İnşâ'nın girişinde yer almasıyla yazılış şekillerine göre manzum-mensur eserler içinde bölümler hâlinde bulunan münâzaralar grubuna dâhil olmaktadır. Eserde akıl ve gönül arasındaki münâzara; çalışıp çabalama ve zamandan şikâyet, dünyanın meşakkatleri karşısında ümitsizliğe kapılma hususları üzerinedir. Bu münâzarada akıl, insanın çalışıp çabalayarak geçimini elde etmesi gerektiğini ve bu şekilde davrananların Cenâb-ı Allâh'ın sevdiği kulları mertebesine erişeceklerini savunmaktadır. Gönül ise zamanın acımasızlığından, dünyada birçok zahmet olduğundan, dünyanın nimetlerinden câhiller yararlanırken iyilerin hep sıkıntı çektikleri vb. hususlardan

---

* Dr. Öğr. Üyesi Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetakdag4402@gmail.com

yakınmaktadır. Nihayet gönül, akli haklı bulur ve çalışmak gerektiği konusunda ikna olur. Bu çalışmada evvela Mahmûd bin Edhem'in hayatı ve eserleri hakkında kısaca bilgi verilip ardından klasik Türk edebiyatında münâzara türü ve Mahmûd bin Edhem'in münâzarasının bu münâzaralar içindeki yerine işaret edilecektir. Daha sonrasında ise Mahmûd bin Edhem'in söz konusu münâzarasının transkripsiyonlu metnine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Mahmûd bin Edhem, Münâzara, Gülşen-i İnşâ.

The Debate Between Mind and Heart in Gülşen-I İnşa Written By Mahmud Bin Edhem from Amasya

Abstract

In classical Turkish literature, debate, which has various classifications in terms of the way it is written and its characters, is basically a genre that deals with the struggle for superiority between at least two entities. The characters of the debates in classical Turkish literature are mainly human, animal, inanimate beings and abstract concepts. Born in the early 15th century in Amasya, Mahmud bin Edhem a prolific author who wrote works in various sciences such as grammar, dictionary, artistic prose, aqaid and fiqh, included a debate between the mind and the heart in the introduction of his work Gülşen-i İnşâ. The characters of Mahmûd bin Edhem's debate are the mind and the heart, which belong to the group of abstract concepts. Mahmud bin Edhem's debate based on the conversation between the mind and the heart over these issues is not a separate work, but is included in the introduction of Gülşen-i İnşâ and is included in the group of debates in verse and prose works according to the way they are written. In the work, the debate between the mind and the heart is about hard work, complaining about time, and despairing in the face of the world's hardships. In this debate, the mind argues that human beings should earn their livelihood by working and striving, and that those who act in this way will reach the

rank of Allah's beloved servants. The heart, on the other hand, talks about the cruelty of time, that there are many troubles in the world, that the ignorant benefit from the blessings of the world while the good always suffer, etc. Finally, the heart justifies the mind and is convinced of the need to work. In this study, firstly, it will be given a brief information about Mahmud bin Edhem's life and works and then will be pointed out the debate genre in classical Turkish literature and the place of Mahmud bin Edhem's debate in these debates. Afterwards, it will be given the transcribed text of Mahmud bin Edhem's debate.

Keywords: Amasya, Mahmud bin Edhem, debate, Gülşen-i İnşâ.

MİHRÎ HATUN'UN DİVANI'NDA "DİDİ(M)-DİDİ"LI ŞİİRLER

Zeliha AÇAR*

Öz

Klasik edebiyat, başlangıcından XIX. asra kadar geniş bir coğrafyada hüküm sürmüş köklü bir edebî gelenektir. Her ne kadar saray etrafında teşekkül eden bir edebiyat geleneği olsa da devletin en ücra köşelerinde yaşatılıp cönklerde dahi kendisine yer edinebilecek kadar geniş bir yayılma alanına sahiptir. Klasik edebiyat hem kendinden önceki edebî birikimden istifade etmiş hem de kendisinden sonraki – Servet-i Fünun gibi- edebî ekolleri etkilemiştir. Dolayısıyla kendisiyle aynı dönemde varlık gösteren halk edebiyatıyla da etkileşimleri kaçınılmaz olmuştur. Her ne kadar halk Őiiriyle klasik Şiir arasında keskin sınırların olduğu düşünülse de bu edebî ekollerin müştereklikleri zannedildiğinden çok daha fazladır. Nitekim aynı toplum içerisinde cereyan eden kültür ve sanat faaliyetlerinin birbirinden etkilenmesi kültür gelişiminin doğal bir neticesidir. Sanatçı, hangi edebî muhite mensup olursa olsun kendi yaşadığı toplumdan soyutlanamayacağından her iki edebiyatın mahsulleri de aynı kültür ve inanç potasında eritilerek işlenmiş olacaktır. Halk Şairleri klasik Őiirden umumiyetle nazım birimi, nazım şekli ve vezin gibi hususlarda etkilenmiş, yine birçok klasik Şair de aynı şekilde halk edebiyatından beslenmiştir. Bu etkileşim zamanla artmış mazmun ve söyleyişlerde de müştereklikler görölmeye başlanmıştır. Bu müşterek söylemlerden bir tanesi de halk Şiirine ait bir üslup özelliği olan "dedim-dedi"li söylemdir. Klasik Şiirde mürâca' olarak adlandırılan bu söyleme umumiyetle gazelerde rastlanmaktadır. Şair/âşığın maşukla konuşuyormuş edasıyla kaleme aldığı Şiirlerde, âşık sorar maşuk ise cevap verir. Bu çalışmanın

amacı Amasyalı şairlerden Mihrî Hatun'un Divanı'ndaki didim-didi'li söylemleri değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Mihrî Hatun, Mürâca'a, Halk Şiiri, Klasik Şiir.

Poems With "Didi-Didi(M)" in Mihrî Hatun's Divan

Abstract

Classical literature is a deep-rooted literary tradition that reigned in a wide geography from its inception until the XIXth century. Although it is a literary tradition formed around the palace, it has a wide enough spread to be kept alive in the remotest villages of the state and to find a place for itself even in cönks. Classical literature both benefited from the literary accumulation that preceded it and influenced the literary schools that came after it, such as Servet-i Fünun. Therefore, it would be wrong to draw its boundaries sharply. Interactions with folk literature, which existed in the same period, were also inevitable. Although they belong to different literary milieus, the commonalities between folk poetry and classical poetry are much more than one might think. As a matter of fact, it is a natural result of cultural development that cultural and artistic activities taking place in the same society are influenced by each other. Since the artist cannot be isolated from the society he lives in, no matter which literary neighborhood he belongs to, the products of both literatures will be melted and processed in the same pot of culture and belief. Folk poets were generally influenced by classical poetry in terms of verse unit, verse form and meter, and many classical poets were likewise influenced by folk literature. This interaction has increased over time and commonalities have begun to be seen in the mazmun and expressions. One of these common expressions is the "dedim-dedi" style, which is a stylistic feature of folk poetry. This style, which is called "mürâcaa" in classical poetry, is generally found in gazelles. In poems written by the poet/lover in the style of talking to the beloved, the lover asks and the beloved answers. The aim of this study is to evaluate the discourses with didim-

didi in the Divan of Mihrî Hatun, one of the poets from Amasya.

Keywords: Amasya, Mihrî Hatun, Mürâcaa, Folk Poetry, Classical Poetry.

**SOMUT OLMAYAN BİR KÜLTÜREL MİRAS: AMASYA İLİNDE
OYNANAN BİR GELENEKSEL ÇOCUK OYUNUNUN
MATEMATİĞE UYARLANMASI**

Mihriban HACISALİHOĞLU-KARADENİZ*

Öz

Bu çalışmanın amacı, somut olmayan kültürel mirasın aktarım aracı olan İlik adlı geleneksel çocuk oyununun ele alınan sınıf düzeyine göre matematiğe nasıl uyarlandığına ve süreçte nasıl uygulanabileceğine dair açıklamalara yer vermektir. Bu bağlamda çalışmada Amasya ilinde oynanan “İlik” adlı geleneksel çocuk oyunu “Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları” kitabından seçilmiş, altıncı sınıfın “Tam Sayılar” alt öğrenme alanından seçilen bir kazanımı ve bu kazanıma bağlı açıklamaları ortaya çıkaracak biçimde sunulmuştur. Böylelikle, kültürel değerleri yansıtan, kuşaktan kuşağa aktarılan ve çocukların bilişsel, sosyal-duygusal ve devinimsel gelişimlerini destekleyen geleneksel çocuk oyunları arasından seçilen bir oyunun, belirlenen matematik kavramına nasıl uyarlanabileceği ile ilgili ipuçları verilmiştir. Bir toplumun geçmişine ışık tutan ve koruma altında alınması gereken geleneksel oyunlar eğitimde kullanılarak tanıtılabilir dolayısıyla gelecek nesillere geçmişlerini tanıma olanağı sağlanabilir. Bu sayede, öğrencilere mirasımızı aktarmanın yanı sıra açık ya da örtük bir biçimde severek/isteyerek matematik öğrenmeleri desteklenebilir. Ancak bir geleneksel çocuk oyunu matematiğe uyarlanırken, ilgili kavramı ortaya çıkaracak biçimde olmasının yanında ilk

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, mihrideniz61@gmail.com

hedefin matematik öğretmek olmadığını sezdirmeye ve fark ettirmeden matematik öğretmeye dikkat etmek gerekir. Aksi hâlde çocuk, oynadığı oyundan sıkılıp oyuna katılmayarak sadece izleyici olabilir. Bu durumlar göz önüne alınarak yapılan uyarlamalar ve uygulanan oyunlarla, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulduğu, akranlarından yavaş ya da farklı öğrenen çocukların da önemsendiği bir öğretim anlayışı benimsenmiş dolayısıyla matematiği sevdirmeye ve matematik öğretme yoluna gidilmiş olunabilir.

Anahtar Kelimeler: Matematik, Geleneksel Çocuk Oyunları, Matematiğe Uyarlanan Geleneksel Çocuk Oyunu

An Intangible Cultural Heritage: A Traditional Children's Game Played in Amasya Province Adaption to Mathematics

Abstract

The aim of this study is to explain how the traditional children's game called "İlik", which is a means of transferring intangible cultural heritage, is adapted to mathematics according to the grade level and how it can be applied in the process. In this way, clues are given about how a game selected among traditional children's games that reflect cultural values and support children's cognitive, social-emotional and kinesthetic development can be adapted to the specified mathematics concept. Traditional games, which shed light on the past of a society and should be protected, can be introduced in education, thus providing future generations with the opportunity to recognize their past. In this way, in addition to transferring our heritage to students, they can be explicitly or implicitly supported to learn mathematics with love. However, when adapting a traditional children's game to mathematics, in addition to being in a way to reveal the relevant concept, it is necessary to be careful to make it clear that the first goal is not to teach mathematics and to teach mathematics without making them realize it. Otherwise, the child may get bored with the game and may not participate in the game and may only be

a spectator. With the adaptations made by taking these situations into consideration, an understanding of teaching that takes into account individual differences and cares about children who learn slower than their peers may be adopted, thus making them love mathematics and teaching mathematics.

Keywords: Mathematics, Traditional Children's Games, Traditional Children's Game Adapted to Mathematics

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR'IN AMASYA TARİHİ ESERİ BAĞLAMINDA ANADOLU'DA ŞİİLİK

Ümit ERKAN*

Öz

Şiîliğin Anadolu'daki etkisinin tespit edilebilmesi için Anadolu Türk tarihindeki dinî ve mezhebî serencâmın bilinmesi gerekir. Bu bağlamda Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın Amasya Tarihi adlı eser Anadolu'da Şiî varlığına dair çeşitli bulgular içermektedir. Eserde Anadolu Selçuklu, İlhanlılar Dönemi ve Osmanlı-Safevî ilişkileri çerçevesinde Anadolu'da Şiîliğin etkisinden bahsedilmektedir. Eserde Şiîliğe dair verilen bilgilere bakıldığında Anadolu Selçuklu I. Kılıçarslan döneminde (1092-1107) Şiîliğin halk arasında yayıldığı, İlhanlı hakimiyeti döneminde (1304-1316) Şiîliğin resmî mezhep ilan edilmesiyle Anadolu'da ilk üç halifenin adının zikredilmesinin yasaklandığı, Olcaytu'nun muhabbetini kazanan Barak Baba'nın insanları Şiîliğe davet ettiği zikredilmektedir. 904/1498 yılında İran taraflarında Şeyh İsmâil'in ortaya çıkışı ve Amasya'ya gelen Acemler'in etkisiyle Şiîliğin yayılmaya başladığı vurgulanmaktadır. Bu dönemde Figânî İshâk Çelebi'nin Şiîleri ta'n eden hicivleri halk arasında okunarak Şiîlerin kızdırıldığı belirtilmektedir. Amasya'da Cemel ve Sıffın ricâli hakkındaki tartışmalar nedeniyle Sünnîler ile Şiîler arasında kanlı bir arbede yaşandığı da ifade edilmektedir. Hüseyin Hüsâmeddîn eserinde 916/1510'da Şah Kulu'nun halifelerinden Celal Halife ve Zünnûn Halife Amasya civarında isyan çıkararak açıktan herkesi Şiîliğe davet etmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda Amasya Tarihi'nde Şiîliğe dair verilen bilgilerin atıf yapılan kaynaklardan teyit edilmesi, konu ile ilgili çalışmalarla karşılaştırılması ve değerlendirmeye tabi tutulması önem arz etmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, umit.erkana@erdogan.edu.tr

Hüseyin Hüsâmeddîn eserinde Anadolu'da Şîliğ'in tesirine dair birçok bilgi olmakla birlikte özellikle Osmanlı-Safevî mücadelesi sürecinde Anadolu'da isyan eden Kızılbaş (Alevi) liderler Şîlikle irtibatlandırılmaya, Sünnîlik içerisinde de olan Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'i sevmeye gibi birtakım anlayışların Şîliğe mâl edilmeye çalışıldığı görülmüştür. Safevî Şîliği'nin özellikle Anadolu'daki göçebe Türkmenleri etkilediğini söylemekle birlikte onların İmâmiyye Şîliğini tercih ettiğini kabul etmek pek mümkün görünmemektedir. **Anahtar Kelimeler:** İslam Mezhepleri Tarihi, Şîlik, Anadolu Selçuklu, İlhanlı, Osmanlı

The History of Amasya by Abdızade Huseyin Husameddin Yasar in the Context of Shiism in Anatolia

Abstract

In order to determine the influence of Shiism in Anatolia, it is necessary to know the religious and sectarian history of Anatolian Turkish history. In this context, Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar's History of Amasya contains various findings on the Shiite presence in Anatolia. In the work, the influence of Shiism in Anatolia is mentioned within the framework of the Anatolian Seljuk, Ilkhanid and Ottoman-Safavid relations. When we look at the information on Shiism in the work, it is mentioned that Shiism spread among the people during the Anatolian Seljuk Kılıçarslan I period (1092-1107), Shiism was declared an official sect during the Ilkhanid period (1304-1316), the mention of the names of the first three caliphs was banned in Anatolia, and Barak Baba, who won the affection of Olcaytu, invited people to Shiism. It is emphasized that Shiism began to spread in 904/1498 with the emergence of Sheikh Ismail in Iran and the influence of Persians who came to Amasya. In this period, Figânî İshâk Celebi's satires on the Shiites were read among the people and Shiites were angered. It is also stated that there was a bloody brawl between Sunnites and Shiites in Amasya due to discussions about the rijâl of Jamal

and Siffin. Hüseyin Hüsâmeddîn states that in 916/1510, Celal Halife and Zünnûn Halife, caliphs of Şah Kulu, revolted in the vicinity of Amasya and tried to openly invite everyone to Shiism. In this context, it is important to confirm the information on Shiism given in the History of Amasya from the referenced sources, compare it with related studies and subject it to evaluation. Although there is a lot of information about the influence of Shiism in Anatolia in Hüseyin Hüsâmeddîn's work, it has been observed that especially during the Ottoman-Safavid struggle, the Kızılbaş (Alevi) leaders who rebelled in Anatolia were linked to Shiism, and some understandings such as love for Hz. Ali and Ahl al-Bayt, which are also within Sunnism, were tried to be attributed to Shiism. Although we can say that Safavid Shiism influenced nomadic Turkmens especially in Anatolia, it is not possible to accept that they preferred Imamiyya Shiism.

Keywords: History of Islamic Sects, Shiism, Anatolian Seljuk, Ilkhanid, Ottoman

**SON DÖNEM OSMANLI KARADENİZİ'NDE YABANCI
SERMAYE YATIRIMI: AMASYA REJİ MÜDÜRLÜĞÜ (1883-
1923)**

Mustafa DAĞ*

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nun girişmiş olduğu borçlanma serüveni 1881 yılında Düyun-ı Umumiye İdaresi'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. İdarenin denetimine bırakılan Osmanlı tütünleri için 27 Mayıs 1883 yılında Reji Şirketi kurulmuştur. 15 Nisan 1884 tarihinde ülke genelinde örgütlendirilerek faaliyetlerine başlayan şirketin aktif olduğu önemli bölgelerinden olan Amasya sancağında 1883 ile 1925 yılları arasında Sivas Reji İdaresi'ne bağlı müdürlük olarak teşkilatlandırılmıştır. Amasya Reji Müdürlüğü'nün incelendiği bu çalışmanın temel amacı; müdürlüğün 42 yıllık tütün sektöründeki imtiyazını ele alarak müdürlük ve tütünle ilgili meydana gelen her türlü faaliyeti incelenerek sancağın ekonomisine ve sosyal yapısına olan etkilerini tespit etmek olmuştur. Bu çerçevede ilk etapta Amasya sancağının idari statüsü ile coğrafi sınırları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Daha sonra rejinin bölgedeki teşkilat ile kadro yapılanması hakkında bilgi aktarılmıştır. Son olarak müdürlüğün tütünü kontrol altına almak amacıyla hayata geçirmiş olduğu politikalar, bu politikaların müdürlük ile çiftçi, tüccar, tüketici ve mahalli yöneticilerle olan ilişkileri nasıl şekillendirdiğine değinilmiştir. Bu ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkan kaçakçılık faaliyetleri ile reji kolcularının tutumu ele alınmıştır. Tüm bu gelişmeler arşiv belgeleri ile salnamelere başvurularak gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Birincil kaynaklardan elde edilen bulgular araştırma-inceleme eserlerle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu tür kaynaklardan istifade edilerek

* Arş. Gör. Dr. Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mustafadag@harran.edu.tr

hazırlanan çalışmanın pek çok bulgusu mevcuttur. Bunlardan bazıları müdürlüğün sancakta tütün ekonomisinin tasviriyle ilgili önemli bir konuma sahip olduğu, bölgede muazzam bir teşkilat ve kalabalık bir kadro yapılmasına sahip olduğu, vilayetin istihdam politikasına ciddi katkılar sağladığı, idarenin uygulamalarından dolayı birçok kaçakçılık faaliyetinin gerçekleştirildiği ve kaçakçılarla ilgili adli süreçlerin işletildiği çıkarımı yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Ekonomisi, Reji Şirketi, Amasya, Tütün, Kaçakçılık

Foreign Capital Investment in the Latest Ottoman Black Sea: Amasya Regi Directorate (1883-1923)

Abstract

The debt adventure of the Ottoman Empire resulted in the establishment of the Public Debt Administration in 1881. The Reji Company was established on 27 May 1883 for the Ottoman tobacco products that were left under the control of the administration. The company, which was organized throughout the country and started its activities on April 15, 1884, was organized as a directorate under the Sivas Reji Administration between 1883 and 1925 in the Amasya sanjak, one of the important regions where it was active. The main purpose of this study, which examines Amasya Regiment Directorate; The aim of the study was to examine the 42-year privilege of the directorate in the tobacco sector and to examine all activities related to the directorate and tobacco and to determine their effects on the economy and social structure of the sanjak. In this context, in the first place, information was tried to be given about the administrative status and geographical borders of the Amasya sanjak. Then, information was given about the organization and staff structure of the director in the region. Finally, the policies implemented by the directorate to control tobacco and how these policies shape the relations between the directorate and farmers, merchants,

consumers and local administrators are mentioned. The smuggling activities that emerged due to these relations and the attitude of the reji guards were discussed. All these developments have been tried to be brought to light by consulting archive documents and yearbooks. The findings obtained from primary sources have been tried to be supported with research and review works. There are many findings of the study prepared using such sources. Some of these can be inferred that the directorate has an important position regarding the depiction of the tobacco economy in the sanjak, that it has an enormous organization and a large staff in the region, that it makes serious contributions to the employment policy of the province, that many smuggling activities are carried out due to the practices of the administration and that judicial processes are carried out regarding smugglers.

Keywords: Ottoman Economy, Regia Company, Amasya, Tobacco, Smuggling.

TURGUT ÖNAL'IN "GÖNÜL PENCEREMDEN AMASYA" ADLI ŞİİR KİTABI

Ece SERRİCAN KABALCI*

Öz

1947 yılında Amasya'da doğan, eğitim hayatını bu şehirde tamamlayan Turgut Önal; öğretmenlik mesleğinin dışında şair kimliğiyle de tanınan bir kişidir. Turgut Önal'ın; İzmir'de çıkan Dikili Ekin (Kültür-Sanat-Çevre) Dergisi'nde, Mersin'de çıkan Maki (Kültür-Sanat-Edebiyat) Dergisi'nde ve çeşitli yayın organlarında şiirleri yayımlanmıştır. Ayrıca Belirli Günler İçin Okul Şiirleri isimli kitabı; Bekle (2004) ve Gönül Pencereinden Amasya (2007) adlı şiir kitapları bulunmaktadır. Bu çalışmada; şairin, Amasya'nın doğal güzelliklerini ve kültürel zenginliklerini konu alan şiirlerinin toplandığı ve 2007 yılında yayımlanan Gönül Pencereinden Amasya adlı kitabında yer alan şiirler incelenmiştir. Turgut Önal, Gönül Pencereinden Amasya adlı şiir kitabında Amasya'nın panoramik manzarasını çizmiş, geçmiş yaşantıları anmış, ilim ve irfan sahibi kişileri hatırlatmıştır. Onun şiirleriyle okurlar Çakallar Bağı, Pirlar Parkı, Kral Mezarları, Ferhat Dağı, Hazeranlar Konağı, İpekköy, Harşena, Yukarı Türbe gibi yerlerde gezmiş, Amasya'nın sosyal hayatına dokunmuş ve tarihî güzellikleriyle tanışmıştır. "Amasya benim sevdam, Amasya benim tutkum, Amasya benim özüm." diyecek kadar memleketiyle özdeşleşen şair, bu şiirleri aracılığıyla Amasya'nın tüm güzellikleriyle tanınmasını ve tanıtılmasını hedeflemiştir. Bu çalışmada, Turgut Önal'ın şiirlerinde Amasya'yı hangi yönleriyle ele aldığı, hangi izlenimleri ön plana çıkardığı, hangi fiziki mekânlardan ve tarihî şahsiyetlerden bahsettiği araştırılmıştır. Elde edilen verilerin şiirlerde nasıl işlendiği örneklendirilmiş,

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, eceserrican@hotmail.com

Amasya'yı anlatan Şiirlerin anlam ve duygu dũnyası çözümlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda Turgut Önal'ın Gönöl Penceremden Amasya adlı kitabında yer alan Őiirlerle Amasya'nın hafızasını Şiir formunda somutlaştırdığı görölmüştür.

Anahtar kelimeler: Turgut Önal, Amasya, Şiir, Şehir.

Turgut Önal's Poetry Book Titled "Gönöl Penceremden Amasya"

Abstract

Turgut Önal, who was born in Amasya in 1947 and completed his education life in this city is also known as a poet apart from his teaching profession. Turgut Önal's poems were published in Dikili Ekin (Culture-Art-Environment) Magazine published in İzmir, in Maki (Culture-Art-Literature) Magazine published in Mersin and in various publications. In addition, he has a book titled Belirli Günler İçin Okul Şiirleri; and poetry books titled Bekle (2004) and Gönöl Penceremden Amasya (2007). In this study, poet's book titled Gönöl Penceremden Amasya where his poems about the natural beauties and cultural riches of Amasya were collected is examined. Turgut Önal drew the panoramic view of Amasya in his poetry book Gönöl Penceremden Amasya, reflected past lives, and commemorated people with knowledge and wisdom. Readers visited places such as akallar Bağı, Pirlar Parkı, Kral Mezarları, Ferhat Dağı, Hazeranlar Konağı, İpekköy, Harşena, Yukarı Türbe with his lines, touched the social life of Amasya and met with historical beauties of Amasya The poems collected in this book by the poet who identified with his hometown enough to say "Amasya is my love, Amasya is my passion, Amasya is my essence." aimed to get Amasya be known and be introduced with its all beauties. In this study, it was investigated in which aspects he dealt with Amasya, which impressions he brought to the fore, and which physical places and historical personalities he mentioned in his poems. It is exemplified that how the obtained data is

processed in poems, and the world of meaning and emotion of the poems describing Amasya was analyzed. As a result of the examination, it was seen that Turgut Önal embodied memory of Amasya in the form of poetry with the poems in his book Gönül Pencereinden Amasya.

Keywords: Turgut Önal, Amasya, Poem, City.

**EVKÂF-I HÜMAYÛN NEZARETİNİN TARİHÇE-İ TEŞKİLATI
VE NÜZZÂRIN TERACİM-İ AHVALİ'NİN GENEL BİR
DEĞERLENDİRMESİ**

Nesrin YILDIRIM*

Öz

Osmanlı müellifi, müverrih, âlim ve şair olarak bilinen Hüseyin Hüsameddin Yaşar, yaptığı ilmî çalışmalar ve kaleme aldığı eserler ile Türk dili, tarihi ve kültürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Eserlerini kaleme alırken çeşitli şehirlerden elde ettiği el yazmaları, kitabeler, vakfiyeler, mahkeme kayıtları ve mezar taşları gibi nice önemli kaynaklardan yararlanmıştır. Asrî mahlasıyla yazılarını kaleme alan ünlü âlimin Türk dilinin gelişmesinde de büyük yararı dokunduğu bilinmektedir. İlâveten çeşitli görevleri layıkıyla icra eden âlimin son vazifesi ise Evkaf Nezareti Kuyûd-ı Kadime Mütercimliğidir. Söz konusu görevi icra ederken Hal Tercümesi Encümen Başkanı Vakıf İslam Eserleri Müzesi İdare Meclisi Üyesi ve Vilayet Özel Kalem Müdürü İbn'ül-Emin Mahmud Kemal ile birlikte Evkaf-Hümayûn Nezaretinin Tarihçe-i Teşkilatı ve Nüzzarın Teracim-i Ahvali adlı eseri kaleme almışlardır. Söz konusu eser, 1335/ 1919 yılında İstanbul Evkaf-ı İslamiye Matbaasında basılmıştır. Bu ve bunun gibi birçok eserle Türk dili ve tarihinin gelişiminde büyük emeği olan Hüseyin Hüsameddin Yaşar 1934 yılında İstanbul Üniversitesinde akademik sahada da Türk dil ve tarihinin araştırılması maksadıyla bir kürsü açılmasını talep etmiş ise de Maarif Vekâletince reddedilmiştir. Ömrünü ilme adayan ünlü âlim Hüseyin Hüsameddin Yaşara 1939 yılında İstanbul' da vefat etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alîm, Müverrih, Şehir Tarihçiliği, Türkçülük.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, nesrin.yildirim1@hotmail.com

History Of Organization Of The Ministry Of Foundations And The Biographies Of Translators An Overview

Abstract

Hüseyin Hüsameddin Yaşar, known as an Ottoman author, historian, scholar, and poet, made significant contributions to the Turkish language, history, and culture through his scientific studies and written Works. He utilized various important sources such as manuscripts, inscriptions, endowment deeds, court records, and tombstones obtained from different cities while writing his works. He is also known to have played a significant role in the development of the Turkish language. Furthermore, the scholar, who fulfilled various duties, served as the Translator of Ancient Wells in the Ministry of Foundations. While performing this duty, together with Ibn'ül-Emin Mahmud Kemal, the Chairman of the Hal Translation Committee, a member of the Administration Board of the Foundation of Islamic Works, and the Director of the Provincial Private Office, they wrote the work History of the Organization of Foundations and the Biographies of Translators for the Ministry of Imperial Foundations. This work, which covers the establishment purpose, history, and content of foundations, which constitute the foundation of Islam and Turkish culture, and the institutionalization process of mutual assistance, was printed in 1335/1919 at the Istanbul Foundation of Islamic Works Printing House. The work consists of a total of 251 pages, with the first 37 pages being the historical section personally written by Hüseyin Hüsameddin Yaşar. The following pages provide information about the lives of 47 ministers who served in that position. Hüseyin Hüsameddin Yaşar, who contributed greatly to the development of the Turkish language and history through this and many other works, requested the establishment of a chair for the research of Turkish language and history at Istanbul University in 1934, but it was rejected by the Ministry of Education. The renowned scholar, who dedicated his life to knowledge, passed away in Istanbul in 1939.

Keywords: Scholar, Historian, Urban Historiography, Turkism.

AZERBAYCAN'DAN AMASYA'YA GÖÇ VE NEDENLERİ

Feride MİRİŞOVA*

Öz

Anadolu ile Azerbaycan arasında bin yılı aşkın süredir devam edegelen bir ilişki mevcuttur. Bu ilişki her dönemde dostluk, kardeşlik, Türk milletinin bölünmez bütünlüğü temelinde gelişmiş ve bugünlere gelmiştir. Anadolu'ya ilim öğrenmeye veya ilim yaymaya pek çok alimin 1200'lü yıllardan beri bazen ticaret, bazan sanat, bazan edebiyat, bazen zorunlu göç olarak bu akın devam etmiştir. Anadolu'da özellikle Amasya, Azerbaycan Türklerinin merkezi olagelmıştır. 1300'lü yıllarda Amasya'da yaşayan ve Amasya'nın manevi liderlerinden olan Pir Sücaeddin İlyas Azerbaycan'da eğitim almış bir alim olarak, bu ilişkilerin ilk örneğini vermiştir. 1800'lü yıllarda mutasavvıf alim İsmail Siraceddin Şirvani ile Azerbaycan Amasya gönül köprüsü artık kader köprüsü karakterine bürünmüştür. Rus işgalindeki Azerbaycan'ın pek çok ferdi İsmail Şirvani'yi takip ederek hicret etmiş ve Amasya'da kendisine yeni bir hayat kurabilmiştir. 1870'lerde ise İsmail Şirvani'ni öğrencisi ünlü şair ve mutasavvıf Mir Hamza Nigari ile yeni bir göç olgusu ortaya çıkmış, yine önemli ölçüde Azerbaycan Türkü Amasya'ya hicret etmiştir. Amasya'nın çok tercih edilen bir merkez olmasının sebebi bu iki değerli şahsiyettir. 1900'lerde ise son bir göç dalgası meydana gelmiş yine Amasya bu göçlere yurtluk yapmıştır. Bu göçlerin ana nedeni Rusya'nın Azerbaycan'ı işgal etmesinin ardından bölgede uyguladığı sömürger politikasıdır. Şu anda 40-50 bin Azerbaycan Türkünün yaşadığı Amasya, adeta Azerbaycan'ın bir şehri gibi hissetmektedir. Araştırmanın amacı: Azerbaycan'dan Amasya'ya edilen göçler ve yaşam araştırmaktır.

* Öğr. Gör. Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü, fmirisova@mail.ru.

Yöntem: Araştırmada konu üzerinde hazırlanmış akademik makaleler, kitaplar ve bilimsel bilgilerden yararlanarak literatür taraması oluşturulmuş, betimsel analiz yöntemi ile tanımlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Amasya, Göç, Anadolu, Tarih

Azerbaijani Turks Living in Amasya

Abstract

There is an ongoing relationship between Anatolia and Azerbaijan for more than a thousand years. This relationship developed based on friendship, brotherhood and the indivisible unity of the Turkish nation in every period and has reached today. The current situation, which we will describe as the Azerbaijan-Turkey bridge of hearts, has reached a solid foundation and has become a unity of destiny.

Since the 1200s, when many scholars came to Anatolia to learn or spread knowledge, this influx has continued, sometimes as trade, sometimes as art, sometimes as literature, sometimes as forced migration. In Anatolia, especially Amasya, has been the center of the Azerbaijani Turks. Pir Sücaeddin İlyas, who lived in Amasya in the 1300s and was one of the spiritual leaders of Amasya, as a scholar educated in Azerbaijan, gave the first example of these relations. In the 1800s, the bridge of the heart of Azerbaijan Amasya, with the Sufi scholar İsmail Siraceddin Şirvani, has now assumed the character of a bridge of destiny. Many individuals of Azerbaijan, under Russian occupation, migrated by following İsmail Şirvani and could establish a new life for themselves in Amasya. In the 1870s, a new immigration phenomenon emerged with the famous poet and Sufi Mir Hamza Nigari, a student of İsmail Şirvani, and a significant number of Azerbaijani Turks migrated to Amasya. These two valuable personalities are the reason Amasya is a very preferred center. In the 1900s, a last wave of migration occurred, and Amasya became a homeland for

these migrations. The main reason for these migrations is the colonial policy implemented by Russia in the region after the occupation of Azerbaijan. Amasya, where 40-50 thousand Azerbaijani Turks live, almost feels like a city of Azerbaijan.

Purpose of the research: To investigate the Migration from Azerbaijan to Amasya and its reasons. **Method:** In the research, a literature review was created by using academic articles, books, and scientific information.

Keywords: Azerbaijan, Amasya, Migration, Anatolia, history

AYŞE HUBBÎ HATUN'UN HURŞİD Ü CEMŞİD'İNDE MESNEVİ DIŞI NAZIM BİÇİMLERİYLE YAZILMIŞ ŞİİRLERİN KAYNAKLARI

Ömer ARSLAN*

Öz

Türk edebiyatının önde gelen kadın kalemlerinden Amasyalı Ayşe Hubbî Hatun, XVI. yüzyıl edebiyatında himaye faaliyetleri ile de etkili olmuş çok yönlü bir isimdir; tezkirelerde övgüyle anılmasına rağmen son yıllara kadar ele geçirilememiş eseri Hurşîd ü Cemşîd de mesnevi literatürü içinde önemli bir yer tutmaktadır. Hubbî'nin Hurşîd ü Cemşîd'i içerdiği gazeller başta olmak üzere, kaside, musammat, rubai, kıta ve nazımlar göz önüne alındığında nazım biçimi çeşitliliği itibarıyla da zengin bir repertuvar sunmaktadır. Hurşîd ü Cemşîd'in romans mahiyetindeki esas hikâyesinin akışına göre aktarılan bu şiirler, metni monotonluktan kurtarmak yanında hem arz-ı hâl yoluyla kahramanların sesli birer portresini çizmek hem de müellife sanatını göstermek üzere zemin sunarak hikâyenin de önüne geçen estetik değer taşımaktadırlar. Kaynak eser olan, Sâvecî'nin Cemşîd ü Hurşîd'ini tercüme ederken telifi tasarruflarda bulunan Hubbî, eserinin tahkiye dışı kısımları için farklı nazım biçimleriyle yazdığı şiirlerde kendi söyleyişle özgünlüğü aramış, yer yer de farklı şairleri tanzir ederek geleneksel bir tavır göstermiştir. Sâvecî'nin eseri ve onun tercüme olan Cemşîd ü Hurşîd mesnevilerinin yanı sıra Hubbî'nin kaynakları arasında bazı Türk, Fars ve Arap şairlerinin de yer alması; farklı şairlerin divanlarında yer alan gazellerin model kabul edilerek bu müstakil eser içinde tanziri, deyimler ve meseller başta olmak üzere söz varlığının ortak kullanımı gibi etkileşimler Hubbî'nin eserinin dikkat çekici özelliklerindedir.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, omer.arslan@istanbul.edu.tr

Bu bildiride, söz konusu eser içindeki mesnevi dışı nazım biçimlerinin kaynakları çerçevesinde Hubbî'nin tercüme, tanzir, tetebbu usulü incelenecek ve bu nazım biçimlerinin Hurşîd ü Cemşîd'e kattığı özgünlük değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hubbî, Hurşîd ü Cemşîd, Tercüme, Tetebbu, Nazire

Intertextual Sources of Poems Composed in Verse Forms Other than Mathnawî in Ayşe Hubbî Hatun's Hurşîd ü Cemşîd

Abstract

Ayşe Hubbî of Amasya is one of the leading female writers of Turkish literature. She is a versatile literary person who was also influential with her patronage activities in the sixteenth-century art circles. Her work Hurşîd ü Cemşîd, which had not been explored academically until recent years despite being praised in classical poet biographies, also holds an important place in mathnawî literature. Hubbî's Hurşîd ü Cemşîd offers a rich repertoire in terms of the variety of verse forms, especially the ghazals it contains, as well as a long qasida, musammats, rubais, stanzas, and verses. These poems, which are chanted according to the flow of Hurşîd ü Cemşîd's main story, which is a romance, not only save the text from narrative monotony but also have an aesthetic value that surpasses the story by providing a basis for both drawing audible portraits of the heroes by confiding with poems and showing the poet's skill in literary arts. Hubbî, who made her own unique translation choices while translating Sâvecî's Cemşîd ü Hurşîd, which is the source work, sought originality in her own poetical style in lyrical poems, and she wrote poems in response to the poems of famous Turkish and Persian poets. In addition to Sâvecî's work and its translations of this work, Hubbî's sources also include different Turkish, Persian, and Arab poets. Intertextual features such as taking a ghazal in another poet's diwan as a model and writing poems in response to it within her book, and the use of quotes and

common vocabulary, especially idioms and parables, are among the remarkable features of Hubbî's work. In this paper, Hubbî's translation, writing poetry in response, poetry practice, and imitation style will be examined within the framework of the lyrical verse forms in the work in question, and the originality that these verse forms add to Hurşîd ü Cemşîd will be evaluated.

Keywords: Hubbî, Hurşîd ü Cemşîd, Translation, Poetry in response, Imitation

AZERBAYCAN VE TÜRKİYE'NİN AMASYA İLİNDEKİ ZURNA- DAVUL İLE İLGİLİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

Elçin GALİBOĞLU*

Öz

Azerbaycan müziğinin çağı eski olduğu kadar eşsizdir, insanlığa uygun, yeri doldurulamaz ve modernliğe uygundur. İnsan toplumları sürekli yenilik ve gelişimin bir ifadesi olarak yaratılmıştır. Hayata karşı tutumdaki özgünlük talebi, insanların manevi referanslarının karşı konulamazlığından kaynaklanmaktadır. Sıraladığımız bu güzellikler doğal olarak kardeş Türkiye'nin müziğinde de zengin bir şekilde kendini gösteriyor. Makalede Azerbaycan ve Türkiye'nin Amasya ilinde zurna-davullarla ilgili benzerlikler ve farklılıklar araştırılıyor. Ünlü ustad Kalvali Ali Dede'nin (1874-1960), modern Azerbaycan'da zurna - balaban sanatının gelişmesinde özel hizmetleri vardır. Üstadın adı, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ilk yarısında profesyonel müzikin önde gelen temsilcileri arasında yer aldı. Zurna yaratıcılığının iki ana yönü vardır: muhteşem dövüşkenlik ve haray yeteneği. Üstadın ünlü zurna müzikleri şunlardır: “Hayvagülü”, “Alçagülü”, “Koroğlu davulu”, “Gahramani”, “İnnabi”, “Afruze”, “Yasemeni”... 70'in üzerinde zurna-balaban şarkısı besteledi, günümüzde bunlar Azerbaycan düğünlerinin dekorasyonudur. Elbette, kadimden gelen çoksaylı Azerbaycan-türk zurna müzikleri de vardır. Ayrıca Azerbaycan düğünlerinde davul ustalarının yeri konusunda görüşlerin paylaşılmasına da yer verilmiştir. 1918 yılında Azerbaycan'ın tarihi topraklarında kurulan Ermenistan adlı ülkede, 1988'deki son tehciye kadar yaşayan soydaşlarımız, düğün adetleri de dahil olmak üzere bölgede Türk ruhunun pek çok geleneğini yaşattılar. Düğünlerde davula eşlik eden en önemli çalgı zurnadır.

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Folklor Enstitüsü, elcin.galiboglu@gmail.com

Makalede bununla ilgili müzik örnekleri ("Kaleden Kaleye", "Asker çocuk", "Alagülbendi", "Ağbaba yallısı" vb.) üzerinde durulmaktadır. Katılımcıların halay çekerek oynaması, şarkının sözlerini yüksek sesle söylemesi ve coşkulu ruhun devamı dikkat çekiyor. Gerçekler gösteriyor ki, Türkiye'nin farklı bölgelerinde, özellikle Amasya'da, zurna ve davulların boyutları Azerbaycan'dakilerden farklı olsa da, ruhu doğal olarak aynıdır. Müzik, zurnanın coşkusunu ve ruhun ihtişamını güzel bir şekilde ifade eder. Davul gerçekten bu ihtişamı tamamlıyor. Makalede Azerbaycan ve Türkiye'nin Amasya ilindeki düğünlerde zurna-davul ile ilgili benzerlikler ve farklılıklar araştırılarak gerekli bilimsel çıkarımlarda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan zurna sanatı, Azerbaycan davulu, zurna melodisi – dövüşkenlik ve haray yeteneği, Azerbaycan ve Türkiye'nin Amasya ilindeki zurna-davul ile ilgili benzerlikler ve farklılıklar

Similarities and Differences Regarding the Zurna-Drum in Azerbaijan and Türkiye's Amasya Province

Abstract

The era of Azerbaijani music is as unique as it is ancient, suitable for humanity, irreplaceable, and suitable for modernity. Human societies were created as an expression of constant innovation and development. The demand for originality in attitude towards life arises from the irresistibility of people's spiritual references. Naturally, these beauties that we have listed also show themselves richly in the music of our sister Türkiye. The article investigates the similarities and differences regarding zurna-drums in Azerbaijan and Türkiye's Amasya province. The famous Kalvali Ali Dede (1874-1960) had special services in the development of the art of zurna in modern Azerbaijan. The name of the master was among the leading representatives of professional music at the end of the 19th century and the first half of the 20th century. Zurna

creativity has two main aspects: great combativeness and haray ability. The famous zurna music of the master are: "Hayvagülü", "Alçagülü", "Koroğlu drum", "Gahramani", "İnnabi", "Afruze", "Yasemeni"... He composed more than 70 zurna-balaban songs, today these are Azerbaijani songs. It is the decoration of their wedding. Of course, there are also many Azerbaijani-Turkish zurna music coming from ancient times. It also includes sharing opinions on the place of drum masters in Azerbaijani weddings. Our compatriots, who lived in the country called Armenia, which was founded in the historical lands of Azerbaijan in 1918, until the last deportation in 1988, kept many traditions of the Turkish spirit in the region, including wedding customs. The most important instrument accompanying the drum at weddings is the zurna. The article focuses on musical examples ("Kaleden Kaleye" (From Castle to Castle), "Soldier Child", "Alagülbendi" etc.). The participants dance halay and sing the lyrics of the song out loud and the continuation of the enthusiastic spirit attracts attention. The facts show that although the sizes of zurna and drums in different regions of Türkiye, especially in Amasya, differ from those in Azerbaijan, their spirit is naturally the same. Music beautifully expresses the enthusiasm of the pipes and the magnificence of the soul. The drums really complete this magnificence. In the article, the necessary scientific inferences are made by investigating the similarities and differences regarding the flute and drum in weddings in Azerbaijan and Türkiye's Amasya province.

Keywords: Azerbaijani zurna art, Azerbaijani drum, zurna melody – martial arts and haray ability, similarities and differences regarding zurna-drum in Azerbaijan and Amasya province of Türkiye

MİR HAMZA NİGARİ ÖĞRETİLERİ KARAPAPAKLAR VE MEYHANE GELENEĞİ

Faruk TORUNOĞLU*

Öz

“Sana Kur’an demese ben sana insan demezem” diyen Mir Hamza Nigari geneli sürgünde geçmiş bir hayat yaşamıştır. Mir Hamza Nigari’nin bir Nakşibendî şeyhi olarak anılsa da aslında yaşam tarzı ve öğretisi olarak kendine has biridir. Ama Hamza Nigari’yi asıl özgün kılan olay doğum yeri olan Karabağ ve kısa bir dönem yaşadığı Ahıska’dır. Bu bölgede yaşayan Karapapak Türkleri Hamza Nigari’den etkilenerek onun müridi olmuşlardır. Bu müridler Terekeme Semahı veya Karapapak Semahı olarak bilinen Meyhane kültürü ile döneme farklı bir ibadet yorumu getirmişlerdir. Bu ibadete biz bir Tekke ayini usulüde diyebiliriz. Mir Hamza Nigari Karapapak’ların Anadolu’da yaşadığı coğrafyayı da etkilemişler. Hamza Nigari’nin peşinden giden Karapapaklar ibadetlerinde onun divanlarını söylemişlerdir. Mir Hamza Nigari’nin eserleri kadar bu kendine özgü meyhane kültüründe çok önemlidir. Kafkaslardan Kars’a, Erzurum’a, Sivas’a Amasya’ya ve Samsun’a uzanan bir yol öyküsü sürgün ve savaş hikâyelerinin de yer aldığı bir hayat olan Hamza Nigari Hazretlerinin öyküsü kendisinin bu dünyadan göçmesi ile bitmemiştir. Yanındaki müritlerinden bazılarını Karapapakların yaşadığı coğrafyalara göndererek buralarda Ocaklar kurdurmuştur. Bu ocaklar Meyhane Kültürü olarak ilk defa Azerbaycan’da görülmüştür ve Karapapak Türkleri tarafından benimsenmiştir. Pir Müritler tarafından divan ve gazelleri ocak olmayan Karapapak Köylerinde de anlatılmış ve ibadetler edilmiştir. Baskılara rağmen uzun süre devam

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi, tarihciomak@gmail.com

eden kendilerine özgü ibadetleri 1990'lı yıllardan sonra unutulmaya yüz tutmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Esbâb-ı Vürûd, Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, Buhârî, Kâmil Miras.

Mir Hamza Nigari Teachings: Karapapaks and the Tavern Tradition

Abstract

Mir Hamza Nigari, who said "I won't call you a human if you don't know the Quran," has lived a life mostly in exile. Although Mir Hamza Nigari is known as a Naqshbandi sheikh, he is actually unique in his lifestyle and teachings. But what makes Hamza Nigari truly unique is his birthplace, Karabakh, and his brief period of living in Ahiska. The Karapapak Turks living in this region became influenced by Hamza Nigari and became his disciples. These disciples brought a different interpretation of worship to the era with the tavern culture known as Terekeme Semah or Karapapak Semah. We can also call this worship a Tekke ritual. Mir Hamza Nigari also influenced the geography where the Karapapaks lived in Anatolia. The Karapapaks who followed in the footsteps of Mir Hamza Nigari recited his divans in their worship. The unique tavern culture is also as important as the works of Mir Hamza Nigari. A journey story that extends from the Caucasus to Kars, Erzurum, Sivas, Amasya, and Samsun, including exile and war stories, the story of Hamza Nigari Hazretleri did not end with his departure from this world. He sent some of his disciples to the regions where the Karapapaks lived and established centers there. These centers, known as "ocak," were first seen in Azerbaijan as the tavern culture and were adopted by the Karapapak Turks. The divans and gazelles of Pir Disciples were also recited and worshiped in Karapapak villages without taverns. Despite the oppressions, their unique worship continued for a long time, but it began to be forgotten after the 1990s.

Keywords: Nigari, Karapapak, Meyhane, Disciple.

**HALİMÎ'NİN AMASYA BEYAZIT KÜTÜPHANESİ 138/02 NO
İLE KAYITLI RİSÂLE Fİ'N-NAHV ADLI ESERİ VE
DEĞERLENDİRMESİ**

İbrahim EKİCİ*

Öz

Amasya XVI. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı devletinin müstakbel yöneticileri olacak olan şehzâdelerin devlet tecrübesi kazanmak için gönderildikleri önemli bir sancak merkeziydi. Bu sebeple şehir, şehzâdeler şehri olarak anılmaktadır. Selçuklu devleti de dikkate alındığında daha erken dönemlerden beri şehrin bir kültür merkezi olma vasfını da hâiz olduğu görülmektedir. Osmanlı devleti döneminde bir şehzâde şehri hüviyetine bürünmesi şehrin bu vasfını geliştirmiş ve şehirde birçok ilim ve sanat erbabı yetişmiştir. Bizzat şehzâde sarayının bu tür faaliyetlere mekân olduğu bilinmektedir. Dönemin aslî ilim merkezlerini oluşturan medreseler bakımından ele alındığında şehrin bu bakımdan oldukça zengin olduğu görülmektedir. Zira XVI. yüzyılın başında şehirde on (10) medrese bulunmaktaydı. Medreselerde her ne kadar pozitif bilimlerin de okutulduğu bilinmekle beraber temel eğitim müfredâtını İslâmî ilimlerin oluşturduğu mâlumdur. İslâmî ilimler söz konusu edildiğinde Arap Dilinin taşıdığı önem de izahtan vârestedir. İşte bu bağlamda biz bu bildirimizde Amasya Beyazıt Kütüphanesi'nde 138/02 no ile kayıtlı olan Halîmî'ye ait Risâle fi'n-nahv adlı muhtasar nahiv eserini sunmaya çalışacağız. Kütüphanede risâlenin farklı nüshaları bulunmakla beraber biz kayıt nosu verilen ilgili nüshadaki 6b-9b varakları arasında bulunan yazmayı incelememize esas aldık. Bu haliyle nahvin oldukça öz olarak verilmeye çalışıldığı bir çalışma görüntüsü vermektedir. Biz, nahvin oldukça temel meselelerini öz

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, rbd6676@gmail.com, ORCID ID: 0000 0001 5016 6832

olarak veren bu risaleyi sunma yanında onun hem Arap dili açısından hem de şehirde, döneminde taşıyor olabileceği önemi üzerinde durmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Beyazıt Kütüphanesi, Arap Dili, Halîmî, Risâle fi'n-nahv

**Halîmî's Work Named Risale Fi'n-Nahv and its Evaluation
Registered in Amasya Beyazıt Library with No 138/02**

Abstract

Amasya it was an important sanjak center where the princes who would be the future rulers of the Ottoman Empire until the mid-16th century were sent to gain state experience. For this reason the city is known as the city of princes. Considering the Seljuk State it is seen that the city has been a cultural center since the early periods. The city's transformation into a city of princes during the Ottoman Empire improve this quality and many scholars and artist were educated in the city. It is known that the prince's palace itself was the venue for such activities. Considering the madrasahs that constituted the main science centers of the period it is seen that the city was quite rich in this respect. Because. at the beginning of the 16th century there were ten (10) madrasahs in the city. Although it is known that positive sciences are also taught in madrasahs it is known that the basic education curriculum consists of Islamic sciences. When it comes to Islamic sciences the importance of the Arabic Languages is beyond explanation. In this context in this paper we will try to present the concise grammar work called Risâle fi'n-nahv by Halîmî, registered under number 138/02 in Amasya Beyazıt Library. Although there are different copies of the treatise in the library we based our analysis on the manuscript found between pages 6b-9b in the relevant copy whose registration number was given. In this form it gives the appearance of work in which an attempt is made to present the syntax in a very concise manner. In addition to presenting this treatise which briefly outlines the basic

issues of the nahw we will try to emphasize the importance it may have had both in terms of the Arabic language and islamic educations in the city during its period.

Keywords: Amasya, Library of Beyazıt, Arabic Language, Halîmî, Risale fi'n-nahv

AMASYA'DAN DERLENEN EFSANELERİN BASCOM'UN İŞLEVSEL KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ

Türkan ÇELİK*

Öz

Binlerce yıllık geçmişi itibarıyla Karadeniz Bölgesinin kadim yerleşim yerlerinden biri olan, Osmanlı Devleti döneminde pek çok şehzade yetiştirmesi hasebiyle “şehzadeler şehri” namıyla bilinen Amasya, kuşaktan kuşağa aktarılagelen efsaneleri ile de tanınmaktadır. Efsane, toplumsal belleğin ürünü olan halk anlatılarından ve kültürün diğer kuşaklara nakledilmesinde büyük önem taşır. Aynı zamanda birey ve toplum için önemli işlevlere sahiptir. Zira her folklorik unsur, bir veya birden fazla ihtiyaca yönelik olarak ortaya çıkar. Efsaneler de bu maksatla meydana gelmiş, zaman içerisinde sosyal yapıya ve ihtiyaçlara göre şekillenerek yeni işlevler kazanmıştır. Şüphesiz icra bağlamında kazandıkları işlevleri de göz ardı etmemek gerekir. Efsaneler, her icracıya ve dinleyici kitlesine, hatta icranın gerçekleştiği mekân, zaman gibi koşullara göre yeniden yaratılır. Bu yaratım sürecinde efsaneler, bağlama uygun yararlıklar göstermektedir. Efsaneler, işlevini yerine getirmede oldukça etkilidir; çünkü anlatılan olayın gerçekliğine inanılması anlatının yaptırım gücünü artırmaktadır. Çalışmamızın amacı derleme yöntemi ile Amasya efsanelerini tespit edip Bascom'un belirlediği, genel olarak kabul gören folklorun işlevsel özellikleri içerisinde değerlendirmektir. Bu bağlamda elde edilen veriler şu şekildedir: Bascom'a göre folklorun işlevlerinden ilki hoşça zaman geçirme, eğlenme ve eğlendirme; ancak şunu da unutmamak gerekir ki efsaneler; eğlendirirken bir yandan da ders vermeyi, düşündürmeyi, toplumsal meselelere dikkat çekmeyi amaçlar. Efsaneler icraları sırasında

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, turkancelik@karabuk.edu.tr

kullanılan taklitler, ses tonu değişiklikleri, jest ve mimiklerle hoş bir etki bırakan, eğlendirici anlatılar hâline gelebilmektedir. Yapılan inceleme neticesinde görülmüştür ki Amasya'da bazı efsaneler; bu işlevi yerine getirmektedir. Folklorun ikinci işlevi; değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek vermesidir. İncelediğimiz Amasya efsanelerinde iyilik yapma, kutsal yerlere, vatana ve değerlere sahip çıkma gibi töreler korunup desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla toplumsal normlara uymayan efsane kahramanlarının cezalandırılması ya da örnek davranışta bulunanların ödüllendirilmesi yoluyla dinleyiciler, toplumca tasvip edilen yöne sevk edilmektedir. Halk biliminin Bascom'un belirlediği işlevlerinden biri de toplumun ve bireylerin halk bilimi ürünleri aracılığıyla eğitilmeleri, böylece kültürün nesiller arasında aktarımının sağlanabilmesidir. Amasya'da efsaneler; kültürel kodların, mitolojik unsurların, Türk toplumunun millî değerlerinin, doğaya sahip çıkma ve ekolojik düzeni korumaya yönelik duyarlılığın ve benzeri hasletlerin yeni nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Halk biliminin Bascom'un belirlediği son işlevi ise toplumsal ve kişisel baskılardan kaçıp kurtulmaktır. Amasya efsanelerinde, sosyal davranış kalıplarına göre hareket eden bireylerin topluma uyumlu kabul edilecekleri, bu kabul görme sayesinde de üzerlerindeki baskının kalkacağı yolunda bir mesaj verilmektedir. Sonuç olarak Amasya'dan derlenen efsaneler, Bascom'un İşlevsel Kuramına göre incelendiğinde folklorun işlevlerinin dördünü de yerine getiren farklı örnekler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Efsane, Bascom, İşlevsel Kuram

Examination of Legends Compiled from Amasya According to Bascom's Functional Theory

Abstract

Amasya, one of the ancient settlements of the Black Sea Region with its thousands of years of history and known as the "city of princes" because it raised many princes during

the Ottoman Empire, is also known for its legends passed down from generation to generation. Legend is one of the folk narratives that are the product of social memory and is of great importance in transmitting culture to other generations. It also has important functions for the individual and society. Because every folkloric element emerges to meet one or more needs. Legends were created for this purpose, and over time, they were shaped according to the social structure and needs and gained new functions. Undoubtedly, the functions they acquire in the context of enforcement should not be ignored. Legends are recreated for each performer and audience, and even according to the conditions such as the place and time in which the performance takes place. In this creation process, legends show benefits appropriate to the context. Legends are very effective in fulfilling their function; Because believing in the reality of the event described increases the sanctioning power of the narrative. The aim of our study is to identify the Amasya legends with the compilation method and evaluate them within the functional characteristics of generally accepted folklore determined by Bascom. The data obtained in this context are as follows: According to Bascom, the first function of folklore is to have a good time, have fun and entertain; However, it should not be forgotten that legends; While entertaining, it also aims to teach a lesson, make people think, and draw attention to social issues. Legends can become entertaining narratives that leave a pleasant impression with the imitations, tone of voice, gestures and facial expressions used during their performance. As a result of the examination, it was seen that some legends in Amasya; It fulfills this function. The second function of folklore is; It supports values, social institutions and customs. In the Amasya legends we have examined, customs such as doing good and protecting sacred places, homeland and values are tried to be protected and supported. For this purpose, the audience is directed in the socially approved direction by punishing the legendary heroes who do not comply with social norms or rewarding

those who behave in an exemplary manner. One of the functions of folklore determined by Bascom is the education of society and individuals through folklore products, thus ensuring the transfer of culture between generations. Legends in Amasya; It has an important place in transferring cultural codes, mythological elements, national values of the Turkish society, sensitivity to protecting nature and protecting the ecological order, and similar traits to new generations. The last function of folklore identified by Bascom is to escape from social and personal pressures. In Amasya legends, a message is given that individuals who act according to social behavior patterns will be accepted as compatible with society, and thanks to this acceptance, the pressure on them will be removed. As a result, when the legends compiled from Amasya were examined according to Bascom's Functional Theory, different examples that fulfill all four of the functions of folklore were identified.

Keywords: Amasya, Legend, Bascom, Functional Theory

HİMAYE İLİŞKİLERİNDE NÜFUZ SAHİBİ BİR ŞAİRE: AYŞE HUBBÎ HATUN

Yasemin KARAKUŞ*

Öz

Klasik Türk edebiyatı tarihi ve metinleri incelendiğinde bu sahada eser kaleme almış kadın şairlerin, erkek şairlere nispeten son derece az sayıda olduğu görülmektedir. Amasyalı Ayşe Hubbî Hatun, Türk edebiyatının dikkate değer ve büyük önemi haiz kadın şairlerindendir. Nüfuzlu bir aileden gelmesinin etkisiyle küçük yaştan itibaren saray erkânına yakın olan Hubbî Hatun, II. Selim ile birlikte büyümüş, III. Murad'a musahibelik etmiş, saray çevresinde ve diğer şairler arasında prestijli bir konuma sahip olmuştur. Başta kendi dönemi olan XVI. yüzyıl olmak üzere kendisinden hemen daima övgüyle bahsedilen ve "merdâne" söyleyişine vurgu yapılan Ayşe Hubbî Hatun'un kaynaklarda erkek şairlerle mukayese edildiği ve diğer kadın şairlerden üstün tutulduğu görülmektedir. Hubbî Hatun, Türk edebiyatı tarihinde şairlik yönünün yanı sıra himaye ilişkileri bağlamında hami sıfatıyla da var olmuş bir isimdir. Saraya iletilecek talepler konusunda aracı pozisyonunda görülmesi, kendisine kasideler sunulması, damadı Vusûlî Çelebi'nin onun adı ile anılması gibi hususlar bu durumun sarih bir şekilde görüldüğü örneklerdir. Yaşadığı dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda Hubbî Hatun'un bir kadın olarak böylesine etkin bir pozisyonda olması dikkate değer bir husustur. Bu çalışmada, hayatı hakkında kaynaklardan elde edilen veriler ışığında, Hubbî Hatun'un diğer kadın şairler arasındaki yeri tespit edilmeye çalışılacak, nüfuz sahibi bir hami olması yönü XVI. yüzyıl himaye ilişkileri çerçevesinde ele alınacaktır.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yasemin.karakus@istanbul.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Hubbî Hatun, Himaye ilişkileri, XVI. Yüzyıl

An Influential Poetess in Patronage Relations: Ayşe Hubbî Hatun

Abstract

Examining the texts and history of classical Turkish literature reveals that, in comparison to male poets, the number of female poets who wrote in this field is incredibly limited. Ayşe Hubbî Hatun from Amasya is regarded as one of the remarkable and important female poets of Turkish literature. Due to coming from an influential family, Hubbî Hatun was close to the palace officials from a young age. He grew up with Selim II, served as Murad III's companion and had a prestigious position in the palace and among other poets.

It is seen that Ayşe Hubbî Hatun was almost always mentioned with praise, -especially her own period, the 16th century- and whose "mannish" voice was emphasized, compared with male poets and considered superior to other female poets in the sources. Hubbî Hatun is a name that has existed in the history of Turkish literature not only as a poetess but also as a patron in the context of patronage relations. Things such as her being considered as an intermediary regarding the demands to be forwarded to the palace, qasidas being presented to her, and her son-in-law Vusûlî Çelebi being mentioned with her name are examples where this situation is clearly seen. Considering the conditions of the period in which she lived, it is remarkable that Hubbî Hatun was in such an influential position as a woman. In this work, based on the information gleaned from sources about her life, the position of Hubbî Hatun among other female poets will be attempted to be ascertained, and her prominence as a patron will be discussed within the framework of 16th century patronage relationships.

Keywords: Hubbî Hatun, Patronage Relations, 16th Century

19. YÜZYILDA AMASYA'DA AÇILAN İPTİDAİ MEKTEPLERİ

Öznur ATALAN*

Öz

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda pek çok yenileşme faaliyetleri art arda yapılmıştır. Yapılan yenileşme faaliyetlerinin yoğun olarak tesis edildiği alan ise eğitim olmuştur. Bu yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin eğitim kurumlarını ilkokul düzeyinde eğitim veren sıbyan mektepleri ve medreseler oluşturmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında bu eğitim kurumlarında yetişen öğrencilerin devlet kurumlarında görev almaları sorun teşkil etmezken, zamanla buradan verilen eğitim ile mezun olan kişilerin çağın gerektiği düzeyde eğitim almadığı anlaşılmış dolayısıyla devlet kurumlarında daha modern düzeyde eğitim alarak yetişen memurların olması gerektiği mevzuu belirlemiştir. Bu eksiklik ve ihtiyaç ise Sultan II. Mahmud döneminde ortaya çıkmıştır. Sultan II. Mahmud, saltanatında gerçekleştirmek istediği reformları uygulayacak ve onları yaşama geçirecek yeterli düzeyde eğitim almış kişilerin yetişmesine yönelik eğitim kurumlarının açılmasını sağlamıştır. Sultan II. Mahmud ile başlayan eğitimde yenileşme faaliyetleri Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz dönemlerinde de devam etmiştir. Sultan Abdülaziz'in saltanatında eğitimde verimliliği artırmak ve çağa uygun seviyede daha modern bir eğitim vermek amacıyla 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkarılmıştır. Çıkarılan bu nizamname ile Osmanlı Devleti'nde batı tarzında eğitim veren ilkokullar açılmaya başlanmış ve bu mekteplerin ismi "İptidai Mektepleri" olarak adlandırılmıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde ise İptidai Mektepleri'nin sayısı hızla artmıştır. Amasya'da ilk İptidai Mektebi Amasya Sancağı dâhilinde 1882 -1887

---

* Doktora Öğrencisi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, oznuratalan1@gmail.com

yılları arasında açılmıştır. Açılan yeni mekteplerinin sayısında zamanla artış gözlenmiş ve 1882-1887 yılları arasında mekteplerin sayısı 10'a ulaşmıştır. Yapılan bu çalışmada Amasya Sancağı'nda açılan İptidai Mektepleri'nin açılış tarihleri, mekteplere alınan öğrenci sayıları, mekteplerde okutulan dersler ve sene sonu yapılan İmtihan Cetvelleri'nde alınan notlara yer verilmiştir. Çalışmada arşiv belgeleri ile bahse konu olan iptidai mektepleri hakkında yapılan çalışmalardan istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Sultan II. Mahmud, Sultan Abdülhamid, Amasya Sancağı, Mektep.

Primary Schools Opened in Amasya in the 19th Century

Abstract

Many reformist activities were carried out successively in the Ottoman Empire in the 19th century. The area where reformist activities were carried out intensively was education. Until this century, the educational institutions of the Ottoman Empire consisted of primary schools and "madrassa"s providing education at primary school level. While in the early days of the Ottoman Empire, it was not a problem for students educated in these educational institutions to work in state institutions. Over time, it was understood that the people who graduated from these institutions did not receive the education at the required level of the age. So, the issue emerged that there should be civil servants trained with more modern education in state institutions. This deficiency and need emerged in the era of Sultan II. Mahmud. Sultan II. Mahmud ensured the opening of educational institutions to train sufficiently educated people who would implement the reforms he wanted to realize during his reign. Reformist activities in education, which started with Sultan II. Mahmud, continued during the periods of Sultan Abdulmecid and Sultan Abdulaziz. The Maarif-i Umumiye Regulation dated 1869 was issued in order to increase efficiency in education and provide a more modern education at a level appropriate to the age in the

reign of Sultan Abdulazîz. With this regulation, primary schools providing western style education began to be opened in the Ottoman Empire and the name of these schools was named "İptidai Schools". The number of İptidai Schools increased rapidly during the reign of Sultan II. Abdülhamid.

The first İptidai Schools in Amasya were opened between 1882 and 1887 within the Amasya Sanjak. The number of new schools increased over time, it reached to 10 between 1882 and 1887. This study will include the opening dates of the Primary Schools opened in Amasya Sanjak, the number of students admitted to the schools, the courses taught in the schools and the notes taken from the end of the year Exam Tables. In the study, archive documents and studies on the İptidai Schools will be benefited.

Keywords: 19th Century, Sultan II. Mahmud, Sultan Abdulahamid, Amasya Sanjak, Schools.

NAHÇIVAN VE AMASYA KÜLTÜRÜNDE DÜĞÜN RİTÜELLERİ

Meleyke MEMMEDOVA*

Öz

İnsanın kadersel döneminde doğumdan sonra ikinci yeri evlenme tutmaktadır. Doğum kadar evlenme çağı da insanın en mutlu ve sevinçli anlarını kapsamaktadır. Geçiş dönemlerinden olan evlilik iki gencin bir araya gelmesiyle yeni bir ailenin temelini atılmasını sağlamaktadır. Bu temeli atarken aileler başından birkaç basamaktan (kız beğenme, kız isteme, nişan, kına vb.) geçmekle hayatının bu büyüğü ve mutlu anını düğün töreni ile gerçekleştirmiş olurlar. Evlilik öncesi ve sonrası yapılan düğün gelenekleri kültürümüzde kendine özgü yer edinmekle beraber, içinde birçok inançları barındıran adetleri, ritüelleri ile tören ve şenlik şeklinde gerçekleştirilmektedir.

201

Hayatımızda önemli yere sahip olan düğün töreni ve adetleri halk edebiyatının çeşitli türlerinde, özellikle masal ve destanlarda da kendi varlığını korumuş, geçmişten bugüne kadar olan değişimi ile yamaşaya devam etmiştir. Günümüzde hala bir çok bölgelerimizde, yörelerimizde yaşatılan milli kültürel mirasımız olan bu geleneklerin, ritüellerin nesillerden nesillere aktarılması için araştırılmasının, toplanıp düzenli şekilde yazıya geçirilmesi, tanıtılması gereklilik arz etmektedir. Bu bakımdan makalede Nahçıvan ve Amasya halk kültüründe evliliğin önemi, düğünden önce ve sonra yapılan tören ve şenliklerde gerçekleştirilen gelenekler ve ritüeller bu alanda yazılan kitap, makaleler taranarak, kaynak kişilerden toplanan bilgilere dayanarak karşılıklı şekilde incelenmiştir. Aynı millet olarak aynı genetik kodları taşımamızdan dolayı sadece Nahçıvan ve Amasya değil, bütün bölgelerimizde,

---

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler akademisi, Folklor Enstitüsü, Mitoloji Bölümü, melikememmed@gmail.com

yörellerimizde olan düğün gelenekleri ve ritüellerinin benzerliği saptanmıştır. Farklılıkların olması ise zengin halk kültürüne, folklorla, geleneklere sahip olduğumuzun bir kanıtı olarak algılanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Nahçıvan, Amasya, Düğün, Gelenek, Ritüel.

Wedding Rituals in Nakhchivan and Amasya Culture

Abstract

Wedding is the second important thing that happens in human life after a birth ceremony. Wedding period is as the happiest moment of human life as the birth. A marriage, which is one of the transition periods, provides the foundation of a new family with union of two young people. While providing this foundation, the families make magic and happy moments of their life come true by wedding ceremony that consists of some stages such as “kiz begenme” (to look for a girl for bachelor boy), “kiz isteme” (to ask a family to give their daughter as a bride), “nishan” (engagement ceremony), “khina” (party for a bride that bride and her friends dyed their fingers henna) etc. Ceremonies which performing before and after wedding or marriage take an important place in our culture and at the same being rich in beliefs this customs and rituals performed in a form as a ceremony and celebration. The wedding ceremony and customs, significant in our lives, have maintained their presence in various genres of folk literature, especially in tales and epics, continuing to adapt to changes from the past to the present. Being our national cultural heritage these customs and rituals that today still live in many of our regions need to research, collect, write down and systematically introduce to young generation. In the article the importance of the marriage in the culture of Nakhchivan and Amasya, customs, traditions and rituals performed before and after the wedding ceremonies, books and articles that written in this direction, were investigated mutually based on information from various sources. Not

only in regions Nakhchivan and Amasya, but also in all of our regions the wedding customs and rituals were similar as the same nation and carry the same genetic codes. The existence of differences should be perceived as proof that we have a rich folk culture, folklore and traditions.

Keywords: Nakhchivan, Amasya, Wedding, Custom, Ritual

AMASYA'DA KURULAN İKİ BÖLÜK: LAHANACILAR VE BAMYACILAR BAĞLAMINDA CİRİT OYUNU VE RESİM SANATINA YANSIMALARI

Şura KAVALCI SANA*

Öz

At, Türk kültür ve medeniyet tarihinde önemli bir yere sahiptir. At sahibinin yakın arkadaşı, yoldaşı ve en değerli varlığı olarak görülmüştür. Bu değerli varlık sporda, sanatta, askeriyede, devletlerarası ilişkilerde, efsanelerde, oyunlarda ve şöenlerde karşımıza çıkmaktadır. Türklerin atları binek hayvanları olarak kullanmaları askeri alanda büyük bir güce sahip olmalarını sağlamıştır. Atların üzerinde denge sağlayabilmeleri günümüzde de devam eden spor dallarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu spor dallarının arasında at yarışı, cirit, kökbörü ve ok atma gibi oyunlar gelmektedir. Bu oyunlar aynı zamanda binicinin ve atın savaşa hazırlanması niteliğindedir. Bunlardan cirit, binicilikteki hünerin, çevikliğin ve cesaretin sembolü olmuştur. Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Amasya Sancakbeyi olan Şehzade Mehmet Çelebi (1383-1421) biniciliğe önem vermiştir. Çelebi Mehmet'in Amasya'da kurduğu atlı askeri birliklere Bamyacılar ve Lahanacılar denilmiştir. Bamyacılar ve Lahanacılar Amasya ile Merzifon arasındaki Suluova ve Yedikır alanlarında savaş hazırlıkları yapmışlardır. Bamyacılar ve Lahanacılar olarak iki cirit takımı olarak meydanlarda karşılaşmışlardır. Çelebi Mehmet zamanında başlatılan bu iki grubun savaş oyunları İstanbul'da saray tarafından desteklenmiş ve devam ettirilmiştir. Yetenekli binicilerden oluşan iki takım padişahın önünde gösteri amaçlı karşı karşıya gelir, önce mehter müziği eşliğinde cirit atmadan geçiş yaparlar daha sonra cirit oynamaya başlarlardı. Batılı seyyahlar

---

* Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Türk İslam Sanatları Ana Bilim Dalı, surakavalci@hotmail.com

hatıralarında cirit oyunlarından bahsetmektedir. Günümüzde de devam ettirilen cirit, Anadolu'da birçok ilde yaşatılmaktadır. Saray halkının günlük yaşamında izler bırakmış, eğitim, spor ve kültür boyutu bulunan bu oyun resim sanatında kendine yer bulmuştur. Bu çalışmada cirit oyunu, çeşitli el yazma eserlerde yer alan tasvirlerde, gravürlerde ve çağdaş resim sanatındaki yansımaları ile birlikte ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, At, Cirit, Geleneksel Spor

Two Squad Established in Amasya: Javelin Game in the Context of Lahanacılar and Bamyacılar and Its Reflections on Painting Art

Abstract

Horse has an important place in the history of Turkish culture and civilization. The horse was seen as the owner's close friend, companion and most valuable asset. This valuable asset appears in sports, art, military, interstate relations, legends, games and feasts. The Turks' use of horses as riding animals enabled them to have great power in the military field. The ability of horses to balance on horseback paved the way for the formation of sports that continue today. Among these sports are games such as horse racing, javelin, kokbörü and archery. These games also prepare the rider and horse for war. Among these, the javelin has become a symbol of horsemanship, agility and courage. This sport came to Anatolia from Central Asia with the Seljuks. It was the most common sport played competitively in the Ottoman Empire. This game, which developed between man, horse and stick, has become an integral part of Turkish culture. Prince Mehmet Çelebi (1383-1421), who became Amasya Sancakbeyi after the Battle of Ankara (1402), gave importance to horsemanship. The horse-drawn military units established by Çelebi Mehmet in Amasya were called Bamyacılar and Lahanacılar. Bamyacılar and Lahanacılar teams made war preparations in the Suluova and Yedikır areas between Amasya and

Merzifon. They met in the squares as two javelin teams, Bamyacılar and Lahanacılar. The war games of these two groups, which were initiated during the time of Çelebi Mehmet, were supported and continued by the palace in Istanbul. Two teams of talented riders would face each other for a demonstration in front of the sultan, first they would pass without throwing javelin, accompanied by mehter music, and then they would start playing javelin. Javelin regiments were called by these names until the javelin game was abolished. Western travelers mention javelin games in their memories. The javelin, which continues today, is kept alive in many provinces in Anatolia. This game, which left its mark on the daily life of the palace people and has educational, sports and cultural dimensions, found its place in the art of painting. In this study, the javelin game will be discussed together with its reflections in depictions, engravings and contemporary painting in various manuscripts.

Keywords: Amasya, Horse, Javelin, Traditional Sports